SLAVE NİKOLOVSKİ – KATİN

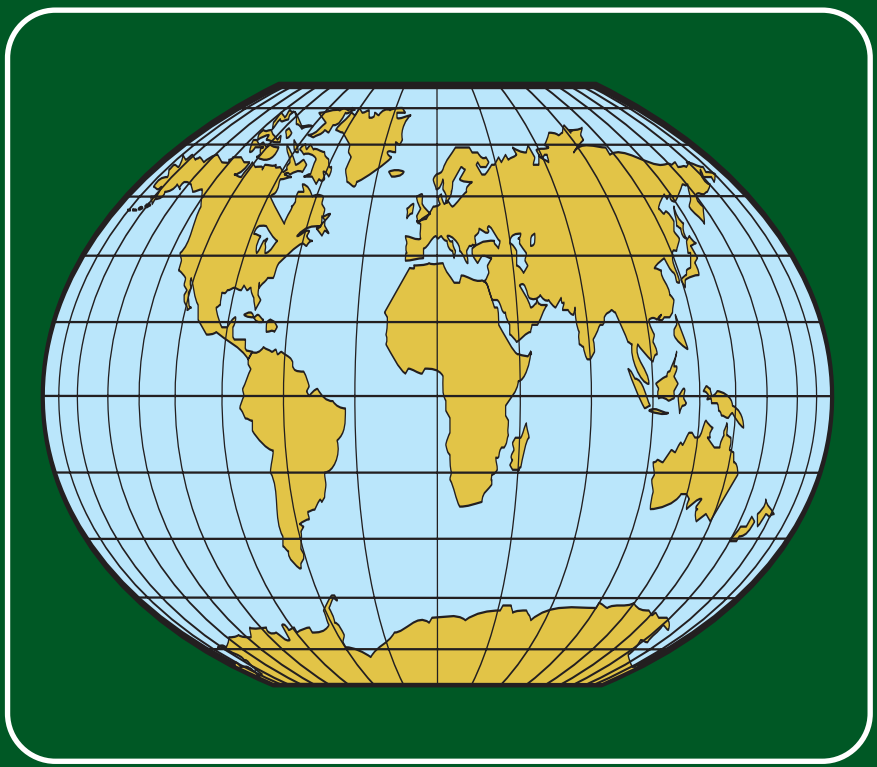

EVLİYA ÇELEBİ'NİN DÜNYA SEYAHATLERİ İZLERİNDEN

SLAVE NİKOLOVSKİ - KATİN

EVLİYA ÇELEBİ'NİN DÜNYA SEYAHATLERİ İZLERİNDEN

“MAKEDONSKA İSKRA” YAYINEVİ – ÜSKÜP

Dizi: Rumeli

SLAVE NİKOLOVSKİ - KATİN

EVLİYA ÇELEBİ'NİN DÜNYA SEYAHATLERİ İZLERİNDEN

Gözden geçirenler:

Esad Bajram
Dr. Vasil Totctinovski

SLAVE NİKOLOVSKİ – KATİN

EVLİYA ÇELEBİ'NİN DÜNYA SEYAHATLERİ İZLERİNDEN

YIL, 2005

Dünyanın her yerinde yaşayan
Türk ve Makedon halkına adanmıştır

ÖNSÖZ

Bu eser yazar ve gazetecilik yaratıcılığımda ilk kitabımdır. Kitabım Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk kez Türkçe yayımlanıyor. Buysa her mühellif için büyük onur demektir. Kitabın hazırlanması ve Türkiye'de basılması girişimi tesadüf değildir. Bu kitap Makedonya Cumhuriyeti'nin büyük dostu Sayın Mustafa Bereketli'nin girişimi üzere yayımlanıyor. Zira Mustafa Bereketli'nin yazdığı ve basıma hazırladığı "Berlin Anlaşmasından Günümüze Kadar Balkanlar" adlı eseri bundan bir süre önce Üsküp'te Makedonca yayımlandı.

Konu açısından değişik içeriğe sahip bu iki kitabın yayımlanması girişimi Makedonya ve Türkiye devletleri arasında mevcut dostluk ilişkilerinin daha da geliştirilmeleri ve asırlar süren tarihinde benzer özelliklere sahip olan Makedon ve Türk ulusunun daha da yakınlaşması amacıyla başlamıştır. Kitabın hazırlanmasında yorgunluk nedir bilmeyen Türk tarihçisi ve seyahatname yazarı Evliya Çelebi'nin Balkanlar ve dünyada yaklaşık 20 yıldır

yaptığı seyahatlerinden esinlendim. Bu sırada "geçmişimizi ne denli daha iyi tanımış olursak, geleceğimizi o denli iyi aydınlatabileceğiz" deyimini doğru buldum.

Yazdığım röportajların Türk okurunun ilgisini çekeceği, yeni bilgi kaynağı olacağı kanısındayım. Kitapta yer alan röportajların birkaçı dünyanın tanınmış merkezlerinde yayımlanarak, Balkanlarda yaşayan bir gazeteci tarafından hazırlanan eserler olarak büyük ilgi uyandırmıştır.

Müellif

I

İKİ KITA ÜLKESİ TÜRKİYE CUMHURİYETİ

● GÜNÜMÜZDE RUMELİ VİLAYETİNE BAKIŞ

GÜNÜMÜZDE RUMELİ VİLAYETİNE BAKIŞ

20. Yüzyılın sonuna doğru Türkiye'nin büyük seyahatname yazarı Evliya Çelebi'den esinlenerek yaratıcılığını incelemeyi kararlaştırdım. ancajk bu incelemeyi yeni koşullar altında yapmaktayım. Amacım sözünü ettiğim seyahatname yazarının anlattığı tarihi olayların Balkanlarda olduğu gibi, dünyada da tarihi önem taşıdıklarını vurgulamaktır. Günümüzde ise internet yoluyla temaslar kururuluyor.

Bu yönde ilk gazeteci adımımı memleketim Makedonya Cumhuriyeti'nin komşuları Yunanistan, Arnavutluk ile Bulgaristan'a yaptığım ziyaretler oluşturdu. Bilindiği üzere Balkan savaşlarından sonra Makedonya'nın bir bölümü bu ülkeler sınırlarında kaldı. O zamanlarda çok sayıda Makedon vatandaşı ülkesinden sürgün edilmiş ya da soykırıma uğramıştır. Bu yüzden kitabın başlıklarından birini "Rumeli Vilayeti'ne Bakış" olarak adlandırdım. Seyahatname yazarı Evliya Çelebi'nin yaratıcılığı ise bu döneme ait önemli delliler sağlıyor.

1) Sözünü ettiğim konulara geçmezden önce birkaç cümleyle vatanım Makedonya Cumhuriyetini

tanıtmaya çalışacağım. Makedonya Cumhuriyeti 1944 yılında "Prohor Pçinski" manastırında düzenlenen Makedonya Antifaşist Halk Kurtuluş Meclisinin ilk oturumunda egemen devlet olarak ilan edildi. ASNOM[1] Prezidyumuna ait anma müzelerinin ziyareti sırasında Köprülü'nün Yukarı Vranovtse köyüne konuk olduğumda devletin nasıl kurulduğunu en iyi bir şekilde sezdim.

– Çok sayıda insanın köyümüze gelip, özgür Makedonya'nın temelleri atıldığı anma müzelerini ziyaret ettiğimden memnunum. Ben bura yerlilerinden biriyim. Atalarım Aşağı Reka'dan gelmişler. Bizler Makedon-Müslümanız. Bu diyarlar geçmişini anlatmak amacıyla oradaki anıtları ziyaret ediyoruz.

"Müze, asfalt yolu ve yeni otelin inşa edilmeleriyle köyümüzde hayat yeniden başlamış gibidir" şeklinde konuşuyor konuşmacımız Şaban Yayovski.

Yukarı Vranovtsalı emekli Ramadan Yıldız'la da görüşüp sohbet ettim. Aynı böyle Yukarı Vranovtse doğumlu Recep Yıldız - Cagadirovski ve Melnitsalı Veysel Yaşar'la da görüştüğüm sırada İzmir'de yaşayıp çalıştığını öğrendim.

Devamla şöyle konuştular: "İzmir'de kendimizi Yukarı Vranovtsa'da gibi hissediyoruz. Evde ve sokakta Makedonca konuşuyoruz. Çünkü Makedonca ana dilimizdir." Vranovtsalılarla sohbetimiz devam ediyor. İzmir'de 4.800 cıvarında Vranovtsalı yaşıyor. "Doğum yerimiz Makedonya Cumhuriyeti Vranovtsa köyüne ziyaretlerimiz bizi mutlu kılıyor. Yol, müze ve yeni otelin

[1] Makedonya Antifaşist Halk Meclisi

inşa edilmeleriyle köyümüz canlandı. İzmir'de yaşıyor, düşüncelerimizle doğum yerimiz Vranovtsadayız."

Makedonya Cumhuriyeti'nin kalkınma dönemi 1945 yılında başladı. Halk Kurtuluş Savaşından sonra ilk 10 yıllık dönemde tüm çabalar ülke iktisadisinin kalkınmasına yönelikti. Kısıtlı maddi ve üretim faktörlerin sağlanması başta gelen ödevi oluşturmaktaydı. Dönemin administratif merkeziyetçi planlamasında mevcut toplumsal ekonomi koşullar gereğince iktisadi kalkınma ve sanayileşme süreçleri yaklaşık 150 şirket ve 26.430 işçiyle başladı. Bu işçilerden 10.400'ü sanayide çalışıyordu. Bu tür hassas iktisadi bünye karşısında tütün sanayisi ve renkli metalurji genel sanayi üretimi bünyesine yüzde 50'lik oranla toplumsal üretimin taşıyıcıları oldular.

Halk Kurtuluş Savaşından sonra yetmişli yıllara kadar sanayileşme girişimleri hız kazandı. Bunun sayesinde ekonomi ve sosyal kalkınmanın üst düzeye çıkarılması yönünde önemli sonuçlar elde edildi. Seksenli yıllarda önceki yıllara kıyasen sanayi üretiminde duraksama görüldü. Eski Yugoslavya federasyonunda o yıllarda beliren bunalımın sonucuydu. Makedonya Cumhuriyeti ise iktisadi bakımdan az gelişmiş cumhuriyet olarak bunalım ve duraksamanın sonuçlarını epeyce hissetti. Buysa dönemin Yugoslavya federasyonunda mevcut güçlerin paylaşımından kaynaklanmaktaydı. Makedonya'da duraksama sonuçları yeni üretim yönteminin bulunması ve üretimin daha üst düzeye çıkarılması yönünde hissedildi. Üretimde yeni bir mali değerlendirmeye ihtiyaç duyulmaktaydı. O dönemde bilhassa iktisadi ve toplumsal kalkınmada daha geniş çaplı ve teşvik edici önlemlerin yetersizliği göze çarpıyordu. Bu siyasetin

sonucu olarak Yugoslavya federasyonunda diğer gelişmiş cumhuriyetlere kıyasla Makedonya Cumhuriyeti büyük düşüş kaydetti.

1990 yılına kadar iktisadi ve sanayi üretiminde büyük artış görülmüştür. Bu orta vadeli planların siyasi yönelimi olarak gerçekleşti. Özel sanayide düşüş, özel tarım üretiminde ise artış kaydedildi. Bu tür gelişme ve makroekonomik siyaset ve sanayileşmeye önem vermekle, Makedonya bir tarım ülkesine dönüştü. Tarım üretimine kıyasla diğer üretim branşlarında görülen duraksama giderek artıyordu.

1953 yılında toplumsal üretim genel sanayi alanına yüzde 14.2 oranla katılırken, 1996'da bu oran yüzde 39.3'e ulaştı. 1953 yılında ticaret yüzde 22.7, 1996'da ise yüzde 19.7 oranla katıldı. 1953 yılında tarımcılığın katılışı yüzde 38.1 iken, 1996 yılında yüzde 17.8'e düştü. İnşaat ise 1953 yılında genel toplumsal üretime yüzde 12.5'le, 1996 yılında ise yüzde 6.6'yla katıldı. Ulaştırma ve irtibat hizmetleri 1953 yılında yüzde 6.1 oranındayken, 1996 yılında yüzde 6.0'a düştü. 1953 yılında zanaatçılık hizmetleri genel toplumsal üretime yüzde 4.5 oranla katılırken bu oran 1996 yılında yüzde 2.1'e düştü.

Geçen 50 yıllık dönemde esas gereçler bünyesinde iktisadi maddi tabanının gelişmesi zor saptanabilir. 1945 yılında sanayide temel üretim araçların değeri oldukça düşüktü. Bu dönem içerisinde yapılan büyük yatırımlar maddi tabanın güçlenip genişlemesine katkıda bulundu. Bunun sonucu 1953-1983 döneminde temel üretim araçları 19.3, 1995 yılına kadar ise 20'den çok kez arttılar.

Bu dönemde temel üretim araçların ekonomik ve teknik bünyesi de kalite açısından gelişti. Sanayi yatırımları artarak, temel üretim gereçlerini olumlu yönde etkilediler. Buysa iktisadi temel üretim araçlarının 1952 yılında yüzde 34.1'den 1996 yılında yüzde 51.8'e artmalarına imkan sağladı. Sanayi dışı diğer alanlarda temel üretim araçları ve özellikle inşaat, ulaştırma, irtibat, ticaret ile tarımcılıkta artış görüldü.

Genelde toplumsal sahipliğin ön planda bulunduğu 1945-1990 yılları döneminde sermaye, sanayi ile üretime önem verildiği görülüyor. Bu yönde kaydedilen kalkınma ise iş bulanlar sayısının artması sonucuydu.

Bunun sonucu olarak sanayi organizasyon bünyelerinde değişmeler yapıldı. Bu bünyeler çerçevesinde sanayinin değişik alanlarında dev sistemler kurulurken, küçük ve orta ölçekli şirketlerin gelişmesine gereken önem verilmedi.

Bağımsızlık ve egemenliğine kavuşmasından sonra Makedonya Cumhuriyeti'nin sanayisi önemli reformlarla yüzleşti. En büyük önem şunlara verildi:

- ekonomi sistem ve sanayileşmiş batılı ekonomilere uygun piyasa iktisadilerine benzer kuruluşların kalkınması;
- kuruluşların özelleştirilmesi ve menajerlik ile özel girişimciliğin teşvik edilmesi;
- üretimin takip edilmesi, eski Yugoslavya'nın kimi bölümlerinde savaşın meydana getirdiği sorunların üstesinden gelinmesi, komşu ülkeler ve özellikle Yunanistan tarafından uygulanan ekonomik ablukalar ve bundan kaynaklanan zararın kapatılması, piyasaların kapatılması

ve ülkenin dar çerçeveye girmesi, teknik- teknoloji kalkınmadaki gelişmezliğin giderilmesi;

- sanayinin rekabete dönüştürülmesi ve iş ile çevrenin korunmasında uluslararası değerlerin uygulanması;
- Avrupa Birliği, uluslararası mali ve öteki teşkilatlara üye olması.

Özelleştirme süreci 1990 yılında başladı. Bu süreç son dönemde büyük hızla gelişiyor. Yakınlarda daha büyük ve önemli sanayi kapasitelerin özelleştirilmesi yapılacak. Şu anda tarım kombinaları ve altyapının kimi bölümlerinin özelleştirilme süreci uygulanıyor. Fakat bu kısa dönemde iktisadi kuruluşların karşılaştıkları sorunlar yüzünden özelleştirme sonuçlarını bütünsel değerlendirmek imkansızdır.

Sanayi organizasyon bünyesinde özel şirketlerin yeri büyük önem taşımaktadır. Doğrusu 1995 yılının sonuna doğru ülke genelinde toplam 90.500 yeni şirket kayıtlandı. Bunlardan 86.807'si özel sahiplikte bulunuyor. 55.364'ü ticaretle uğraşıyor, 668'i anonim şirket, 35.026'sı KOBİ'ler ve 84'ü kamu şirketleridir. Şirketlerin organizasyon bünyesi sayı ve içerik bakımından 50 yıl önceki bünyeyle kıyaslanamaz. Geçiş (tranzisyon) döneminde mevcut sorunlardan dolayı yeni kurulan özel şirketlerin toplumsal üretime olduğu gibi bütçeye ve genel kalkınmaya katkıları hâlâ oldukça azdır.

Makedonya Cumhuriyeti daha 1993 yılında Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Avrupa Bankası ve öteki uluslararası mali teşkilatlara üye oldu. Makedonya'nın Dünya Ticaret Örgütüne üye olma hazırlıkları sona ermek üzeredir. Avrupa Birliği ile Ticari ışbirliği Anlaşması da parafe edilmek üzeredir.

Makedonya'nın uluslararası kuruluşlara bütünleşmesi yolunda elde edilen olumlu sonuçlara rağmen, geçiş döneminde hâlâ sorunlar mevcuttur. Kapatılan pazarlar ve uygulanan yaptırımlar ve bünyesel değişmelerde beliren duraksama üretimi olumsuz etkilemektedirler. Bu koşullar altında çok sayıda şirket sorunlarla yüzleşiyor. Bu gelişmeler kimi üretim programların kapatılmasına neden oluyor. Bundandır kimi üretim alanları ve üretim kollarındaki durum geri kalan uzun dönemle kıyaslanamaz.

Makedonya Cumhuriyeti günümüzde bağımsız ve demokratik bir devlettir. Birleşmiş Milletler Teşkilatı, Avrupa Konseyi ve çok sayıda uluslararası, dünya, Avrupa ve bölgesel teşkilatlara üyedir. Makedonya Cumhuriyeti Avrupa Birliği ve İstikrar ile Üyelik Anlaşmasını Balkanlarda ilk imzalayan ülkedir. Bölgede barış ve istikrarın sağlanmasında önemli unsuru oluşturmakta.

2. Arnavutluk bugün de eskisi gibi karşıtlıklarla dolu bir ülkedir. Pahalı arabalar arasında çoğu kez at arabası da görebileceğiniz bir ülke. Başkent Tiran'ın "Euro Park" oteli önündeki caddenin öbür tarafında otlayan kuzuları da görmek mümkün. Zira otelde geceleme 150 doların üzerinde. Fakat bu görüntülerde trajikomik nitelikler de var. Hem üzücü, hem güldürücü olaylara tanık olabilirsiniz. Örneğin: Salih Berişa basın konferansı düzenlendiği bina önündeki bahçede ineklerin otladığını gördüm. Sokaklarda dolaşan çok sayıda işsizlere de rastlanıyor.

Arnavutluk'ta yaşam çok zor. Normal hayat imkanların kısıtlı olduğu bir ülke sözkonusudur olan. Gecekonduların yıkımı sorunlarla gerçekleşiyor. Son yıllarda elde edilen edinimlerin de değer kaybettikleri

bilinen bir gerçektir. Bu ülkenin sosyal, siyasi ve kültür yaşamını incelemek değil, Arnavutluk'ta yaşayan Makedonlarla görüşmeyi amaçlamaktayım. Ziyaretimin amaçlarından biri de Küçük Prespa'da yaşayan Makedonlarla beraber olmak, onların sorunlarını paylaşmaktı. Küçük Prespa Makedonları gelişme imkanlarından mahrum kalarak modern zamanın çok gerisindeler. Makedonya Cumhuriyeti soydaşlarıyla temasları olmayan Arnavutluk Makedonları uzun yıllar tarımcılık ve hayvancılıkla geçimini sağlamışlar. Ancak milli mensubiyetini unutmamışlar. 1948 yılında Arnavutluğun Yugoslavya'yla diplomatik ilişkilerin kesilmesi konusunda aldığı karara karşın Küçük Prespa köyleri Makedonları milli özbenliğini korumak için mücadele ettiler. Tek sözle Arnavutluk Makedonları yaşadıkları ülkede kalmayı ve ana dilleri Makedoncayı, gelenek ve tarihini korumayı başardılar.

Arnavutluk'ta yaşayan Makedonlar biribirine yakın dört bölgede yaşıyor. Aynı böyle Tiran başta olmak üzere ülkenin diğer kentlerinde, doğrusu Küçük Prespa, Dürres, Podgradets ve Golo Bırdo'da da Makedonlar var. Günümüzde Arnavutluk'ta 60 bin dolayında Makedon yaşıyor. Sadece Küçük Prespa'da 4.000'den çok Makedon yaşıyor. Golo Bırdo'da ise 24 köyde Makedonların yaşadığı biliniyor. Fakat Arnavutluk hükümetinin 1989 yılında Birleşmiş Milletler Teşkilatına sunduğu resmi verilere göre, Arnavutluk'ta sadece 4.697 Makedon'un yaşadığı bildirildi. Arnavutluğun onayladığı deklarasyonlardan birinde belirtildiği gibi "Makedonlara milli kültür ve geleneklerinin geliştirilmesi, ana dilinin kullanılması ve tüm alanlarda hakeşitliği garanti ediliyor."

Pratikte Arnavutluk'ta yaşayan Makedonlara milli haklar tanınmamıştır. Arnavutluk'ta Makedonlar izolasyon ve arnavutlaşma tehlikeleriyle yüzleşiyor.

Makedonya-Arnavutluk sınırını Kâfasan karahudut kapısından geçerek Tiran'a yol aldım. Karayolun kötü olduğundan ötürü yolculuğum güçlüklerle geçti. Yol etrafında rastladığım çocuklar bizden hediye istediler. Bendeniz Tiran meydanlığındaki otelde yerleşip, bilmediğim kenti ve dünyayı tanımak amacıyla gezmeye çıktım. Fakat zaman darlığından ötürü çok az şeyler görebildim. Tanınmış yazar Steryo Spase ile görüşmemin uzun zaman hatıramda kalacağı kuşkusuzdur. Bu yazarın evinde saygı ve sevgiyle, Makedon misafirperverliğiyle karşılandım. Geçmiş yıllardan, hayat ve üzüntüyü dile getiren olaylardan söz ettik. Çok sayıda kültür tarihi anıtları gezdim.

Tiran meydanlığındaki ortodoks kilisesini ziyaret ettim. Kendi halkını karanlıkta bırakan ve dünyada öğrenim gören hükümet insanlarının yaşadığı semti de ziyaret ettim.

Tiran'dan ayrılarak yolculuğumu Dürres ve Küçük Prespa'ya doğru sürdürdüm. Güzel bir haziran günüydü. Dürres Manastır'a andıran kenttir. Morava dağı eteklerinde yerleşen kent verimli Dürres vadisinin güney bölümünü kapsamakta. Bu kent geçmişte Balkanlarda en önemli ticaret merkezlerinden biriymiş. Fılırna, Manastır, Ohri, Struga, Podgradets, Kostur, Resne, Luboyno ve daha kimi yöreler Dürres'le ticari ilişkiler kurmuşlardı. Günümüzde ise Dürres idari merkez ve Arnavutluğun en güzel ve en önemli kentlerinden biridir. Dürres'te birkaç sanayi kapasitesi var. Aralarında termik santral, şeker

fabrikası ve bira fabrikası en önemlileridir. Bira fabrikası üretim verimliliği düşük olduğuna ve eski teknolojiyle çalıştığına rağmen Arnavutluk sanayisinin önemli taşıyıcılarından biridir.

Dürres'te bir gece kaldım. Kent meydanlığında bulunan otel bu yörenin biricik lokantacılık yapısını oluşturuyordu. Burada çok sayıda Makedonla karşılaştım. Bura Makedonları eski rejimin iktidardan olması ardından Arnavutluk'a Makedonya'dan gelen ilk gazeteciyle görüşmek için sabırsızdılar. Görüşme duygulu geçti. Herkes benimle selamlaşmak ve bana soru sormak istiyordu. "Ben Dürresli Makedonum", "Ben de Dürresliyim. Fakat atalarım Aşağı Prespalıdır", "Ben Bilişteli Makedonum" ve benzeri sözler tekrarlanıyordu. Yüzlerinden gözyaşları akıyordu. Ancak uzun yıllardan sonra kendi insanıyla yapılan görüşmeden duyulan heyecanın sonucuydu bu gözyaşları.

Ziyaretimin ikinci gününde Küçük Prespa'ya yol aldım. Bu yolculuk ilk kez bu toprakları ziyaret eden her insan için celbedicidir. Bir zamanlar Beşiç gölü olarak bilinen verimli vadiyi görmek gerçekten celbediyor insanı. Vadinin doğusunda ise İvan dağı gözüme ilişti.

Küçük Prespa'ya giden yol Dürres-Bilişte yolundan ayrılarak kuzeye doğru devam ediyor. Asfaltla döşenmemiş olan yol 20 kilometreliktir. Yolculuğumuz zor geçti. Küçük Prespa üzerinde bulunan İvan dağına varınca insanoğlu bir an için yoldaki tüm güçlükleri unutuyor. Bu yol Makedonların yaşadığı 9 köyün dünyayla ilişkisini koruyan "tek kapı" olarak görünüyordu.

Pustets kırsal köyünü ziyaret etmek amacıyla yoluma devam ettim. Taşlı ve virajlı yol etrafında büyükler,

çocuklar ve kadınlar gördüm. Onlarla selamlaşarak Prespa lehçesiyle sohbet ettim. Ovada çalışanlara hayırlı işler diledim. Pustets köyü Prespe Gölü üzerindeki tepede yerleşmiştir. Çok eski evler Makedon mimari geleneğini korumuşlar. Prespa'nın diğer köylerinde de evler farklı değil. Köyde kalabalık halkla karşılaştım. Köy ahalisi ve etraf köylerden gelenler Makedonyalı gazeteciyi (bendenizi) karşılamak için köy ortasında toplanmıştı. Bir zamanlar tüm ortodoks simgeleriyle köy kilisesi, şimdi ise Kültür Ocağı önünde birçok kişiyle görüştüm. Geçmiş dönem, şimdiki hayat ve kendi milli benliğini koruyan bu yöredeki Makedon halkının geleceğinden söz ettik. Hepsi kulağa uygun Prespa lehçesiyle konuşuyorlardı.

Okulda Makedon ana dili üzere 4 sene öğretim yapılıyor. Köyde sağlık ocağı, tarım kooperatifi, sinema salonu, kültür ocağı, birkaç bakkal ve balıkçılık kooperatifi var. Ahalinin Makedon ruhu ve geleceğe yönelik inancı en önemli faktördür. Pustets, Dürres yöresi ve Arnavutluk'ta en büyük Makedon köyüdür. Aşağı Prespa'da Makedon dili üzere türkü söylenir, hora tepilir, çileler Makedonca olarak dile getirilir.

Pustets köyünde kaldığım süre içinde balıkçılık iktisadi şirketini ve Mal Grad adasını ziyaret ettim. Bu olay benim için gerçekten büyük önem taşımaktaydı. Efsaneye göre ımparator Samoil'in yaşadığı bu adada Prespa gölü ve Aşağı Prespa'nın tüm güzelliği ve doğal kaynakları en iyi bir şekilde hissedilebilir. Prespa gölü yakınlarında bulunan Mal Grad adası gerçekten celbedicidir. Adadaki mağarada "Aziz Petar ve Pavle" kilisesi bulunuyor. Kilise bu topraklarda yaşayan Makedonların

çilelerini dile getiriyor. Adanın tepesinde birkaç mağara kilisesi gözümüze çarpıyor. Bunlar bölünmüş ve parçalanmış Makedonların kültür mirasının tanığı olsa gerek.

Prespa gölünü Aşağı Prespa'dan da görebildim. Doğrusu Makedonya'nın Ege bölümünde Prespa gölünün açık bir manzarası hakim. Arnavutluk'ta Küçük Prespa'yı ziyaret ettiğimde Prespa gölü üç taraftan gözüme ilişti. Makedon yazgısı, estetiği ve su kaynağının simgesi olan Prespa gölü mevcut doğal güzelliklerin anıtı olarak sakin, görkemli bir göldür. Fakat maalesef Prespa gölü Makedon halkı gibi bölünmüştür. Bölünen halk ise bu gölün kıyılarında yaşamını sürdürmekte. Makedonya'da yaşayan soydaşlarıyla kıyasen aynı dili konuşmaları, aynı kültürü ve aynı vatan sevgisini paylaşmalarına rağmen Arnavutluk'ta yaşayan Makedon halkı bambaşka bir kader altında yaşamını sürdürüyor.

Eski bir deyime göre Makedonya'ya gelen her kişi Prespa'ya mutlaka gelmelidir. Çünkü burası her insanı celbedebilir. Prespa gölü güzelim çam ağaçları, çınar ile Baba ve İvan dağı, Bigla ve Galiçitsa ormanlarına güzellik katıyor. Buraya gelen ziyaretçiler Prespa'nın doğal güzelliklerine hayran kalıyor.

Prespa ve Prespa gölü hakkında çok sayıda halk efsaneleri var. Prespalı Makedonlar arasında ağızdan ağıza dolaşan bir efsaneye göre, çok eski zamanlarda büyük gölün ortasında bulunan adada Makedon İmparatoru Samoil'in en çok sevdiği en küçük kızı Prespa yaşıyordu. Prespa kızın güzelliği uzaklara duyulmuştu. Bu haber İstanbul Bizans Sarayı'na kadar ulaşmış.

Bizans Dükü Petraklis Makedonya'yı işgal ederek, kimi aydın kişilerin yardımıyla Samoil sarayına ulaşmıştı.

İmparator Samoil Prespa kızın gözkamaştırıcı güzelliğinden esinlenerek onunla evlenmeyi kararlaştırmıştı. Bu amaçla Samoil sarayına haberci göndermiş. Bizans Dükü Petraklis güzel Prespa kızıyla evleneceği halde Samoil'e ait zenginliğin büyük bir bölümünü kazanacağı yönünde umutlanmıştı. Bu yüzden Samoil sarayına gönderdiği habercilerin dönmelerini sabırsızlıkla bekliyordu. Fakat zamanın çok dar olduğuna farkına vardığında Samoil sarayına tekrar habercileri gönderip Prespa kızı istemişti. Aşırı zeki olan Prespa kızı bu haberi alınca, artık Petraklis'i oyalayamayacağı anlaşmıştı. Bu durum karşısında Prespa şu yanıtı vermiştir: "Bizans dükü benimle evlenmek isterse derhal askerini geri çeksin". Petraklis bu habere üzülerek Prespa'yı cezalandırmak istemiş. Prespa kız gelinliğini giyerek sarayın en üst katına çıkmış ve Petraklis saraya varmadan önce kendini gölün derin sularına atarak boğulmuştur. Petraklis Prespa'nın göle atılarak boğulmasını görmüştür.

Göl etrafında yaşayan ahali Samoil kızı Prespa'nın onuruna bu yöreye ve göle Prespa adını vermiş. Efsaneye göre Prespa gölü ve yöresi adını böyle almıştır.

Küçük Prespa gezimi yazar Steryo Spasen'in doğum yeri olan Globoçani köyüne yaptığım ziyaretle sürdürdüm. Yolculuğum sırasında iki-üç mola yaparak Prespa gölüne hayran kaldım. Yolculuğum esnasında Prespa gölünün Ohri gölüne döküldüğü yerde durduk. Bu doğal fenomen üzere Makedonya ve Arnavutluk uzmanları tartışıyor. Ancak göl sularının döküldüğü yer bunu en iyi bir şekilde aydınlatıyor.

Bu tür doğal harika karşısında Zavir'de göl sularının döküldüğü taşlıklara yöneldim. Galiçitsa Dağı'nın

taşlıklarını gördüm. Oturduğum yer mağaranın girişine benziyor. Gerçekte bu mağaradan Prespa gölü suyu dökülüyor. Prespa gölünde olduğu gibi gölün dibinde ve gölün sığ kesimlerinde birçok açık görülüyor. Buysa Prespa ile Ohri gölleri arasındaki hidroloji bağlantısını oluşturmakta. Radyoaktif izotoplar metoduyla bu belirti bilim açısından tasdıklanmıştır. Görüntü gerçekten mükemmeldi. Bulunduğum yerin ötesinde küçük bir aralık dikkatimi çekti. Bu aralıktan süratle akan suyun sesini işidiyordum. Öbür aralıktan ise yeraltı suların sesi geliyordu. Bu görüntüyü tünelden geçen trene benzettim. Prespa Gölü'nden akan su kaynaklarının Ohri gölüne yöneldiklerinin farkına vardım. Prespa gölü ile Ohri gölü arasındaki bu görkemli su bağlantısı Zavir'de en belirgin olup, bir doğa harikasına tanık olmaya imkan sağlıyor. Küçük ve Büyük Prespa köyleri ile Prespa gölü kendine özgü bir tabloyu çiziyorlar. Tek sözle burada doğanın zamanı ölçmesine henüz başladığı zannedilebilir.

Karşılıklı ilişkilerin bu gelişme döneminde genelde durumun iyileşmesi doğrultusunda ve özellikle Arnavutluk'ta zor maddi koşullar altında yaşamını sürdüren Makedonların durumunun iyileşmesi için çaba sarfediliyor. Bu yüzden Makedonların bulundukları durumun üstesinden gelinmesi için gıda, ilaçtan oluşan maddi yardımın gönderilmesi konusundaki çabalarımız ürün verdi.

3. Yolculuğumun ilk safhasında Ege Makedonya'sını (Kuzey Yunanistan'ı) ziyaret ettim. Kalanbaka kentine ilk ziyaretim esnasında kent dışında Yunanistan'da sık rastlanan doğa anıtlarından biri olan Meteora taşlıklarını gördüm. Bu taşlıkların tepelerindeki manastırlarda rahiplerin yaşadıklarını öğrendim. Kalanbaka'da 6.000 kişi

yaşıyor. Epir (Ege Makedonyası) ile Batı Tesalya'nın bulundukları vadide yerleşmiştir. Kalanbaka'nın eski ismi Stagoydu. Bu isim N. Yanopolus'a göre "staya" (oda ya da mağara içinde boşluk) anlamına gelir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde kent Kalanbaka ismini almıştır. Kalanbaka ise "kale bak" (güzel kale) sözcüğünden ibarettir.

Yunanistan'ın en ilgi çekici kentlerinden biri olan Kalanbaka için geçmişte savaşlar yürütülmüştür. Öyleki Kalanbaka Birinci Filip Makedonyalı'nın işgali altında bulunmuştur. Bundan sonra Romalılar, Bizanslar, Türkler, 1348 yılından ise Stefan Duşan, ardından da kardeşi Simeon Uroş'un iktidarı altında bulunmuştur. Bu dönemde Stagoy kenti büyük gelişme kaydetti. Kalanbaka kenti ve Kastaki köyü üzerinde sözünü ettiğimiz yaklaşık binlerce dev taşlık tepeler göklere doğru uzanıyor. Andikasiya dağının batısında ise Pineiyos nehri kaynakları bulunuyor. Bu nehrin suları Selanik körfezine dökülüyor. Eski Bizans döneminde bu gibi taşlıklar mağaralar kentine dönüşmüştür.

Taşlıkların tepesinde kurulan çevrede ise yüzlerce rahibin yaşadığı manastır bulunuyor. Bu dev taşlıklar ziyaretçinin ilgisini çekmekteler. Meteora ise "gökte karşılaşma" demektir. Eski yazarların eserlerinde meteora sözcüğüne rastlanmaz. Meteoralı Atanasius, "Kurtarıcı" manastırını keşfedip 1344 yılında Geniş Taşra'ya varmış. Sözkonusu geniş taşranın hangi yüzyılda kurulduğuna ait ayrıntılı bilgi yoktur. Geniş Taşra şiddetli deprem ve öteki doğal afetlere rağmen ayakta kalmayı başarmıştır.

Manastır kentine varmak yönünde günümüzde kolaylık sağlanmıştır. Doğrusu 1922-1925 yılları döneminde inşa edilen basamaklar yardımıyla manastıra herkes

ulaşabilirdi. Bundan önceki yıllarda manastıra yalnız ip ya da ağla ulaşılabilirdi. İlk rahiplerin manastıra nasıl ulaştıkları sorusu hâlâ açıktır. Bu konuda birçok söylenti var. Kimileri rahiplerin mağaralara yerleştirdikleri büyük çivilerle ulaştıkları, diğerleri ise mağaralarda büyüyen yüksek ağaçlar yardımıyla ulaştıklarını belirtmekteler. Kimi değerlendirmelere göre de manastıra yapının öbür tarafından epey kalın ipler yardımıyla varılıyormuş.

Meteora'nın üzerindeki manastırın inşa edildiği tarih konusunda kesin bilgi yok. Kimi tahminlere göre rahibelik bu ortamda daha 9. yüzyılda belirmiştir. İlk rahipler doğa mağaralarında yaşıyormuş. Yine bu tahminlere dayanarak rahipler 11. yüzyıldan başlayarak her pazar günü Stagoy'da (Kostraki'de) toplanarak dini ayinlerini yapıyorlarmış. 11. yüzyılda göklere uzanan taşralarda da manastırlar inşa etmeye başladıkları öğreniliyor. Daha geçlerde ya da 16. yüzyılda "Meteora Okulu" olarak bilinen ilkokul da açılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde bu okulda önemli dini ayinler yapılıyormuş. Virajlı yola vardığımda karşımdaki görkemli görüntü beni oldukça etkiledi. Kartal yuvası vari karşımda kent ve etrafını, doğudan Selaniği görme imkanını yakaladım. Herkes fotoğraf çektirmek istiyordu. Tek sözle sözünü ettiğim manastırın doğal güzelliğinin bir bölümünün hatıramda kalmasını tercih etmiştim ve tercihim gerçek oldu. Büyük Meteora olarak bilinen Hazreti İsa manastırını da ziyaret ettim. Manastır nehrin yaklaşık 500 metre rakımında bulunan taşra üzerinde inşa edilmiştir. Manastıra varıncaya kadar mağaralar yolundaki 150'den çok basamak insanı epeyce yoruyor. Canlı bir ortamda bulunan manastırın içinde çok sayıda fresk ve ikonlar

duvarları süslüyor, içi birçok dini kitaplar ve manastırın ilk rahibi Atanasius zamanından olan öteki eşyalarla doluydu. Ziyaret sonucu manastırın rahiplik düzeni ve özelliklerine "Aziz Stefan" manastırı ve öteki daha küçük manastırı gezdim.

Meteora manastırları ziyareti ardından Selaniğe yol aldım. Selanik Makedonyalı (Büyük) İskender'in kızkardeşinin ismini alıp, eşi Kasandros tarafından kurulmuştur. Kent mükkemel deniz manzarasına sahiptir. Ticaret merkezi olarak ziyaretçinin ilgisini çekiyor. Akdeniz iklimi, kumlu plajları ve herşeyden önce ahalinin misafirperverliği ile turistleri celbediyor. Selanik Halkidiki yarımadasında bulunuyor. Yeşil alanları, Beyaz Kule, Selanik Suikastçıları, kültür tarihi anıtları ve Makedonya Cumhuriyeti'nden birçok rahibin yaşamını geçirdikleri Aya Tepe manastırlarıyla ün kazanmıştır. Akdeniz Makedonya'sının merkezi olan Selanik gibi, Yunanistan'da geri kalan Makedon toprakları da oldukça ilginçtir. Eski Makedon merkezi olan Pela, Voden doğal şelaleleri, Kostur peysajları ve Küçük Prespa kıyılarındaki taşra kiliselerinin güzelliği ve freskleri dünyaca tanınmıştır.

Doğal güzellikler ile kültür ve tarih anıtları sınırlarla ayrılmış dağların manzaralarını izleyen insanoğlunun duyguları bir başka oluyor. Bu yöreleri ziyaret edenler Kaymakçalan'ın parıltısını da görebilirler. Bu yüzden Antik Makedonlar, bu yörede kendi merkezini kurmayı kararlaştırmışlar. Pela'nın bir bölümü günümüzde ziyarete açıktır. Fakat daha büyük bölümü (Postol) eski yerlilerin anlattıklarına göre, hala toprak altında bulunarak keşdilmemiş ve ziyarete açık değildir. Filip ve Makedonyalı İskender'in eski merkezi olan yörenin şanlı geçmişinden

Yunan turizm rehberlerinde bu yöre Pela olarak, yöre başkenti ise Voden (Odesa) gibi geçer. Bu yörelerde Filip ve Makedonyalı İskender tarafından ilk Makedon fikirleri belirmiştir.

Pela'dan ayrıldıktan sonra pamukla ekili geniş ve uzun arazilerde şeftalı ve kiraz ağaçları gördüm. Bu kısa yolculuktan sonra Voden'e vardım. Kentin nüfusu 20 bine ulaşıyor. Selanik-Manastır yolunun ortasında bulunan Voden, Pela'ya doğru uzanan vadi üstünde dev balkona andıran bir kenttir. Voden kenti 2.700 yıllık tarihe sahiptir. Ad yapmış Voden şelaleleri verimli Pela vadisine dökülüyor. Şelâlelerin merkezi olan taşraların boşluğuna girebilecek girişin genişliği 10 metredir. Öyleki ziyaretçiler bu boşluklar altından şelalelere geçiyorlar. Voden'e gelen ziyaretçiler bu fırsatı kaçırmıyorlar. Şelâlelerin en alt noktasına ulaşıldığı anda büyüleyici bir görüntüye tanık oldum. Şelâleler suyu ziyaretçilerin ayakları önünden akarak asırlardır hizmete açık olan teknelere sızılıyor. Gökkuşağı, nehir ve şelâleriyle tanınmış olan Voden aynı zamanda Ege Makedonyası'nın en ilginç yerini oluşturuyor.

Voden doğa sevenlerin, aşıklar ve sevgi kentidir aynı zamanda. Bu yüzdendir Voden kenti çoğu kez doğa ve tarihin birleştiği kent olarak adlandırılır. Su kaynaklarıyla zengin olan Voden kenti Akdeniz Makedonya'sının güzelliğine güzelik katmakta. Voden ve çevresinde ilkbahar görkemli olur. Voden, Maglen ve Prespa yörelerinde meyve ağaçlarının bahar açmakla yaz mevsiminde deniz sahili dünyanın her köşesinden gelen turistlerle dolar. Sonbaharda ise Fılırna'dan başlayarak Kostur'a kadar dökülen ağaç yaprakları altın vari rengiyle bir başka görüntü vermekteler. Kış mevsiminde Meglen üzerinde

karla örtülü Kaymakçalan Dağı uzaktan dikkatı çekiyor. Kürk ve deri sanayisi kenti olan Kostur, Kostur gölünü ikiye ayıran yarımadada yerleşmiştir. Kentin bir bölümü yarımadanın kıyısında bulunurken, öteki bölümü Kostur gölü yakınlığında yerleşmiştir. Evler üst üste dizilmiş, geceleyin dev yılbaşı çam ağacın andırıyorlar. Kostur coğrafi durumu, zengin ormanları, meyve ağaçları, Kostur gölü ve zengin kültür tarihi anıtlarıyla önemli turistik, kültür ve iktisadi beldeyi oluşturuyor. Mevsim boyu günceliğini koruyan bu yöreleri ziyaret edenler kentin güzelliğine hayran kalıyor. Kostur yaşamak ve eğlence için elverişli ve güzel bir kenttir. İklim koşullarının da mükkemele yakın olduğunu söylersek hata etmeyeceğiz. Berrak suyu, temiz havası, elverişli rakımı, Kostur gölünün doğa güzelliği ve lokantacılık-turizm iktisadisi yıldan yıla kentin genel yaşamında önemli yer alıyor.

Kostur'da kendimi Ohri kenti yada Ohri gölünde gibi hissettim. Çünkü Kostur doğa güzellikleriyle Ohri'ye çok benzeyen bir kenttir. Doğanın verdiği güzelliklerin tamamen istifade edilmediğini de öğrendim. Göl etrafındaki kültür ile tarihi anıtlar ve doğa güzelliklerini gezdikten sonra yürüyerek kentin eski bölümüne yol aldım. Kentin eski bölümü eski ve yeni mimarinin kaynaştığı yeri oluşturmakta. Gezi sırasında çok sayıda diskotek, kürk dükkanları ve kürk üretimiyle uğraşan şirket gördüm. Kostur'da kürk üretimi en önemli iktisadi kollardan biridir. Kentin dar sokaklarında kalabalık trafikten ötürü yayalar güçlüklerle karşılaşıyor. Bundan dolayı kentin tüm güzelliklerini göremedim.

Kostur'dan sonra Fılırna'ya yol aldım. Fakat bu kez Gramos'tan yola çıktım. Amacım Yunanistan'da iç

savaş sırasında çok sayıda Makedon'un yaşamını yitirdiği Ege Makedonya'sının söz konusu bölümünü görmekti. Dımbeni köyüne yol aldım. Dımbeni köyü büyük hayırsever ve hümanist Atanas Bliznakov'un doğum yeridir.

Kostur'un 22 kilometre kuzeybatısında bulunan Dımbeni köyü, Lokva dağı ve Vinyari köyünün güney vadilerinde yerleşmiştir. 980 metre rakımında olan Dımbeni etrafında kireç taşıyla örtülü dağlar var. Bu yüzden Makedonya'nın batı dağlık zincirinin devamı sayılır. Yunanistan resmi makamları Makedonya'nın Antik Slav ülkesi olduğuna ait izleri yok etmek için çoktandır faaliyete geçmişlerdir. Bu amaçla yasalar getirildi. Balkan Savaşları, Bükreş Barış Antlaşmasının imzalanması ve Makedonya'nın parçalanması ardından Yunan makamları Makedonya'nın Ege bölümünde tüm yerlerin isimlerini değiştirerek onlara Yunan isimleri verdi. Bunun sonucu olarak Yunan hükümeti 1926 yılının kasımında Dımbeni köyüne Dendrohorion (Yunanca) ismini verdi.

Dımbeni köyü Koreşta eyaletinde bulunuyor. Eskiden Koreşta eyaletinde 34 köy vardı. Tümü Bistritsa nehrinin doğu ve batı tarafında bulunuyordu. Koreşta köylerinin tümü Makedon köyleriydi. Yalnız bir köy Makedon ahalisinden arındırılarak bu köye Makedonlar yerine Müslüman Arnavutlar getirilmiştir.

Köyü ziyaret ettiğimde çok eski olan beş-altı eve rastladım. Evlerin çok eski olduğundan yakında yıkılabilecekleri kuşkusu içimde vardı. Köyün yakınlığında iç savaştan sonra inşa edilen yerleşim merkezlerinde Makedon asıllı olmayan Yunanistan'ın değişik yerlerinden göçmenler yaşıyor. Köyün ortasında bulunan "Aziz Nikola" kilisesi zarar görmemiştir. Kilisenin onarımıyla

Makedon ulusuyla ilgili tüm izler silinmiştir. Dımbeni köyünün şahitliğini yapan mezarlıklar da tamamen tahrib edilmiştir. Ölen Makedonların kemikleri bir yerde toplanıp emprovize edilmiş kiliseye götürülerek, görülmemiş bir vandalizme isyan ediyor gibiler. Kostur'un kuzey bölümünde tepeye doğru uzanan geniş ve asfalt yol Dımbeni yoluyla birleşiyor. Asfalt yolun uzunluğu 10 kilometredir. Dımbeni'den sonra Gabreş'e uzanan yol artık eskisi gibi asfalt yol değildir. Bu yoldan geçen herkes bambaşka bir dünyayla yüzleşiyor. Yolumuz yavaşça nehire doğru yaklaşıyor. Yolun ikiye ayrıldığı yere vardım. Yolun ilk bölümü dağa, öteki bölümü ise bir bayıra doğru uzanıyor. Yoluma devam ettim. Az sonra vadiye ulaştığım anda iki bayır arasında uçan kartallar dikkatımı çekti. Yöreye vardığım anda Gabreş, Drenoveni ve öteki köyleri görebildim. Bu köyler Makedon köyleridir. Yunanistan iç savaşından sonra bu köylerde yaşayan ahali sürgün edilmiştir. Evlerin yüksek duvarları zarar görmüş, pencere camları kırılmış, çatılar yıkılmış bir halde olarak bu köy üzücü bir izlenim bırakıyor. Bu görüntü buradan korku ve üzüntüyle ayrılmama neden oluyor. Yoldan evlere doğru bakarak, yıkılmış balkonlar ev sahiplerini arıyor gibiydiler. Böyle bir acı görüntüyü herkes bir an önce unutmak istiyordu. Yolculuğumu bir zamanlar köy bahçeleri olan yeşil çayırlardan geçen yoldan sürdürdüm. Eski evlerin açık kalmış pencerelerinden geçmişte buralarda insanların yaşadıkları sonucuna varılıyor. Eski Makedon evlerin duvarları ve ev yıkıntıları etraftan geçen nehirin sesiyle birlikte ağlıyor gibiydi. Tüm bu izlenimler Gramos savaşını andırıyor.

Gabreş bölgesini geride bırakırken gözlerim uzun zaman vadiden ayrılmadı. Yolum Jelevo köyüne doğru

devam etti. Jelevo, Fılırna-Kostur belediye sınırında bulunuyor. Fakat Kostur administrasyonun yetkisi altındadır. Jelevo bu yörenin en büyük köylerinden biri olarak Bigla dağı eteklerinde yerleşmiştir. Yaklaşık 1.000 metre rakımında olan Jelevo'da eskiden sadece Makedonlar yaşıyordu. Fakat politik ve ekonomik nedenlerden ötürü Jelevo sakinlerinin çoğu Okyanus ötesi ülkelere (Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya) ile diğer Avrupa ülkelerine göç etmiştir. Makedonların çoğu Birinci Dünya Savaşı ve özellikle Yunanistan iç savaşında demokratik ordunun yenilgiye uğratılmasından sonra adıgeçen ülkelere taşınmıştır.

Jelevo, Fılırna-Kostur yolunda yerleşmiş doğa güzelikleriyle zengin bir kırsal köydür. Bigla dağında Bistritsa nehrin kaynakları bulunuyor. Bistritsa nehri Koreşta bölgesini ikiye ayırarak, Selanik Körfezine akıyor. Bistritsa nehri alabalığıyla tanınmıştır. Şelalelerin sayısı da kabarıktır. Bistritsa nehri suları, yeşil ve verimli çayırlar dağın alt bölümünde verimli tarlaların sulanması için istifade ediliyor.

Köydeki tipik Makedon evleri yan yana olup, balkonlarıyla dikkatı çekiyor. Oşçima, Rulya, Tırnovo, Besfina, Breznitsa, Smırdeş, Gabreş, Pozdemnişte ve Dımbeni gibi Fılırna-Kostur kesimindeki Makedon köyleri en tanınmışlarıdır. Bu köyler Preval'ın öteki tarafında Prespa'ya doğru uzanan yöredeki köylere benziyor.

Eski rivayetlere göre Jelevo köyü Jilevo sözcüğünden kaynaklanır. Daha doğrusu eski köyün bulunduğu yörede büyük ve uzun köklü ağaçlar varmış. Bundandır köye ilkin Jilevo, ardından Jelevo ismi verilmiştir. Fakat bunlar efsanelere dayanmakta. Bilinen bir gerçek var ki,

Jelevo ve Ege Makedonyası insanları dünyanın dört bir yanına göç etmelerine rağmen Makedon özbenliğini korumuşlar. Bu insanlar terketmiş oldukları sıcak yuvalarını ziyaret etmek için büyük özlem çekmekteler. Jelevo'dan sessizce uzaklaştım. Kostur yolunda biricik yeni yapıyı oluşturan kahveye girdim. Yaşlı bir Jelevoluyla selamlaştım. Ziyaretimin sebebini öğrenmek istiyordu. Görüşmeden sonra Fılırna'ya yol aldım. Prespa'ya uzanan yolda trafik işaretlerin olmadığı göze çarpıyor. Amacım Makedonya'nın bölümü olan ve Makedonya gibi üçe bölünen Prespa'yı Preval'dan seyretmekti.

Ege Makedonya'sının doğa güzellikleriyle ilgili öykünün ayrı bir sayfasını oluşturan Küçük Prespa'da doğa güzellikleri, tarihi ve kültür anıtları ile zengindir. Burada bulunan "Aziz Ahil" adasında Makedonlar yaşıyor. Doğum yerlerinde kalan Makedonlar asırlardır Büyük Makedon İmparatoru Samoil'e ait anılarını korumaktalar. Samoil bu adada yaklaşık 970 yılında yaşamış. Ahil'e adadığı büyük manastırı ve kiliseyi inşa etmiştir. Ahil'in naaşını Larisa'dan buraya getirmiştir. Bugün bu kilisenin kalıntıları hala görülebilir. Adanın obür tarafında küçük bir kilise bulunuyor. Ancak Samoil döneminde inşa edilen öteki 15 kilisenin temelleri bile kalmamıştır. Taşlarda çizilmiş olan eski freskler ve Prespa gölü yakınlığındaki mağaralarda inşa edilen kiliseler her ziyaretçinin dikkatini çekiyor. Makedonya, Arnavutluk ve Yunanistan sınırlarının birleştiği üçgen yakınlarında bulunan bir mağaranın ucunda yuva olarak kurulmuş "Meyrem Ana" kilisesi konukları büyülemekte.

Kiliseler her zaman su yanında inşa edilirler. Nedir ki suyun toplanması sonucu kilise mağaranın ucunda kalmış ve turistler basamaklardan kiliseye ulaşıyorlar.

Prespa'dan ayrılarak Fılırna'ya yol aldım. Kent Bigla dağı, ormanlarla zengin tepeleri ve Pelagonya ovasında bulunuyor. Fılırna ilçesinin ticari ve administratif merkezidir. Fılırna kuzeyden Makedonya-Yunanistan ve Yunanistan-Arnavutluk sınırlarına, doğudan ise Ostrovo gölüne kadar uzanıyor. Güneyde Kostur (Kastoriya) ve Kalyari'ye (Ptolemais'e) kadar uzanıyor. Fılırna etrafındaki ormanlarda bulunan araziler ev ve sanayi yapıların inşa edilmesi için elverişlidir. Göl zenginliği ise ayrı önemdendir. Fılırna esnaflar kentidir. Dükkanların sayısı kabarıktır. Nüfusu yaklaşık 15.000 olan kentin atardamarını dükkanlar oluşturuyor. Eski belgelere göre geçen asırda Fılırna'nın nüfusu 4.500 idi. Birinci Dünya Savaşından sonra Manastır, Magarevo ve Tırnova'dan gelen göçmenlerle bura nüfusu 12.000'e çıktı. İç savaştan sonra bu sayı azaldı. Bugün ise Fılırna'da Makedonlardan başka Ulahlar, Ortodoks Arnavutlar ve Yunanistan'ın güney kesimlerinden buraya gelen Yunan memurları yaşıyor.

Fılırna ziyaretinden sonra Manastır'a, doğrusu "konsoloslar kenti" ve çağdaş Türkiye'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün kentine yol aldım. Mustafa Kemal Atatürk Manastır'da Askeri İdadiye (akademisi) öğrencisiydi. Günümüzde Manastır'da Makedonya ve Türkiye arasındaki örnek ilişkilerin simgesi olarak, Atatürk Anma Odası bulunuyor. O zamanlarda Manastır Makedonya ve Balkanlarda en dinamik medeni merkezlerden biriymiş. Dünyanın değişik yerlerinden gelen insan ve düşüncelerin biraraya geldikleri güçlü iktisadi ve kültür merkeziydi. Manastır mevcut standartlar düzeyini aşan değerli ölçütlerin dile geldiği kenttir. Bu niteliklere sahip Manastır'da

Manaki kardeşler kentin iktisadi ve kültür yaşamına önemli damga vurarak milli özbenliğin gelişmesinde önemli rol oynadılar. Manastır'ı o dönemlerde birçok tanınmış şahıslar ziyaret etti. Türkiye'nin son sultanı, Romanya Kralı Birinci Karol ve Balkanların ile Avrupa'nın kültür yaşamından adyapmış şahıslar Manastır'ı ziyaret etmişlerdir.

Manastır günümüzde başkent Üsküp'ten sonra nüfus bakımından Makedonya Cumhuriyeti'nin ikinci kentidir. Nüfusu 100 bini aşan kentte üniversite var. Verimli Pelagoniya vadisi sanayinin ve tarımcılığın gelişmesi için çok önemlidir. Pelister dağı kış ve yaz turizmin çağdaş yapılarıyla tanınmış turizm ve eğlence merkezini oluşturuyor.

Manastır kenti eskiden sahip olduğu konsolosluklar kenti ününe yeniden kavuşmaya başlamıştır. Manastır'da Türkiye Cumhuriyeti ve Fransa Cumhuriyeti fahri konsoloslukları açılmış, gelecekte fahri konsolosluklar sayısının artması bekleniyor. Devletin kültür haritasında önemli yer alan Manastır tiyatrosu da kentin bir zamanlar sahip olduğu Avrupa ününün canlanmasına önemli pay sunuyor.

4. Bulgaristan Cumhuriyeti'ni kasım ayında ziyaret ettim. O gün hava açık ve serindi. Sabah saatlerinde sınırı geçtikten sonra Yukarı Cumalı'ya ya da bugünkü Blagoyevgrad'a uzanan yeni yoldan yolculuk yaptım. Yolculuk esnasında uzaklarda görünen Pirin dağını seyrediyordum. Pirin dağı Makedonya'da diğer dağlara kıyasen en güzel ve en yüksek dağdır. Bu yörede yaşayan Makedonların sayısı çok efsaneleri bu dağla ilgilidir.

Pirin dağı altında olan düzlükte akan Struma nehri

dağı ikiye ayırıyor. Blagoevgrad kenti burada yerleşmiştir. Kente etrafında olan kuytu ormanlardan geçen otobandan inmeye başladım. Yolda otomobil ve traktörlere rastladım. Sofya'ya uzanan otobandan kent meydanlığına giden sokağa yol aldım. Kentin meydanlığında Gotse Delçev anıtının bulunduğunu farkettim.Yanımdaki fotoğraf makinemle gizli ve korkarak birkaç fotoğraf çektim. Parkın öbür tarafına geçerek Makedonya'nın Ege bölümünde Voden'de doğan arkadaşımı ziyaret etmeye gittim. Ziyaret ettiğim arkadaşım daha binlerce Makedonla birlikte yıllar öncesi Yunanistan-Bulgaristan anlaşması uyarınca Bulgaristan'a sürgün edilmiştir. Bu anlaşma l920 yıllarında sınırboyu bölgelerde yaşayan ahalinin değiştirilmesiyle ilgili imzalanmıştı. Görüştüğüm arkadaşım yüksek boylu, esmer olup, kalın kaşları ve simasıyla adeta geçirdiği zor yaşamı ifade etmekteydi. Kendisini Makedon tanıttığından dolayı Bulgaristan'da geçirdiği hayatında başarı elde edememiştir. Fakat buna rağmen Makedon milli davası konusundaki kararlığından hala vazgeçmemiştir. Görüşmemiz sırasında geçmişteki olaylar, zor yaşam ve çektiği özlem ile acılardan bahsetti. Özleminin Pirin Dağı kadar büyük olduğunu vurguladı. Doğum yeri Voden hakkında çok konuştu. Fakat doğduğu topraktan sürgün edildiğinde yaşı küçük olduğundan ötürü Voden'i hiç görmemiştir. Makedonya'nın özgür bölümünü de hala ziyaret etmemiştir. Milli özgürlüğüne hala kavuşmadığından acı çekmekteydi. Ama Makedon olarak hayatta olduğundan gururluydu. Bulgaristan'da Makedonlara hakların tanındığı dönemden kalan kimlik karnesinden ayrılmıyordu. Çünkü o zamanlarda Makedon milli mensubiyetini ifade etme hakkına sahipmiş.

Yolculuğumu Simitli'ye doğru sürdürdüm. Buradan Razlog ve Bansko'ya devam ettim. Doğuya doğru uzanan yol etrafındaki Elvitsa nehri kaynakları Pirin dağının kuzey eteklerinden akarak bu nehir Struma'ya dökülüyor. Geçtiğim yol dar, fakat asfaltla döşenmişti. Yol yolculuk için pek elverişli değil. Yol etrafında doğal güzellikler, doğrusu söz ettiğim nehrin hızlı suları, meşe ve çam ağaçlarından oluşan ormanları seyredince bir an olsa dahi yolculukta karşılaştığım güçlükleri unuttum. Simitli ve Predel arasındaki yolu hızlı geçtim. Predel'den çıkan yol Razlog'a uzanıp ırmağın aktığı yeşilliklerden geçiyor. Yaz aylarında bile bu ırmağın suları temizdir. Razlog'a birkaç kilometre kala mola yaptım. Bansko ve Razlog'a ayrılan yolda mola yaptğım sırada orta yaşlı bir adamla görüştüm. Kendisiyle kısa sohbette bulundum. Başevolu olduğunu, Razlog'da yaşadığını anladım. Razlog vadisi Makedonya'nın en ilginç ve en güzel yörelerinden biridir. Amacım Pirin Makedonya'sının en önemli yerlerinden biri olan Razlog kentini ziyaret etmekti. Antifaşist savaşçı Nikola Parapunov'un doğum yeri Razlog'da enternasyonalist Gorgi Dimitrov'un ebeveynleri yaşıyormuş. İkinci Dünya Savaşında, doğrusu 1943 yılında Bulgar polisi tarafından öldürülen Nikola Parapunov "Yane Sandanski" Razlog Partizan Tugayının kurucusuydu. Gorgi Dimitrov ise Makedon milli benliğini uzaklara duyurtan şahıs olarak Balkanlarda Makedon sorusunun adaletli çözümlenmesinin taraftarıydı.

Zira kent Razlog vadisinin ortasında yer alarak Bela Reka'nın her iki tarafına yayılmıştır. Yaklaşık 850 metre rakımda bulunan Razlog kenti Makedonya ve Balkanlarda en yüksek kentler arasında yer alıyor. Kentin kuzey kesiminde hastane var. Gelişmiş odun sanayisi

de mevcut. “Nikola Parapunov” müzesi ve eski Makedon evleri turistlerin ilgisini çekiyorlar. 1898 yılı nüfus sayımına göre Razlog’ta 4.970 kişi yaşıyormuş. 1943 yılı nüfus sayımına göre ise 8.611 kişiden 6128’i Makedondu. O tarihte yapılan nüfus sayımında Razlog ve çevresinde yaşıyan ahalinin yüzde 59.5-i Makedon, yüzde 39.3-ü Bulgar ve geri kalan yüzde l.92-si öteki milliyetler olarak kayıtlanmış. 1985 yılında yapılan son nüfus sayımına göre kentte 13.978 kişi yaşıyordu. Ne yazık bu nüfus sayımında hiçbir Makedon kayıtlanmamıştır. Razlog ve yöresinde yaşayan ahali Pirin Makedonya’sında Bulgar olarak kayıtlanan geri kalan Makedonların kaderini paylaşıyor.

Razlog’u iş günü ziyaret ettim. Yaz mevsiminin en iyi hissedildiği öğle saatlerinde kent sakindi. Dükkan, lokanta ve müzeler kapalıydı. Kentte yaptığım geziden sonra ozan Nikola Vaptsarov’un doğum yeri Bansko’ya hareket ettim. Bansko Pirin dağı eteklerinde yerleşmiştir. Buraya gelmezden önce Makedon milli devrimi efsanevi kahramanlarından Goçe Delçev’in dev anıtı her yolcunun ilgisini çekiyor. Gotse Delçev’in dev anıtı Bansko girişinde kaldırılmıştır. Daha ilerde ise şair Nikola Yonkov-Vaptsarov’un büyük fotoğrafı görülüyor. Çağdaş Bulgar ve Makedon edebiyatının kurucularından olan Vaptsarov 1942 yılında Bulgar faşist ijgalcilerince öldürülmüştür. Nikola Yonkov Vaptsarov Makedon ve Bulgar milletinin milli ile sosyal hürriyetleri için büyük katkı sunan devrimci şairdir.

Bansko, Pirin dağı eteklerinde bulunan Razlog vadisinin güney bölümünde yerleşmiştir. Glazne nehrinin

iki yakasında yayılıyor. Bansko kenti ilk kez 1576 tarihli Türk belgelerinde anılıyor. 18-ci yüzyılın ikinci yarısında hızlı gelişen Bansko, Makedonya'nın bu bölümünde tanınmış ticaret merkezi oluyor. Banskolular kervanlarıyla Belgrad, Dubrovnik ve Viyana'ya yolculuk yaparak kalite açısından ün sağlıyan tütün ve afyon satıyorlarmış. Odundan oyma eşyalar da sattıkları mallardandı. Banskolular çok samimi insanlar olarak tarihin miras bıraktığı zenginliklerden seve seve söz ediyorlar. Hele atalarının Makedon milli tarihine sundukları katkıyı özel memnuniyetle vurguluyorlar. Banskolular bir önceki yüzyılın sonuna doğru 1896 yılında Makedon çocuklarına Goçe Delçev'in ders verdiğinden ötürü gururlular. Bansko'nun kaldırımlı sokaklarında gezerken etraftaki evlerin beyaza büründiklerini, insanların ise cana yakın, gururlu ve geveze olduklarını sezdim. Aile her Banskolu için kutsal bir şeydir. Onların en değerli özelliği ise namuslu olmalarıdır. Banskolular nesilden nesile nakledilen geleneğin ve geçmişin simgelerini fazlasıyla saygılayarak Makedon-Pirin folklorunun edinimlerini titizlikle korumaktalar. Türkülere olan bağlılıkları ayrı önem taşımaktadır. Petriç üzerinde göklere uzanan Pirin dağı büyüleyici güzelliğiyle göze çarpıyor. Pirin son derece sakin, tıpkı geçmişte gibi. Pirin kızların, gelinlerin, ozanların ve komitalar türkülerinin esin kaynağıdır. Struma'ya indiğimde geçmiş olaylarını hatırladım. Aklıma hemen Bansko, Belitsa, Razlog, Nevrokop, Melnik, Petriç ve öteki yöre kahramanlarının bir araya geldikleri Makedon devriminin bu yöreden olan kahramanları geliyor. Struma nehrinin hızlı suları Kresne kanyonunun engellerini kolay aşmaktadır. Nehrin sol ve sağ yakasındaki bayırlar ilginç manzarayı oluşturuyorlar.

Yolculuğum sırasında 1878 yılında örgütlenen Kresne-Razlog Ayaklanmasında ölen savaşçıların anıtını ziyaret ettim. Nikola Vaptsarov ve diğer bilinen ve bilinmeyen ozan ve yazarların eserlerinde daimi konu olan Pirin ve şanlı Baltepe'yi anmadan geçemeyeceğim.

Yolculuğum Pirin Makedonya'sının en küçük kentlerinden biri olan Kresne'ye devam etti. Oraya öğleden sonra vardım. Bu küçük kentte yaşamın birkaç kilometre uzunluğunda olan tek bir sokakta gerçekleştiği gibime geliyordu. Sokak Gevgeli'de gibi kentin kuzey kesiminden başlayarak paralel olarak demiryoluyla Struma nehrinden kent dışında kayboluyor. Kresne'de toprak verimliliği ve elverişli iklim koşulları sayesinde tüm oryantal tütün cinsleri ve öteki bitkilerin bakımı için koşullar var. Burada özellikle bağcılık gelişmiştir. Değişik meyve ve sebze türleri de yetişiyor. Doğal zenginlikleri yanı sıra kentin yakınlığında bulunan kaplıcalar da özel önemdendir. Kaplıcalar yıl boyunca buraya gelenler için şifalıdır.

II

İKİ KITA ÜLKESİ TÜRKİYE CUMHURİYETİ

- İSTANBUL
- ATATÜRK KENTİ
- İZMİR MAKEDON MÜSLÜMANLARI

İSTANBUL

Dünyaca adyapmış devlet adamı ve reformcu Mustafa Kemal Atatürk'ün ülkesi Türkiye Cumhuriyetini ziyaret etmek dünyada herkes için özel bir yaşantıyı oluşturmakta. Günümüz Türkiyesi eski Türkiye'ye kıyasla çok farklıdır. Büyük İskender tarafından fethedilmiş, ardından büyük imparatorluk olmuş ve Makedonya'yı da beş asırdan fazla sınırlarında bulundurmuştur bu ülke. Türkiye ve Türkiye'nin daha mutlu geleceği için yaşamını adayan ulu önder Mustafa Kemal Atatürk Türk kadınını fereceden kurtararak, dini devletten ayırmış ve Türkiye'yi derebeylik ülkesinden layik ve modern bir ülke konumuna getirmiştir. Bunun yanısıra Türk dilinde Latin alfabesini uygulayan Atatürk, halk kitleleri tarafından büyük sempatiyle kabullenen ve sevilen bir devlet adamıydı. Bundandır bu cazibeli yolculuğu özel memnuniyetle kabullendim.

İstanbul'da çok sayıda görüşmelerim oldu. Görüşmelerin tümü içtenli ve dostane hava içinde geçti. Kültür tarihi anıtları ziyaret ederek geziler yaptım, konuşmalarda bulundum. İstanbul'da "Pirlepe" Kültür Derneğinin konuğu oldum. Bu dernek hakkında Pirlepe

doğumlu Eyüp Uçak konuştu. Eyüp Uçak 1984-1989 yıllarında İstanbul Eyüp belediyesi başkanlığını yaptı. Pirlepe'de Çukovski soyadını taşımaktaydı Eyüp. Eyüp Uçak 1946 yılında Pirlepe'nin Lajani köyünde dünyaya gelmiş, altmışlı yıllarda çok sayıda Türklerle beraber ailece Makedonya'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Türkiye'nin İstanbul kentinde yeni yuvasını kuran Eyüp, İstanbul'un 16 belediyesinden biri olan Eyüp belediyesi başkanlığını başarıyla yaptı. Eyüp tahsilli ve başarılı iş adamı, saygın vatandaş ve aile insanıdır. Cana yakın, adaletten yana ve başarılı iş adamı ve politikacı olarak Eyüp belediyesinde büyük otoriteye sahiptir. Nedir ki hayatta elde ettiği başarılarına rağmen doğum yerini unutmuş değildir. Bir sözle doğum yeri Lajani, Pirlepe ve Makedonya'ya sıkıca bağlıdır. Pirlepe ve Makedonya'yla temaslarını sürdürerek özlem doludur.Eyüp Pirlepe lehçesiyle Makedoncayı rahatça konuşuyor ve bu sırada Makedoncada Türkçe sözlerin kabarık sayıda bulunduklarını söylüyor. Anlatımında oldukça başarılı. Eyüp'ün eşi de evinde hem Makedoncayı hem Türkçeyi konuşuyor. Çocukları ise babasının doğum yerinde konuşulan dili öğrenip Makedoncayı Pirlepe'de doğmuşlar gibi ezberlemişler. Eyüp'ün çocukları ebeveynleri aracılığıyla kabullendikleri Makedonya sevgisinden memnuniyetle söz etmekteler.

Eyüp'ün sözlerine göre Türkiye'de yaklaşık 7.000 Pirlepeli Türk ve Makedon Müslümanı yaşıyor. Bunların çoğu Bayrampaşa'da bulunuyor. Eyüp belediye başkanı görevine seçildiğinden gurur duymaktadır. Bu görevde kaldığı beş yılda belediyede övgüye değer başarılar elde

edilmiştir. İstanbul'un adyapmış Altınboynuz semtine çeki düzen verilmiş, onun girişimiyle 440 eski ev ve 330 sanayi yapısı yıkılıp, yerine 33 basketbol ve voleybol sahası, belediye stadı, 24 çocuk spor sahası, 7 kilometrelik metro ve çok sayıda belediye girişimleri başlatılıp gerçekleşmiştir.

Eyüp Uçak'ın Eyüp belediye başkanı görevinde bulunduğu dönemde, Türkiye'nin ayrı ayrı kentlerinde, Makedonya doğumlu daha iki kişi belediye başkanlığı yapmıştır. Üsküplü Muzaffer Çavuşoğlu ve Manastırlı Necmettin Öztürk sözkonusudur olan. İkisi de Türkiye'nin merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın Anavatan Partisi üyeleriydi. Eyüp Uçak, Eyüp belediye başkanı görevinde bulunduğu sırada Pirlepe ve İstanbul'un kardeş kent olmalarını çok istemiş ancak kabarık sayıda girişimlere rağmen bu isteği gerçekleşmedi. Bundan sonraki yıllarda bu isteğin gerçekleşeceğine inanıyor.

İstanbul dünyanın en eski kentlerinden biridir. Roma imparatoru Konstantin'in imparatorluk başkentinin Roma'dan Bizans'a taşınması konusunda aldığı karar ardından, ıstanbul kutsal ününe ulaşıyor. İstanbul günümüzde değişik medeniyetler, kültür ve tarihi geçmişinin simgesini oluşturuyor. Kentte Bizans ve Osmanlı dönemi anıtları sayısı çoktur. Modern Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük ekonomik ve kültür merkezidir. Araştırmacıların anlattıklarına göre İstanbullular bile kentin güzelliklerini hala öğrenmiş değiller. İstanbul Asya ile Avrupa kültürü, medeniyeti ile dinlerin kavşağı ve kuzeyden güneye, doğudan batıya geçişte bir nevi kapıyı oluşturmakta. Nüfusu hakkında değişik rakamlar var. Resmi belgelere

göre İstanbul'un nüfusu yaklaşık 8 milyondur. Fakat Türkiye gelişmelerini yakından izleyenlerin anlattıklarına göre İstanbul'un nüfusu 12 milyonu aşıyor. İstanbul'u her gün milyonlarca turist ziyaret ediyor. İstanbul hakkında şunu belirtmek ilginçtir ki, Türkiye'de belgelerin yüzde 40-ı İstanbulda sağlanıyor. Buysa modern Türkiye'de İstanbul'un gücünün tasdığı olsa gerek.

İstanbul üç deniz sahilini kapsayarak yedi tepeye yayılmıştır. Eski Yunanlar İstanbul'a Bizanstinion, Romalılar Konstantinopol, Türkler ise İstanbul ismini vermişler. Güney Slavlar ise İstanbulu "Tsarigrad" (Krallar kenti) ismiyle adlandırmışlar. Adların değişimi önceki asırlarda olagelen dramatik olaylardan kaynaklanıyor. Önceki asırlarda milletlerin çoğu İstanbul'u fethetmek istemişler. Örneğin millatan sonra 330 yılında İmparator Konstantin İstanbul'u Doğu Roma İmparatorluğunun merkezi ilan etmiş ve ardından Konstantinopol adını almıştır. 29 Mayıs 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet Kostantinopol'u fethederek İstanbul ismini vermiştir.

İstanbul Boğazıçi, Altınboynuz, Marmara Denizi ve etraf tepelere kadar uzanır. Altınboynuz ve Marmara Denizi arasındaki Beyoğlu, Üsküdar ve Kadıköy güzelim turistik semtler İstanbul'un en modern semtleridir.

İstanbul'un eski bölümü kültür tarihi anıtlarıyla en zengindir. Bu yüzden İstanbul'un en önemli turistik bölümüdür. Kimi tarihi ve sanat değerleri zamana yenik düşerek yıkılmış, kimileri ise doğal afetlerden (herşeyden önce deprem ya da yangınlar sonucu) yok olmuştur. İstanbul'da elliden çok sultan sarayı ve kültür tarihi anıt bulunuyor. Aralarında en tanınmışı olan Topkapı Sa-

rayı'nda sultanların yaşadıkları oda ve haremler var. Topkapı Sarayı'nı ziyaret ettiğimde zehirli maddelerin ikram edildikleri özel çinilerini de gördüm. Elmas kaşık ile öteki değerli eşyalarla süslenmiş kılıçları görünce oldukça heyecanlandım.

Nedir ki Makedonyalı ıskenderin katafalkı özellikle ilgimi çekti. Bu katafalk yüzlerce yıl önceleri Babil yakınlığında Sidon'dan buraya getirilmiştir. Katafalkın üzerinde Makedonyalı İskenderin savaş zaferlerini simgeliyen yüzlerce figürün oyulduğunu gördüm.

Aya Sofya Camii kentin en önemli tarihi eserlerinden biridir. Aya Sofya'yı ziyaret edenlerin bu tarihi eserin şimdiki görünüşüne dayanayarak Bizans İmparatorluğunun parlak döneminde değişik kaderini sezmek zor değildir. Bu anıt 150 yıldır dünya harikası olarak kamuoyunun ilgisini çekiyor. Şunu belirtmek gerekir ki buna benzer bir tarihi eser ise şimdiye kadar hala inşa edilmemiştir. Tek sözle insanoğlu yüksek kültürünün anıtı olan Aya Sofya kilisesi parlak Bizans döneminin geçmişini simgeliyor. Aya Sofya ilkin ortodoks kilisesiydi. Daha sonraları İslam camiine dönüştürüldü. Ancak günümüzde müze olmuştur. Aya Sofya'nın içinde değişiklikler yapılmış, bünyesi değiştirilmiş ve ek yapılar kaldırılmıştır. Buna rağmen 56 metre uzun olan kubbesi bundan böyle de güzelliğini koruyor. Bu kubbe birçok doğu İslam camilerine örnek olmuştur. İmparator Büyük Konstantin İstanbul'u Doğu Roma İmparatorluğunun (Konstantinopol ismiyle) başkenti ilan etmesi ardından bugünkü Aya Sofya yerinde kilise inşa etmiştir. 336 yılında inşa edilen kiliseye Büyük Kilise ismini vermiştir. 200 yıl sonra İmparator Yustiniyan'a

karşı başlayan ayaklanma sırasında çıkan yangınlarda bu kilise ve Kontantinopol'un daha büyük bölümü yanmıştır. Fakat Yustiniyan ayaklanma sırasında yanan kilise yerinde daha büyük ve daha güzelini yaptırmıştır. Kilise planını Trallı Anatemiye ve Milletli İsidor hazırlamışlar. Yustiniyan söz konusu projeyi durmaksızın izlemiştir. Kilise 60 tsentnere mal olmuştur. Onbinlerce zanaatçı Doğu İmparatorluk zenginliğini, doğrusu parlak mermer taşları ve en güzel sütunları toplayarak kilise inşaatında kullandılar. Kilise duvarları altın mozaikle süslenmiştir. Aya Sofya inşaatının tamamlanması ardından bu kilise hıristiyanlığın en önemli tapınağı olmuştur. 1435 yılında Türkler tarafından Konstantinopol'un fehtedilmesi ardından Konstantinopol İstanbul ismini almış, kilise ise camiye dönüştürülmüştür.1935 yılında Atatürk'ün kararıyla Aya Sofya Camii müzeye dönüştürülmüştür. Bu güzel yapı antik döneminden kalan Efes, Babek, Roma ve Atina'yı anımsatıyor.

Efsanevi Aya Sofya Camii yanısıra, Sultanahmet Camii ve Atmeydanı İstanbul için büyük önemdendirler. Teodos Obelisk'i, Yılan Sütunu, Konstantin Sütunu, Topkapı Sarayı, Beyoğlu, Kapalıçarşı ve diğer ilginç eserler gerçekten görmeğe değer anıtlardır.

Sultanahmet Camii yada Mavi Cami Aya Sofya Camiinin karşısında bulunur. 1609-1616 yıllarında inşa edilen bu cami Türk mimarisinin otantik eserini oluşturuyor. Caminin içi mavi ve yeşil mermer taşlarla süslenmiştir. Kristal camla 260 penceresi var. Camiin içinde sultanın özel ibadet yeri bulunuyor. Sultanahmet Camii dünyanın en güzel camii olarak Türk sultanlarının gücü ve

büyüklüğünü simgelemek amacıyla inşa edilmiştir. Sultanlar gerektiğinde cami locasına atla girebiliyorlarmış.

Süleymaniye ya da Sultan Süleyman Camii 1550-1557 yıllarında Mimar Sinan projesi üzerine yapılmıştır. Eski Yugoslavya cumhuriyetlerinden, ardından bağımsız devlet olan Bosna Hersek'te bulunan Drina ve Neretva köprüleri de Mimar Sinan'ın planları üzere inşa edilmişler. Süleymaniye Camii, Aya Sofya Camii ve Sultanahmet camiinden daha büyük alan kapsamaktadır. Fakat camiin süs ve minarelerin sayısı sözkonusu camilerin süs ve minarelerine kıyasla daha azdır. Camide 27 bin kişi ibadet yapabiliyor.

Belirttiğim gibi Topkapı Sarayı'nı da ziyaret ettim. 1465-1468 yıllarında inşa edilen saray dönemin sultan köşküydü. Topkapı Sarayında günümüzde İstanbul'un (belki de Türkiye'nin) en büyük zenginliği korunuyor. Topkapı Sarayı'nda altından başlıyarak, silah koleksiyonları, inci ve elmas süs eşyaları sergileniyor. Mozaik uslübünde minyatür resimlerle altın saatler koleksiyonu, 6282 elmasla süslenmiş iki mumluk, altın beşik, 300 kilo elmasla süslü altın taht, 1400 senelik Kuran'ı Kerim her turistin ilgisini çekiyor. Ancak Topkapı Sarayı'nda sergilenen eşyaların sayısı çok fazladır.

İstanbul'da bulunduğum sırada Beyoğlu'nu da ziyaret ettim. İstanbul'un en modern semti olan Beyoğlu ikametgah ya da köşk özelliği taşıyarak bu semtte diplomatik temsilciliklerin çoğu, modern otel ve vilalar bulunuyor. Dolmabahçe Sarayı'nın bulunduğu Beyoğlu semtinin bölümü turizmin gelişmesi için büyük önemdendir. Çünkü sultan sarayıdır sözkonusu olan. Güzelim Gül

Parkı'yla sarılıdır. Boğaz sahilinde yerleşmiş olan saray Paris'in dünyaca adyapmış Versay Sarayı'na benziyor. Dolmabahçe Sarayı dünyanın her yanından getirilen mobilyayla donatılmış, 365 oda ve 27 salonu her ziyaretçide ilgi uyandırmakta. Dolmabahçe Sarayı'nın iç süslenmesi için 14.5 ton altın harcanmıştır. Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılında Dolmabahçe Sarayı, Türkiye'nin ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün köşküydü. 10 Kasım 1923 yılında Mustafa Kemal Atatürk bu köşkte gözlerini dünyaya yumdu. Dolmabahçe Sarayı'nda bulunan saatlerin ibreleri dokuzu beş geçe durdurularak, Makedonya'da dünyaya gelen büyük reformcu ve Türk devletinin en büyük oğlu Mustafa Kemal Paşa'nın vefat ettiği zamanı göstermekteler.

İstanbul ticaret açısından da dünyada adyapmış kentlerden biridir. Bu büyük kentte ticaret reklam yapan tüccarların sesli bağırışları sonucu büyük bir gürültü içinde gerçekleşiyor. Ticaretin gerçekleştiği Kapalı Çarşı'da 200 bin metre karelik alanda yaklaşık 4.000 tüccar malını sergileyip satıyor. Dükkanlar ve ticaret merkezlerinde altın ticaretinden en büyük kazanç elde ediliyor. Kapalı Çarşı'da altın ticareti Kuyumcular sokağında yapılarak bu sokak zaten çarşının en ilginç ve en çok ziyaret edilen sokağıdır. Dükkan ve mağazalarda dünyanın her yanından perakende ve toptan mal satılıyor. Fiyatlar aynı günde bile değişiyor. Taksi sürücüleri dünyanın en becerikli taksicileri olmalarına rağmen çoğu kez Avrupa ülkelerinde uygulanan trafik kurallarına uymuyorlar. Buysa İstanbul'da trafiğin oldukça kabarık olduğundan kaynaklanmaktadır. Öyleki örneğin en yakın mesafenin geçilmesi

için bazan saatlerce beklemek gerekiyor. Ancak İstanbul'da metro ile tramvay hatlarının oturtulmalarıyla trafikte bu tür beklemelere son verilmiş ve birkaç saatlik mesafe birkaç dakikada aşılıyor.

Marmara Denizi'nin doğu, Asya sahilinin turizm açısından kısmen faal olduğunu belirtebiliriz. Denizin doğu sahilinde bulunan birkaç adada villalar inşa edilmiştir. Burada Avrupa'yı Asya'dan ayıran Boğaz Köprüsü güzelliğiyle celbediyor. Köprü Türkiye ve dünyada en güzel köprülerden biri olarak Avrupa ve Asya'yı birleştiriyor. Ancak İstanbul'da yalnız kıtalar birleşmiyor. İstanbul'da Doğu ve Batı birleşiyor. Doğrusu Avrupa ve Asya yüz yüze geliyor...

ATATÜRK KENTİ

İstanbul'dan sonra yolculuğum Ankara'ya devam etti. Çağdaş Türkiye'nin başkenti Ankara diplomasi ve kültür kenti olarak devletin siyasi, idari ve ekonomi merkezidir. Anıtlar kenti de olan Ankara, Türkiye'nin Atası Mustafa Kemal Atatürk'ün kentidir. 3 milyon nüfusa sahip olan Ankara'da Türkiye'nin refahı, imajı ve geleceğinin nabzını hissettim.

Ankara'da içtenli hoşgeldiniz dilekleriyle karşılandık. Parlamento Başkanı Sayın Erdem Kaya görüşmemiz sırasında yaptığı konuşmada Balkanlar Türklerinin en büyük bölümünün Makedonya'da yaşadıklarını, çok sayıda Makedonyalı Türkün Türkiye'de önemli görevlerde bulunduklarını söyledi. Devamla "Makedonya'da yaşayan Türkler tüm haklara sahipler. Ana dilinde konuşuyor, Türkçe radyo ve televizyon yayınları var, Türkçe gazete ve kitaplar yayımlıyorlar. Makedonya Türkleri Makedonya ve Türkiye arasında dostluğun güçlü, yıkılmaz köprüsünü oluşturuyorlar" dedi.

Erdem Kaya ile görüşmemizde Türkiye Parlamentosu milletvekilerinin sayısı, milletvekilerin seçimi, yasama ve seçim sisteminde yapılan değişmelerle tanıtıldım.

Ankara'da bulunduğum sürece kentin gelişmesi, imajı ve geleceği hakkında bilgi edindim. Ankara'da kaldığım sırada modern Türkiye'nin yüce oğlu ve kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün Anıt Kabrını ziyaret ettim. Anıt Kabir ziyareti esnasında özel izlenimlerim oldu.

Ankara'da 20. yüzyılın çağdaş bulvarları yanı sıra modern mimari yapılar da göze çarpıyor. Bunun yanı sıra sayısı çok ahşap evlerin bulunduğu eski semtleri de gördüm. Evleri ayıran dar sokakların sayısı az değil. Ankara M.Ö. 2000 yılında Hititlerin merkeziydi. Frigler ve Büyük İskender tarafından fethedilmiştir. M.Ö. 333 yılında Ankara'yı Gal kabileleri ve Romalılar da fethetmişler. Bizans İmparatorluğu döneminde imparatorluğun önemli kentlerinden biriydi. 1360 yılından itibaren Osmanlı İmparatorluğu idaresi altında bulunmuştur.

1923 yılında modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Ankara Türkiye'nin başkenti oluyor. O zamana kadar ise Ankara kenti Angora ismini taşıyordu. Türkiye Cumhuriyeti başkenti Orta Anadolu'da bulunuyor. Ankara ilçesi başkent ve hükümetin bulunduğu köşk kentidir. Bu yüzden çok sayıda önemli ve lüks yapılarda, devlet adamlarının yaşadığı göze çarpıyor. Ankara endüstri kapasitelerinin küçük merkezini oluşturuyor. Deri, şarap, çimento ve halı sanayisi diğer sanayi kollarına kıyasen fazla gelişmiştir. Başkent Ankara demiryolu ve karayolu ulaşımı açısından doğu ve batının birleştiği noktayı oluşturuyor. Ekonomi alanında turizmin katkısı büyüktür.

Başkentin içinde çok sayıda kültür ve tarihi anıtlar bulunuyor. Anadolu Medeniyetleri Müzesi önde gelen müzelerden biridir.

Mustafa Kemal Atatürk 29 Ekim 1923 yılında Ankara'da Türkiye'nin ilk Cumhurbaşkanı ilan edilerek göreve başladı.

Atatürk'ün ana düşüncesi şuydu: "Türkiye'nin modernleşmesi için gereken dev ekonomik, politik, sosyal ve kültür reformlar yapılmadığı halde askeri zafer yetersiz kalabilir". Öte yandan Mustafa Kemal Atatürk'ün iktidarda bulunduğu yıllarda temel amacı Türk milletinin ve dünyada diğer milletlerin refahı, barış ile mutluluğuna ve dünyada genel barışa katkı sunmaktı.

Büyük Türk reformcusu Mustafa Kemal Atatürk'ün Anıt Kabrı'na olan ziyaretim ve saygı duruşu ile çelenk koyduktan sonra yolculuğumu Anadolu istikametinde sürdürdüm. Anadolu uzun ve oldukça geniş bir bölge olarak, eski ve yeni gelenekleri bir araya getirmektedir.

Anadolu ziyaretim kapsamında amacım Kapadokya'yı ziyaret etmekti. Bu isteğim gerçekleşti. Nüfusu yaklaşık 100 bin olan Kapadokya ve yöresi son yıllarda Türkiye'nin en önemli turistik merkezi konumuna gelmiştir. Açık hava müzesi Göreme, kuşkusuz ki, en ilginç yeridir. Bu müze 20 yüzyıl önceleri yanardağların püskürmelerinden oluşmuştur. Göreme'de yanardağdan asırlardır akan lavlar hava koşullarına dayanıklı olarak her ziyaretçinin ilgisini çekmekteler. Geçmişte bu yörelerde yaşayan ahalinin çoğu, mağaralarda yaşıyormuş. Son olarak 1956 yılında mağaralar terkedilmiş. Mağaralar günümüzde turistler için ilginç eserleri oluşturmaktalar.

Kapadokya Anadolu'nun en gözde turistik beldesidir. Bir zamanlar Kapadokya'da insanlar bağcılıkla uğraşıyormuş. Ancak zaman geçtikçe turizmin hız almasıyla bağcılık maziye karışmış, yerini turizme bırakmıştır. Bahus

tanrısı Kapadokya bağcılarıyla vedalaşıp Makedonya'da Tikveş bağ bölgesine taşınmıştır düşüncesine kapılmaktayız.

Kapadokya'da bulunduğum sıralarda 15 bin tonluk kapasiteye sahip şarap bodrumunu ziyaret ettim. Bu şarap bodrumu gerçekten Pirin Çarı Yane Sandanski'nin gizlendiği Melnik'teki eviyle kıyaslanabilir. Şarap bodrumu ziyareti sırasında cana yakın evsahipleri sonsuz misafirperverliğini dile getirerek bizlere Türkiye'nin en kaliteli şarabı Nevştal beyaz şarabını ikram ettiler.

Zira Göreme çok ilginç bir doğal müzedir. Bu müzeyi ziyaret eden turistler Nevşehir otellerinde kalıyorlar. Bendeniz kasabanın en güzel otellerden biri Dedeman'ı tercih ettim. Otel Anadolu'nun göbeğinde bulunuyor. Bu yörelere turistler ve toprağı işleten mekanizasyondan başka hiçbirşey göremezsiniz. Otel Afrika'da gördüğüm Şeraton otelinin aynısıdır desem hata etmeyeceğim. Dört yıldızlı Dedeman oteli çölün ortasında inşa edilmiş, oda, restoran, büfe, kulüp, Avrupa ve dünya yemekleri, mağazaları, spor siteleri, sinema salonu, özel seminer ve konferans salonları otelin turistik kent gibi ün kazanmasına neden oluyorlar.

İZMİR MAKEDON MÜSLÜMANLARI

İstanbul'un Asya bölümünde güneşin doğuşuyla günün sıcak ve hoş geçeceğini tahmin ediyordum. İstanbul'un Atatürk uluslararası havaalanında uçağın İzmir'e sefer yapması için mürettebat üyeleri son hazırlıklarını yapmaktaydı. Türk hava yolları şirketinin "Boing 747" tipi uçağıyla bir saatlik yolculuk ardından üç buçuk milyonluk İzmir'e vardım. Kent İzmir Körfezi'nde yerleşmiştir. İzmir'e vardığımda beni Türkiye Büyük Millet Meclisi milletvekili Sayın Kemal Vatan içtenlikle karşıladı. Kemal Vatan Radoviş'e bağlı Zleovo köyü doğumludur. Karşılamada Havaalanı Müdürü Dr. Melih İnan ve Makedonya asıllı birçok Türkiye vatandaşı hazır bulundular. İçtenli bir havada gerçekleşen karşılamaya Aşağı Reka, Köprülü ve Makedonya'nın diğer yörelerinden göçmenlerin sayısı kabarıktı. Tümü Makedonyalı Türk vatandaşlarıydı. Aralarında Makedon Müslümanların sayısı en çoktu. Evsahiplerinin anlattıklarına göre Türkiye'de yaşayan Makedon Müslümanların sayısı Makedonya'da yaşayan Makedon Müslümanların sayısına kıyasla çok daha büyüktür.

Gayriresmi bilgilere göre İzmir ve etraf kentlerde 300 ve 500 bin arasında Makedonya asıllı Türkiye vatandaşı yaşıyor. Güzelim İzmir'de Vranovtsa, Orizari, Skudrinye, Jupa, Debre, Pehçova, Delçova (eski ismi Tsarevo selo ya da İzmirliler arasında Serova tabiriyle biliniyor) ve İştip köyleri ile Makedonya'nın diğer yerlerinden gelen göçmenler yaşıyor. Tümü demokratik Türkiye'de geçimini sağlayarak işgüzar, iyi niyetli, merhametli ve saygılı ile saygın insanlardır. Makedonya asıllı Türk vatandaşları Türkiye'de tanınmış iş adamları, aydınlar, doktorlar, toplumsal işçiler, dükkan sahipleri ve onların ikinci memleketi olan Türkiye'nin sadık vatandaşları olarak afirmasyon sağlamışlardır. Onlar Makedonya asıllı Türk vatandaşları gibi Türkiye'ye olan sadıklığını dile getirerek yüreklerindeki Makedonya sevgisini unutmuş değillerdir.

Ege'nin incisi İzmir Kent meydanlığı Konak'ta bulunan Efes lüks otelinde yerleştim. Otel birkaç yıldızlıydı. İzmir kenti bölgenin en önemli limanı olup, Ege Denizi sahilinde Türkiye'nin üç en büyük kentlerinden biridir. İzmir ya da eskiden Smirna olarak bilinen kent eski İyon yerleşim merkezidir. Bu yerleşim merkezi M.Ö. 4.cü yüzyılda onarılmıştır. Roma İmparatorluğu ve Bizans döneminde İzmir Ege'nin en büyük kentlerinden biriydi. Onun tarihine bakılacak olursa şunu söylememiz gerekir ki, kent zengin tarihinde Tatarların iktidarı altındayken hasara uğramıştır. Yunanların iktidarı altına geçmesiyle kentin Yunanlaştırılması başlamıştır. Nedir ki 1922 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde İzmir kenti Türkler tarafından kurtarılmıştır. İzmir çok önemli liman ve stratejik kara noktasını oluşturup, 1952 yılından itibaren NATO'nun önemli üssü konumuna gelmiştir.

Bornova belediyesine yaptığım ziyaret benim için özel bir yaşantıyı oluşturdu. Belediye Kültür Ocağı'nda içtenli misafirperverlikle karşılaştım. Bu misafirperverliği asla unutmayacağım. Kültür Ocağı'nda toplanan Makedonya göçmenleri Makedonya Cumhuriyeti'nden gelen konuğu (bendenizi) sabırsızlık ve heyecanla bekliyorlardı. Makedon müziği çalan orkestre beni Makedon türküleri ile oyun havalarıyla karşıladı. "Doğum yerim Manastır", "Makedonya", "Hadi, hadi bat güneşim" ve daha birçok popüler Makedon türküsü ve oyun havaları hepimizi neşelendirdi. Kendimi Jirovnitsa, Vranotvsa ya da Jupa'da gibi hissetmeye başladım... Karşılamada Bornova valisi, Bornova belediye başkanı, "Rumeli" dernekleri temsilcileri, öğrenciler ve Bornova belediyesi personeli ile diğer ünlü kişiler hazır bulundu. Aralarında Köprülü asıllı Türkiye Milli Takımlar Doktoru Şaban Akarbay, Türkçeden Makedonca'ya ve Makedonca'dan Türkçeye çevirmenlik yapan Dr. İsmail Bayraktar ile Reka, Köprülü ve Makedonya'nın diğer yörelerinden Makedonyalı Türk vatandaşları ile görüştüm. İçtenli karşılaşmalar ardından örgütlenen panelde Türkiye Cumhuriyeti ve Makedonya Cumhuriyeti arasındaki işbirliği ile bu işbirliğini körükleyen iki ülke göçmenler derneklerinin faaaliyetleri ve toplumsal, kültür ve öteki alanlarda yapılan işbirlikten söz edildi. Bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti ve Makedonya Cumhuriyeti milletleri ve vatandaşlarının ortak çıkarları üstüne de konuşmalar yürütüldü.

Türkiye ziyaretim beş gün sürdü. Türkiye'de kaldığım günlerde "Dünya harikasını" oluşturan ender bir projeyi ziyaret ettim. Bu proje öteki ülkelerin kalkınmaları için önemli bir örneği oluşturmakta. Sözkonusu olan GAP

Güneydoğu Anadolu projesiyle 2005 yılında Türkiye'de iki harmanın gerçekleşmesi ve sanayide gerçek "devrimin" yapılması için imkanlar sağlanacak.

Proje yöneticisi Türkiye topraklarının yüzde onunu kapsıyan GAP projesi kalkınma yetkilisi Sayın Taylan Deriçoğlu'dur. O Ankara teknik fakültesini bütünledikten sonra, masterlik ve doktorasını Almanya'da yapmıştır. Almanyada iken birçok yabancı dil öğrenmiştir. Zira GAP üç Benelüks kadar alanı kapsıyor. Vardar, Ege ve Pirin Makedonyası kadar büyüktür. İnşa edilmesi öngörülen 25 baraj hidrosantralların yapımı ve sulama ihtiyaçlarının giderilmesi için kullanılacak. Daha doğrusu 19 barajda inşa edilen hidrosantrallardan dördü hazırken altısı hala inşa ediliyor. Geri kalanları ise 2005 yılında tamamlanacak. 2005 yılında Türkiye 26 bin megavat elektrik enerjisine sahip olup bir buçuk milyon hektar işlek alanı sulayacak. Bu proje için genelde yerli kaynaklardan 30 milyar dolarlık yatırım yapılmıştır. Projeyle ülkenin hidrografi ve ekonomi gücü olumlu yönde değişmelere uğrayacak, tarımcılığa öncelik tanınacak, yerel ahaliye en modern tarım makinelerini kullanmaları için koşullar sağlanacaktır. Elverişli iklim koşulları, su zenginliği ve toprağın işletilmesiyle, Türkiye'nin bu bölümünde iki harmanın gerçekleşmesi ve Anadolu çölünün büyük buğday ve sanayi kompleksine dönüşmesinde koşullar temin edilecek.

III

KARŞITLIKLAR ÜLKESİ İSRAİL

- KARŞITLIKLAR ÜLKESİ İSRAİL
- ÇÖL MOZAİK'İ
- ELMASLAR DÜNYASINDA
- HAYAT KAYNAĞI
- MASADA KALESİ
- MISIR

KARŞITLIKLAR ÜLKESİ İSRAİL

Kutsal ülke olan İsrail'i de ziyaret ettim. Bu ülke tam anlamıyla ender bir yaşantıyı oluşturuyor. Yahudiler için tanrının Avram (İbrahim) ve onu izleyenlere vaad ettiği ülkedir. Mısır'dan göç ettikten sonra Musa tarafından yönetilen ve Yahudi milletinin (Hibru) gücünde birleşen bir mirastır İsrail. İmparator Davud (David) ile oğlu Solomon'un önderliğinde İsrail oğullarının ülkesidir.

Bu ülke üç monoteist (tek tanrılı) dinin, doğrusu Yahudi, Hıristiyan ve İslam dini merkezidir.

Hıristiyan dünyası için İsrail Hazreti İsa'nın doğduğu, çarmığa gerildiği, gömüldüğü ve üç gün sonra canlandığı kutsal ülke olduğundan ötürü büyük önem taşımaktadır.

İncil'de belirtildiği gibi Yahudilerin Kanaan diye Vaad Edilmiş ülkeye ilk göçleri Hazreti İsa'dan yaklaşık 2.000 yıl önce başlamıştır. Mezopotamya, Aşağı Fırat ve diğer yörelerden kabile çobanlarıydı sözkonusu olan. Onlar Patrik Avram'ın yönetmenliğinde buraya gelmişler. Nedir ki İsa'dan önce 1580 yılında Musa'nın önderliğinde Mısır'ı terketmekle Yahudiler bu topraklara kitlevi bir şekilde gelmeye başlıyor. Musa Sina Tepesinde o yıllarda Yahudilere tanrının on emrini açıklamıştır.

Yahudi milleti İsa'dan önce göçebeler döneminde (1030 yılından 930 yılına kadarki dönemde) biricik yahudi devletin kuruluşu esnasında varoluşunu resmen tasdıklamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra 14 Mayıs 1948 yılında bu devletin kuruluşu resmi bir törenle kutlanmıştır.

İsrail günümüzde heryanlı gelişmesinde kendine özgü bir devrim yaşıyor. Çöllerin işlek arazilere dönüştürülmeleri, sulama sistemlerinin inşa edilmeleri, tarımcılık, makine ve diğer sanayinin gelişmesinde elde edilen üstün sonuçları görünce buna tanık oldum. Bunun yanı sıra kent bayındır semtlerinin modern dönüşümünde de önemli başarılar elde edilmiştir. Yeni çöl alanlarının keşfedilmesiyle başlatılan bayındırlık devrimi yeni boyutlara ulaşmış ve çöller yeşiliklere dönüştürülmeye başlamıştır. Bu şekilde sözkonusu yeşil devrim sürdürülmüştür. Bu yüzdendir ki, İsrail'in gerçek harikalar ülkesi olduğu konusundaki iddialar tesadüf değildir. İsrail'de hayat kolektif, toplumsal ve özel sahiplikte olan kabarık sayıda semtlerde gelişiyor. "Kibuk" lar olarak adlandırılan yerleşim merkezlerinde toplu (kolektif) emek organizasyonu ve sahiplik ilkeleri uygulanıyor. İsrail'de Birinci Dünya Savaşından önce, özellikle Rusya'dan çok sayıda Yahudi'nin gelmeleriyle, kurulmaya başlıyan 300'den çok "kibuk" yerleşim merkezi mevcutur. Arazi ve üretim gereçleri ortak sahipliktedir. Emek dağılımı mevcut imkanlar ve kibuklar gereksinmelerine göre yapılıyordu. Kibukların bir bölümü çeşitli siyasi ve dini teşkilatlardan etkilenerek kurulmuştur. Bu yerleşim merkezlerinde yaşayan ahali genelde buğday, pamuk, portakal, limon, avokado, muz, hurma ve diğer tarım ürünlerinin yetiştirilmesiyle uğraşıyor. Hayvancılık, süt ve süt mamülleri üretimi oldukça

gelişmiştir. Gıda ihtiyaçların giderilmesi için ahaliye eşit koşullar sağlanmıştır. Ülke ahalisinin yüzde beşi kibuklarda yaşıyor. Ancak son yıllarda bu yerleşim merkezlerinde yaşayanların kimileri kolektif yaşam tarzını terkediyor ve genç nesiller hayatta daha büyük bağımsızlık tercih ediyorlar. İlk yerleşim merkezi (ilk kibuk) Rus Yahudilerin buraya gelmeleriyle Galileo gölü yakınlığında 1905 yılında Degoniya ismi altında kurulmuştur. Fakat Galileo gölü kıyısında kurulan Ginozard kibuğunun en eski kibuk olduğu tahmin ediliyor. Ginozard kibuğunun kurulduğu topraklar 70 yıl önceleri çamurlukmuş. Ginozard kibuğunda 1896 yılında Galileo gölü kıyısında çamurda kalan traktörün çıkarılmasıyla ilgili müdahale esnasında 12 kişilik sandal bulunmuştur. Arkeologlar, diğer bilim adamları ve tarihçilerin şimdiye kadar ki araştırmalarına göre sandalın 2.000 yıl önce üretildiği tahmin ediliyor. Tahminlere göre Hazreti İsa öğrencileriyle birlikte bu sandalla Galileo gölünü gezmiştir. Yeni İncil rivayetlerine göre Hazreti İsa burada tanrının oğlu olarak sandala çarpan büyük deniz dalgalarına karşı koyarak öğrencilerini kurtarmıştır.

ÇÖL MOZAİKİ

Yahudilerin çevreciliğe büyük önem verdiklerine tanık oldum. Ekoloji (çevre bilimi) hem gençler, hem de yaşlılar arasında gelenek halini alarak ülkenin bundan böyle de gelişmesi istikametinde büyük çaba harcanıyor. İsrail'de fabrikaların kentler dışında inşa edilmelerine büyük önem verilmekte ve bu konuda ister vatandaş, ister devlet makamları ısrarlıdırlar. Sanayi işletme kapasiteleri ise deniz bölgeleri etrafında ya da Yuda ile Negev çöllerinde bulunuyor. Bu yüzden İsrail'de kentlerin ve özellikle daha büyük kentlerin temiz ve daha sağlıklı yaşam ortamlarına dönüştürülmeleri konusunda çaba harcanıyor. Bunun yanı sıra halkın su tedariği ve sulama ihtiyaçlarının giderilmesi için yetersiz olan su kaynaklarının korunmasında önemli girişimler yapılıyor. Çöller bu amaçla istifade ediliyorlar.

Son yıllarda çöller plantajlarında kuraklığa dayanıklı olan kimi bitki ve meyveler ekiliyor. "Damla damla-su" sistemi çerçevelerinde çöllerde plastik su boruları yerleştirilip ekinler sulaması sağlanıyor. Çöllerde hava sıcaklığı bazı yerlerde 50 dereceyi bile aşıyor. İsrail'de son yıllarda kimi çöllerde pınarların açılması ve

modernleştirilmeleri yönünde yapılan girişimlerin hız kazandıkları görülüyor. Çöllerde açılan pınarlarda toplanan yağmur suyunun arındırılma sürecinin uygulanması ardından verimli arazilerin sulanmaları için kullanılıyor. Yahudiler çok eski zamanlarda bile suyu kendi ihtiyaçları için sağlamaktaydılar. İsrail'de yağmur yağışlarının çok ender olduklarından ötürü su tedariği bu şekilde sağlanır. Zira ülkede bir metre kareye yaklaşık 100 mililitre yağmur yağar. Çöllerde ise durum daha da vahimdir. Aralık ve şubat arasında en çok yağmur yağar. Her damla suyun çok değerli olduğundan yağmur en rasyonel bir şekilde istifade ediliyor. Su İsraililer için hayat demektir. Yahudiler su ve savaş sorunlarıyla devamlı yüzleşen bir milletir.

Beduin yerleşim merkezleri de ayrı bir özellik taşır. Bu yerleşim merkezleri genelde bayırlarda kurulmuştur. Bura ahalisi çadırlarda yaşıyor. Beduinler çadırlarda yalnız geceyi geçiriyorlar. Günün geri kalan bölümünü ise açık havada keçi ve kuzularını otlatarak geçiriyorlar. Fakat son zamanlarda Beduinlerin yaşama tarzında ilerleme görülüyor. Organize biçimde kentler kurmaya başladılar.

Beduinlerin en önemli uğraşısını hayvancılık oluşturuyor. Yün, et ve deri üretimi de gelişmiştir. Hatıra süslerin satışı ve deve koşularından kazanç sağlıyorlar. Son zamanlarda çöllerde zeytin üretimiyle uğraştıkları da görülüyor.

Kudüs'ten Ölü Deniz'e karadan yolculuk yaptığımda Beduinlerin yaşamına yakından tanık oldum. Çöller kuşkusuz ki, ülkenin en sıcak bölümleridir. Ölü Deniz'e gittiğimizde etrafı çöl idi. Ölü Deniz'de dünya fenomeni

olarak bir zamanlar denizin dibinde çatlaklar görülmüştür. Ürdün nehri ve Galileo gölüne kadar uzanan Ölü Deniz suları kaybolmuş ve günümüzde yoklar. Fakat kimi değerlendirmelere göre deniz suları ikiye bölünmüştür. İlk bölümü günümüzde Galileo gölüne sızılmış, ikinci bölüm ise şimdiki Ölü Deniz'de kalmıştır. Söz buradayken şunu da belirtmeliyiz ki, Galileo gölü suları bir zamanlar tuzlu iken günümüzde tatlıdırlar. Ölü Deniz'in suyu diğer tuzlu deniz sularına kıyasla en tuzludur. Ölü Deniz'in hacmı en düşük noktada, eksi 410 metre rakımı altındadır.

Ölü Deniz sularının düzeyi kötü doğal koşulları ve insan faktöründen ötürü sürekli düşüş kaydederek gelecekte bu denizin tamamen yok olma tehlikesi ortada var. Bu yüzden İsrail makamları su altı kanallar aracılığıyla tuzlu suyu Akdeniz'den Ölü Deniz'e getirilmesini planlaştırmaktalar. Ölü Denizin mavi suları ayna gibidir. Buraya gelen turistler ve gölde yüzenler bura ahalisinin anlattıklarına göre gölden çıktıklarında "tuzlu insan balıklarına" benziyorlar. Yüzmeyi bilmeyenler bile gölde rahat yüzebiliyorlar. Çünkü göl suyunun kimyasal özellikleri yüzenlerin boğulmalarına engel oluyorlar. Öyleki insan rahatça göl suyu üzerinde yatıp gazete okuyabilir. Ancak uzmanlar tarafınca yaz aylarında insanın suda pek çok kalması tavsiye edilmez. Çünkü göl suyu çok sıcak olduğundan insan sağlığına zararlıdır. Bu yüzden çok sıcak havada 15 dakikadan fazla suda kalmak yasaklanmıştır. Bu yasağın uygulandığı dönemlerde ise hastalar sahildeki plajlarda çamurla yağlanıp tedavi görmekteler. Hastalar sahilde sinir hastalıkları, romatizma, bronşit, deri hastalıkları ve diğer hastalıklardan tedavi görüyorlar. Sahil plajlarında deniz suyu yanı sıra çamurun da şifalı olduğunu

öğrendim. Ölü Deniz Bahır Lud ismiyle de biliniyor. Buysa "Tuzlu Deniz" anlamına gelir. Tarih boyunca söz konusu deniz birçok değişik isimle anılıyor. Antik Deniz, Ölü Deniz, Araba Denizi ve Sedam Denizi isimlerine en çok rastlanılıyor. Ölü Deniz'in yüz ölçümü 1.050 kilometre karedir. Derinliği yaklaşık 400 metre olup, dibi eksi 798 metrededir. Denizin en önemli akıntısı Ürdün nehridir. Arnon nehri de bu denize akar. Güneybatı bölümü İsrail'de, öteki bölümü ise Ürdün'de bulunur. Deniz suyunun tuz miktarı yüzde 30 oranındadır. Deniz suyu minerallerle zengindir. Fakat suda hayat yoktur. Uzmanların değerlendirmelerine göre tuz ve çeşitli minerallerden ötürü Ölü Deniz'de hayat kalmamıştır. Bundan ötürü bu deniz ölü deniz adını almıştır.

İsrail günümüzde Akdeniz sahillerinde yer alan ülkedir. 20.700 kilometre karelik alanı kapsıyor. Ezdrelon, Şafeli ve Şaron vadisinden ibarettir. Şaron vadisindeki kumlu araziler ise işlek bölgelere dönüştürülmüştür. Yuda, Samarya, Galileo dağlık bölgeleri yanında Negev çölü bulunuyor. Galileo gölünden akıp Ölü Deniz'e dökülen Ürdün nehri vadisi de bu çöl yakınlığındadır. Akdeniz bölgesinde bulunan Kişon nehri de söz konusu denize akıyor. Ülkenin en büyük ve en önemli merkezleri olan Yafa ve Tel Aviv kentleri de bu bölgede bulunuyorlar. Bu merkezlerde bağımsız ve güçlü Yahudi devleti ahalisinin yeni hayatı başlamıştır.

ELMASLAR DÜNYASINDA

Kutsal ülke olan İsrail'e uçakla geldiğimden Tel Aviv Ben Gurion havaalanına iniş yaptık. Bu havaalanı sivil ve askeri ulaşımın en büyük ve en önemli hava limanıdır. Başkent Tel Aviv, İsrail'in en büyük kentidir. Son yıllarda kentte genellikle genç çiftlerin yaşadığından ötürü yaşlı ahali kitlevi bir biçimde kent dışı semtlere taşınmış ve Tel Aviv gençler kenti adlandırılmaya başlamıştır. Evsahiplerinin anlattıklarına göre Tel Aviv yaklaşık 1 milyon nüfusa sahiptir. Etraf semtlerde yaşayanlar sayısı bu sayıya eklendiği halde başkent nüfusunun l,5 milyonun üstünde olduğunu öğrendik. Tel Aviv eski Yafa kenti yakınlığında kurulmuştur. Büyükelçilikler, konsolosluklar, diplomasi temsilcilikler, iş merkezleri, bilim kurumları ve çok sayıda lüks otellerin bulunduğu bu kent Akdeniz sahiline yayılmıştır. Tel Aviv'de diğer önemli kurumlar da bulunuyor. Yahudilerin hünerleri çoktur. Hünerlerinden biri deniz içinde inşa edilen taşlık barajlardır. Bu barajlar deniz sahilinde ufacık ve kristal kumun toplanmasına yardımcı oluyor. Sahilde joging yapanlar için patikalar yapılmış, turistlere çeşitli spor tesisleri restoranlar ve diğer eğlence tesisleriyle donatılmış geniş plajlar sağlanmıştır. Bu

güzelim plajlar Rio De Janeiro'nun Kopakabana plajından pek farklı değiller. Güzelliği, deniz suyu ve diğer doğal zenginlikleriyle turistlerin ilgisini çekerek turistler tarafından kitlevi bir şekilde ziyaret edilmekteler.

İsrail dışında yaşayan Yahudiler başkent Tel Aviv'le temaslarını kestirmemiş ve buralarını sık sık ziyaret etmekteler. 1909 yılında Yafa yakınlığında Yahudi göçmenler grubunca kurulan Tel Aviv ilkin "Ahuza Beyit" ismini almış, akabinde Tel Aviv ismi verilmiştir. Tel Aviv'in Türkçe anlamı "Bahar Tepesi"dir. Tel Aviv'de geçen yüzyılın ilk yarısında ahali sayısı belli artış göstermeye başlamıştır. Bu hızlı nüfus artışıyla Tel Aviv İsrail'in en önemli merkezlerinden biri olup, toplumsal, kültür ve siyasi ve ekonomi yaşamın en önemli faktörlerinden biri olmuştur. Burada 14 Mayıs 1948 yılında Meir Dizengof'un evinde bağımsız İsrail devletinin temelleri atılmıştır. Tel Aviv'de kent bayındır planının gerektiği gibi saygılanmadığından ötürü değişik mimari tarzında inşa edilmiş yapılara rastlanabilir. Bu ülkeye göç edenler 1948 yılından sonra kitlevi bir şekilde konut inşaatına başlamışlardır. Günümüzde İsrail'de genelde üç ve beş katlı binalar görülebilir. Şalom kulesi ise en yüksek yapıdır. Tel Aviv aynı zamanda ülkenin en önemli kültür ve spor merkezini oluşturmakta. Dünya Senfoni Orkestrası, İsrail Filharmonisi ve adyapmış Tiyatrosu başkentte faaliyetlerini sürdürüyorlar. Fakat dışta yaşayan Yahudi Vatandaşlar (diyasporu) Müzesi ülke genelinde ve dünya çapında milli ve kültür yaşamında ayrı bir yere sahiptir.

Tel Aviv'in ayrılmaz bölümü olarak kentin güney kesiminde Yafa ya da Yafo kasabası bulunuyor. Eski ve yeninin, İncil ve çağdaş geleneklerin kaynaştığı Yafa'da yaşayanların en büyük bölümünü Araplar ve Yahudiler

oluşturuyor. Buraları gezdiğim sırada "Aziz Petar" Katolik kilisesini de ziyaret ettim. Bu kilisede havari Tabita ölü kızın elini dokunarak kızı tekrardan hayata kavuşturmuştur. Kentin eski bölümünü de ziyaret ettim. Kilise yakınlığında bulunan kentin bu eski bölümünde tanınmış sanatçılar galeriler açmışlardır. Tel Aviv, Haifa, Kudüs ve Tiberyada'yla birlikte dünyada elmas işletmesinde en tanınmış kentlerdir. Ülkede toplam gelirin yüzde altmışı elmas işletmesi ve satımıyla sağlanıyor. Elmas oyma işi Yahudilerin en eski zanaatlarından biridir. Yahudiler çok eski zamanlarda bu eski zanaatla ilgilenmeye başlamışlar. Diğer milletlerce kovulup çok sık yer değiştiren Yahudiler büyük tehlikelerle yüzleştiklerinden ötürü geçimini nasıl sağlıyacaklarını devamlı düşünerek göz bebekleri gibi korudukları ve ceplerinde, çoraplarında, ayakkabılarında gizledikleri elmasları oymak ve satmakla uğraşıyorlarmış. Bu uğraşı yaşlılardan genç kuşaklara aktarılıyormuş. Yahudiler bu zanaatını geliştirerek kazanç sağlıyor ve elmas imalindeki hünerleriyle dünyada en tanınmış elmas oymacıları ünvanını kazanmışlar. Yahudiler daha sonraları diğer değerli maden ve metallerin oymacılığı ve süslenmesini de yapmışlardır. İsrail'de 10.000'den çok zanaatçı elmas oymacılığı yapıyor, elmas işletme kapasiteleri ve elmas satış merkezlerinde ise ürünlerini satıyorlar. Bu işletme kapasiteleri ve satış merkezlerinin sayısı ise kabarıktır. Tel Aviv'in en tanınmış ve en büyük elmas satış merkezini ziyaret ettim. Olay yerinde elmas kalitesi ve satıcıların elmas satma yeteneğiyle tanık oldum. Yahudilerin bu işte çok görgülü ustalar olduklarını kendi gözlerimle gördüm.

Tel Aviv ziyaretim sırasında kentin büyük ilerleme kaydettiğine tanık oldum. Bu kent elmaslar yanı sıra çeşitli

tarım makineleri, alet, plastik üretimi ve petrol rafinerisiyle dünyada ün sağlamıştır. İsrail'de beş termik elektrik santralı çalışıyor. Onlar Akdeniz sahilinde bulunuyorlar. Yolculuğum sırasında bunlardan birkaçını gördüm. Sözünü ettiğimiz termik santrallar aracılığıyla İsrail elektrik ve ışıklandırma ihtiyaçlarını sağlıyor. Ülkede kömür maden ocakları olmadığından ötürü termik santral çalışmaları için gereken hammadde diğer ülkelerden satın alınarak şirit sistemi sayesinde dolayısız ve eşit olarak termik santrallara dağıtılmakta. Belirttiğim gibi kentte dört termik santral çalışıyor. Termik santrallardan biri yedekte bulundurulup ihtiyaç duyulduğu anda devreye sokuluyor. Bu dev gelişme yanı sıra diğer alanlarda da, doğrusu tarımcılık, bilim, teknik, kültür, edebiyat ve din alanında önemli gelişme kaydedilmiştir. Bu yüzden Yahudi İsrail devletinin birçok ülkeye örnek olup, gelişme ülkesi olarak adlandırılması rastlantı eseri değildir.

Kudüs Hıristiyanlar tarafından ölüm ve zafer kenti adlandırılıyor. İsrail büyük olayların geliştiği ve dönüşümün yapıldığı bir ülkedir. Geçmişte özellikle Hıristiyanlığa bağlı birçok kutsal yer bunu en iyi bir biçimde doğrulamaktadırlar. Kudüs'te bir zamanlar Kuzu Kapısı yakınlığında Vitezda Hayırsever Sarayı bulunuyormuş. Bu yapı günümüzde de Kudüs'in en önemli tarihi anıtlarından biri olarak aynı yerde bulunuyor ve içindeki hamam suyu yer altı kanallardan geliyor. Suyun şifalı olduğu inancından sakatlar, görme özürlüler ve diğer hastalar buraya gelerek dertlerine derman buluyorlar. Yakınlıkta bulunan "Aya Ana" kilisesi bu kentte en güzellerinden biridir. Etrafında Meyrem Ana'nın doğum yeri, mezarı ve kilisesi görülüyor. Kudüs yakınlığında İncil'de Ein Hakarem adıyla

bilinen Ein Karem köyü de bulunuyor. Ein Hakarem "Bağlar kaynağı" anlamını taşır. 1961 yılında Kudüs'e dahil edilen Güzel Tepe'nin üzerinde bulunuyor. "Aziz Yovan Vaftisti" kilisesi kutsal yer olarak tanınmıştır. Hazreti İsa'nın annesi Meryem ve Yovan Vaftist'in annesi Elizabeta burasını ziyaret etmişlerdir. Hazreti İsa'dan önce Yovan Vaftist'in doğduğu Refah Mağarası ve Vetaniya köyü ziyaretçiler için çok ilginç yerlerdir. Zira Vetaniya, Erihon yolunda zeytin ağaçları ormanlarının doğusunda bulunan bir köydür. Bu köyde Hazreti İsa'nın yakın dostu Lazar kızkardeşleri Mariya ve Marta ile beraber yaşıyormuş. Hazreti İsa çoğu kez onlarıziyaret ediyormuş. Hazreti İsa Lazar'ı ölümünden birkaç gün sonra Vetaniya'da diriltmiştir. Bu yer Hazreti İsa'nın Kudüs'e kutsal gelişiyle ve burada geceyi geçirdiğinden ötürü kutsallık kazanmıştır. Günümüzde burada "Aziz Lazar" kilisesi bulunuyor.

HAYAT KAYNAĞI

İsrail'in kuzey kesimi güneydeki çöllük alanların karşıtıdır. Galileo bölgesine geldiğimde doğanın tüm zenginliklerinin burada bulunduklarını hisettim. Bu yüzden ilk defa bu bölgeye gelen ziyaretçi İsrail'in sadece küçük çöl ülkesi değil, bambaşka bir ülke olduğuna tanık olur. Burada çıplak alanlar yok. Her tarafı yeşillikler içinde, parklar, çiçekler, hurma ağaçları, palmiyeler, kaliptuslar, avokado ağaçları, meyve bahçeleri ve üzümle ekili alanların sayısı kabarıktır. Kuzey bölümlerde Galileo gölü ufukta insan gözü gibi titreşerek insanı coşturuyor. Bu göl suları üretim alanları ve çöl alanlarının sulanması için istifade ediliyor. Galileo gölü ahalinin içme suyu tedariğinde en önemli kaynağı oluşturuyor.

Ürdün nehrinin uzandığı vadinin güney kesiminde üç din geleneklerinin birleştiği önemli tarihi merkezdir. Yudey Çölü'nün en büyük vahası Erihon'dur. Erihon günümüzde Filistin idaresi altındadır. Ürdün nehrinin güney vadisi ve doğu kesiminde Kudüs-Betşean yollarının birleştiği yörede yerleşmiş olan Erihon Arapça Eriha ismiyle adlandırılıyor. Çölün iç kesimlerinde bulunduğuna rağmen Erihon en zengin su kaynaklarına sahiptir. Su kaynakları

Erihon'un tarım üretiminde en önemli bölge konumuna gelmesi için imkan sağlıyor. Burada her çeşit meyve ve en güzel çiçekler yetişiyor. Palmiyeler kenti olan Erihon İsrail milletinin Mısır sömürüsünden kurtulmasından sonra, İsraillilerin fethettikleri ilk kentir. İsrailliler bu kente davul zurna ile girmişlerdir. Kent Zakheyin himayesinde bir süre daha kalmıştır. Hazreti İsa Zakheyin'in evini ziyaret ederek bir görme özürlüsünü tedavi etmiştir.

Erihon'un batısında, Ürdün vadisinde Hazreti İsa'nın vaftisi ardından 40 gün kaldığı Sınama dağı bulunuyor. Günümüzde burada kurulan mağara yanında küçük bir kilise inşa edilmiştir. Rivayetlere göre Hazreti İsa burada 40 gün 40 gece oruç tutmuştur.

Erihon kenti 200 kilometrelik alanı kapsıyor. Erihon çok düşük rakımda bulunarak dünyanın en düşük rakımlı kentini oluşturuyor. Yedinci mileniyum arkeoloji kazılarına göre Erihon dünyada en eski medeniyetlere sahip kentlerden biridir. Fakat kimi yeni araştırmalara dayanarak Erihon'da on bin yıl önce ahalinin yaşadığı tahmin ediliyor. Yahudi ahalisi buralarda 1.400 yıl önceleri yaşamıştır. Günümüzde ise Erihon'da Araplar yaşıyor. Müslüman ve Hıristiyanlardan oluşan nüfus 30.000 dolayındadır. Erihon köy tipi kenttir. Fakat son zamanlarda oteller, kış merkezleri ve öteki tesislerin inşa edilmeleriyle kent simasını değiştirdi. Burada Filistin Kurtuluş Örgütü Başkanı Yasır Arafat'ın ve zengin Filistinlilerin sarayları bulunuyor. Kış aylarında hava sıcaklığı 17 ile 20 derece düştüğünde onlar buraya gelip tatil yapıyorlar. Yazın ise buraları çok sıcaktır. Sıcaklık 50 derece dolayındadır. Erihon zengin tarihe sahip olduğundan ötürü turistleri celbediyor.

Erihon Coşua tarafından işgal edilen ilk kent olup, Benyamin kabilesinin arazileri kapsamındadır. Antik kasaba şimdiki kuzey Erihon'un kuzeybatı kesimindeydi. Bundan dolayı bu bölge arkeologlar için en ilgi çekicidir. Kazılarda Neolit döneminden başlıyarak Kanaan dönemine dek birçok periodtan (dönemden) keşifler bulunmuştur. Elişa kaynakları yanı sıra kentin batı bölümünde kentin Makabi döneminden Herod batı sarayları keşfedilmiştir. Bunun yanı sıra sözkonusu kazılar sırasında bu kazı bölgesinde altıncı yüzyılda inşa edilmiş mozaik döşemeli sinagogların kalıntılarına da rastlanmıştır. Bu kazıların yapıldıkları bölge yakınlarında akan Ürdün nehri daha ilerde Ölü Deniz'e dökülür. İncil rivayetlerine göre Erihon kenti yakınlarında Ürdün nehrinde Yovan Vaftis Hazreti İsa'yı vaftis etmiştir. Fakat bu yer buraya gelen Hıristiyanların vaftis edilmeleri için hizmete açılmış değildir. İncil döneminden olan geleneklere göre Hıristiyanlar Galileo gölü yanındaki yörede, doğrusu Ürdün nehrinde vaftis ediliyorlarmış. İncile göre ise Erihon'un Hazreti İsa'nın şeytanla yüzleştiği yer olduğu tahmin ediliyor. Bu yörede "Ürdünlü Aziz Gerasim" manastırı bulunuyor. Ölü Deniz'in kuzey bölümünde bulunan manastırda Hazreti İsa küçükken annesi Meryem ile odun oymacısı Yosif'le birlikte Vitleem'den Mısıra kaçarak buralarda geceyi geçirmiştir.

Ölü Deniz yakınlarında İncil kenti Kumran da bulunuyor. Beduin çobanları 1947 yılında burada bulunan bir mağarada "Ölü Deniz Belgeleri" olarak bilinen en eski İncil yazılarını bulmuşlardır. Söz konusu İncil yazılarının bulunması ve satılması konusunda çeşitli söylentiler işittim. Ancak yazıların İsrail'de hala bulundukları en

önemlidir. Ölü Deniz'in batı yakasında yolculuk yaptığım sıralarda En Gedi vahasına vardım. Çar David Yuda Çölü'nde bulunan bu vahada Solomon'dan gizlenmiştir. "Türküler türküsü" türküsünde sözü edilen bu vahada bir zamanlar üzüm ekili bağlarla ad yapmıştı. Eski İncil kitaplarında bu vahanın ismine sık sık rastlanır.

Çöl etrafında asırlardır adeta isyan eden David kaynaklarının Şelaleri de oldukça ilginçtir. Ölü deniz çevresinde çölde birçok yapı inşa edilmiştir.

Bu bölgede kozmetik üretimiyle uğraşan fabrika ün sağlamıştır. Fabrika üretiminde deniz sularında içerilen kimya maddeleri istifade ediliyor. İnsanların anlattıklarına göre bu kozmetiği kullananlar birkaç yıl ardından kendilerini daha genç hissediyorlar. Gülünç olmalarına rağmen bu iddialar kimilerinin ilgisini çekerek burayı ziyaret edenlerin sayısı az değildir.

Buraları ziyaret edenlerden kimilerinin ise vücudunu deniz çamuruyla yağlayarak birçok hastalıklara şifa buldukları iddia ediliyor. Ölü Deniz yakınlarında çok sayıda ziyaretçinin yıkandıkları hamam da var. Ölü Deniz ve etraf yörelerde hayat geleceğinin incelemesiyle uğraşan kabarık sayıda bilim kurumları faaliyetlerini sürdürüyor.

MASADA KALESİ

Ölü Deniz'den güneye doğru yolculuğum esnasında adyapmış Masada Dağlık Kalesi kalıntılarına rastlanır ve fırsattan yararlanarak bu kale kalıntılarını ziyaret ettim. Bu kalenin ismi Yahudilerin tarihine altın harflerle yazılmıştır. Masada Kalesi yaklaşık 400 metre genişliğiyle denizin batı sahilinde kurulmuştur. İnşa edilen çağdaş teleferikle kısa zamanda kaleye varılır. Kormayan ziyaretçiler ise öyle adlandırılan "Yılan Yolu'ndan" birkaç dakikada kaleye çıkabilirler. Bendeniz de bu yolu tercih ettim. Masa-da Kalesine yapılan her ziyaret insanda özel bir memnuniyet yaratıyor. Özel bir yaşantıdır sözkonusu olan. Buysa yalnız Yahudiler için değil de, buraya gelen çok sayıda turistler için büyük bir kışkırtı ve emaneti oluşturmakta.

Roma İmparatorluğu'nun adyapmış tarihçisi Yosif Flaviy'in belgelerine ve "Yuda Savaşı" kitabında belirtildiğine göre sayısı yaklaşık 1.000 olan bu yöre ahalisi Roma askerleri saldırılarından kaçarak, Masada kalesinde gizlenmiş ve burada yaşamını sürdürmüşlerdir. Bu olay Hazreti İsa'dan sonra 70 yılında olagelmiştir. Roma askerleri Yuda ve diğer bölgeleri işgal ederek Masada

kalesine gelmişlerdir. Fakat kaleyi ele geçirmeyi başaramamışlar. Romalılar az sayıda olan Yahudilerin isyanını kısa bir süre içinde bastıracağını düşünüyorlardı. Fakat beklentileri uzun sürmüştür. Romalılar Yahudilerin Masada kalesinde uzun zaman susuz ve aç dayanamıyacağına inanıyorlarmış. Nedir ki Masada kalesine aşina olan Büyük İrod düşmandan korkmuş olacak ki gizlenmesi ve uzun süre yaşaması için Masada kalesini tercih etmiştir.

Kalede yağmur damlaları toplayan kanallar sistemi ve diğer yardımcı havuzlar ile iki yüzme havuzu da inşa edilmiştir. Bunun yanı sıra kalenin iç bölümünde gıda depoları ve evcil hayvan ile güvercin kümesleri inşa edilmiştir.

Yosif Flaviy'in hatırladığı kadarıyla Masada ahalisinin Romalılara karşı isyanı üç yıl sürmüştur. Fakat Roma askerleri kalenin batı tarafında inşa ettikleri rampa sayesinde kaleye ulaşmaya başarmışlar. Rampanın inşaatı için o zamanlarda Mısır'dan köleler angaje edilmiştir. Bu durumla yüzleşen Yahudiler kaledeki sinegogda toplanarak Romalılara teslim olmamaları amacıyla ailelerini öldürmeyi kararlaştırmışlar. Daha da kötüsü şudur ki, korkunç ve ürpertici katliam ardından sağ kalan erkekler diğerlerini öldürmüştür. Tahminlere göre kalede kalan tek erkek Yahudilerin önderi olmalıymış. Fakat o da Roma askerleri önünde can vermiş.

Yahudilerin bu tarihi açıdan büyük önem taşıyan yerinde günümüzde İsrail ordusu tank birlikleri ataları gibi vatan uğrunda canlarını feda edecekleri yönünde ant içerek gerekirse vatan uğruna öleceklerini vaad ediyorlar.

Geleneklere gelince 13 yaşını dolduran Yahudi çocukları Masada Kalesinde geleneksel olarak yapılan bir törenle Yahudi toplumun üyeleri ilan edilirler. Tüm bu olaylar ve gelenek ile görenekler büyük tarihi önem taşıyan Masada Kalesinin insanlar arasında ne denli izler bıraktığını doğrulamaktadırlar. Diğer milletler de bundan ders almalıdırlar. Masada Kalesi Yahudilerin varoluş duygusunun nasıl geliştiği ve güçlendiği konusunda bir göstergedir kuşkusuz. Masada Kalesi asırların kalesi olup Yahudilerin elele verdikleri yer, geçmişi ve geleceğinin ortak simgesini oluşturuyor aynı zamanda.

MISIR

Faraonlar Ülkesinde

Kimi yolculuklar belli ülkede kalınacak günleri önceden saptayamayarak ziyaretçinin hatıralarında derin izler bırakırlar. Mısır ziyareti bende bu ülkede planlaştırdığımdan fazla kalma iştahını uyandırdı, çünkü bu ziyaret diğer ziyaretler gibi yolculuk konusunda not tutan kişide (bendenizde) unutulmayacak ziyaret izlenimini verdi ve aynı zamanda unutulmayacak bir yaşantıyı oluşturdu.

Mısır ziyareti şimdiye kadar yaptığım ziyaretlere kıyasen farklı bir ziyaret olarak bende büyük ilgi uyandırdı ve bu ülkede önceden saptanan ziyaret günlerini artırma isteğini yarattı.

Mısır başkenti Kahire'ye yaptığım yolculuk, orada kaldığım günlerde gezdiğim yerler ve yaşadığım olaylar, kuşkusuz ki, bende kolay kolay silinmiyen izler bıraktı. Mısır ve Kahire'de geçmişin ve şimdiki dönemin birleştiği öğelerin mevcut olduğuna tanık oldum. Kahire'de ziyaret ettiğim anıtlar ve buna benzer yapılar ilgi, heyecan ve memnuniyet duygularının doğmasına sebep olup, benim için unutulmaz hatıralar olmuştur.

Faraonlar ve Svingler ülkesinde insanın görebileceği çok şey var. Ülkede milyonlarca kilometre kare çöl ve verimli araziler (vahalar) mevcut. Akdeniz ve Kızıl Deniz'in mavi sularıyla çalkalanan bu ülkede Nil nehrinin gümüşümsü yeşil renkteki suları ayrı bir güzellik vermektedirler.

Mısır İncil ülkesidir. Yahudi dilinde Mısır'a Musraim denir. Bundan ise Mısır'ın ismi kaynaklanır. Nil nehri boyunca uzanan bu ülke İncil rivayetlerine göre bir zamanlar çok büyük ve etkili imparatorluk idi. Bu yüzden Mısır devleti komşu ülke milletlerini büyük ölçüde etkilemiştir. (Yakup-Yakov) Yakupoğulları ve torunları Mısır'da 400 yıl yaşamışlar. Bunun ardından Musa'nın (Moysey) tanrı yardımıyla serbest bırakılmıştır. Mısırlılar birkaç kez İsrail topraklarını işgal etmişlerdir. Fakat Davuttan sonra Mısırlıların işgal girişimlerine son verilmiş ve Mısırlıların gücü de zayıflamaya başlamıştır.

Mısır'da akan Afrika'nın en uzun nehri Nil 6,5 bin kilometre uzundur. Nil nehrinin akıntısı boyunca bir sürü sırların hala çözülmediğini belirtsek hata etmiyeceğiz kuşkusuz. Nil nehri İncil'de "hem deniz, hem de nehir olarak" anılıyor.

Nil nehri boyunca binlerce yıl önceleri ahali yaşamaktaymış. Nil nehri ve etraf çöllerde binlerce yıl önceleri Mısır medeniyeti en parlak dönemini yaşamıştır. Nil nehri aracılığıyla Sudan, Türkiye, Suriye ve Makedonya'ya kadar uzanan ticari yol ve hatlar kurulmuştur. Bunun sayesinde ise sözkonusu ülkeler arasında ticari ilişkiler gerçekleştirilmeye başlamıştır. Nil etrafında ve boyunca daha binlerce yıl önceleri ahali yaşamaktaymış. Günümüzde de görülen bahar selleri Nil nehri etrafındaki arazinin

verimli toprak olmasına imkan sağlayarak ahaliye yaşamak için gereken koşullar temin ediyorlar.

Kahire'ye yaptığım kısa ziyaret sırasında bu ülke hakkında bol bilgi edindim. Mısır yetkilileri ve bilim adamlarının belirttiklerine göre Mısır tarihi Hazreti İsa'dan 5 yıl öncelerine kadar uzanıyor. Okuduğum kitap ve makalelerde de aynısı belirtiliyordu. Bu dönemde Mısır örgütlenmiş bir imparatorluk idi. Bu imparatorluk yüzyıllarca gelişerek insaniyet tarihinde büyük izler bırakmıştır. Öyleki yaklaşık 3.000 yıl önce Eski Mısır İmparatorluğu döneminde ilk kanal ve barajlar inşa edilmeye başlamıştır. Bu dönemde aynen Faraonların tanınmış dünyaca adyapmış mezarları ve piramitleri inşa edilmiştir. Mısır'da piramitlerin sayısı 70 dolayındadır. Tümü Nil deltasında inşa edilmiştir. Piramitlerin en büyüğü olan Keops Piramidi 146 metre yüksektir. Orta İmparatorluk döneminde M.Ö. 2100 - 1550 yıllar arasında büyük sulama kanalları ve Merida (Meris) sunni gölü inşa edilmiştir. Zira eski Mısır krallığının başkenti Menof'dur. Menov, Menes kralı tarafından kurulmuştur. Bu kral Aşağı ve Yukarı Mısır'ı birleştirmeye başarmıştır. Bu dönemde ilk en büyük piramid de inşa edilmiştir. Yeni İmparatorluk döneminde (M. Ö. 1550-671 yılları arasında) Suriye ve Türkiye'de fetihler örgütlenmiştir.

Nil nehrinin bir akıntısının kanalla Kızıl Deniz'e bağlı oluşu gözler önüne çok ilginç bir görüntü sergilemektedir. Mısırlılar Avrupalılardan 2.500 yıl önceleri Süveyş Kanalını kazmışlar. Mısır hükümdarlığı altında bulunan Fenikya bahriyelileri ilk kez (Vasko De Gama'dan 2.000 yıl önce) Afrika'yı gemiyle gezmişlerdir.

Bu ülkede kültürün gelişmesine büyük önem verilmiş, veriliyor. Astronomi ve matematik özellikle

gelişmişlerdi. Astronomi sözkonusu olunca Mısırlılar yılın 365 günden oluştuğunu tespit etmiş, tüm geometri resimlerinin hacmını hesaplamaya başarmışlardır. Mısır matematikçileri kimi cisimlerin büyüklüğü, geometri cisimlerinin genişliğini ve uzunluğunu ölçmüşlerdir.

Mısırda en eski alfabe de bulunmuştur. Bu alfabe genelde resim ve fotoğraflardan oluşuyormuş. Makedonya'da bulunan kaya alfabesine çok benzerdir. Yaşlı Mısırlılar doğanın gücünü oldukça saygılamaktaymışlar. Hayvanlar ve öyle adlandırılan Tarım Tanrısı, Güneş Tanrısı Amon Ra ile Verimlilik Tanrısı Oziris'e büyük saygı göstermekteymişler. Ölüleri balsamlayarak Mumya'ların belirmelerine neden olmuşlardır. Balsamlanan cesetler mumya şeklinde günümüze kadar korunmuşlardır. Piramitler, anıtlar, eski tapınaklar, kaleler, taş oyması ve papirüs vari kültür anıtlarına günümüzde de rastlanır. Doğu ve antik Makedonlar ile Yunanların kültürleri büyük ölçüde Mısır kültüründen etkilenmiştir. Mısır'ın Makedonya ile bağlantısı Büyük (Makedonyalı) İskender'in bu ülkeyi işgal ettiğinden kaynaklanıyor.

Büyük İskender dünyada tüm insanların koruyucusu ve antik Makedonlar İmparatorluğu'nun kurucusudur. Mısırlılar tanrısı olduğu zannedilen bu komutan İskenderiye kentini kurmuş ve bu kent onun onuruna adlandırılmıştır. İskenderiye sözcüğü Arapça olup söz konusu kent Akdeniz sahilinde bulunuyor.

Mısır İmparatorluğu Büyük İskender için büyük bir kışkırtıyı ve düşündeki ülkeyi oluşturmuştur. Fetihlerinin zirvesinde Hazreti İsa'dan önce 332 yılında Mısır'ı ele geçirmiştir. Böylelikle Mısır'da firavunlar dönemi sona ererek Nil nehri üzerinde İskenderiye'yi kurmuştur.

İmparatorluğun çökmesi ve dağılmasından sonra Hazreti İsa'dan önce 301 yılında İskenderiye Ptolomey hanedanlığı iktidari altında bulunuyormuş.

İskenderiye bu dönemde dünyanın adyapmış ticari ve kültür merkezi konumuna gelmiştir. Kentte "Muzeon" Enstitüsü en tanınmış kültür kurumunu oluşturmaktaydı. Bu kültür kurumu çerçevesinde çok sayıda yapılar inşa edilmiş ve orada adyapmış İskenderiye Kütüphanesi, dershaneler, Bilim araştırmaları kabineleri ve Hayvanat bahçesi bulunuyormuş. İskenderiye'de çok sayıda bilim adamları da yaşamıştır. Tümü bilimin ilerletilmesi yolunda emek harcamışlardır.

İsa'dan 30 yıl önce Romalılar tarafından bu eski devletin yıkılması ardından Ptolomey hanedanlığının son Kraliçesi olan Kleopatra'yı iktidardan ettiler. Kleopatra buna dayanamıyarak intihar etmiştir. Roma-Bizans hükümdarlığı döneminde ise Mısır ahalisinin çoğu hıristiyanlığı kabul etmiştir.

640 yılında Mısır Araplar tarafından ele geçirilip yaklaşık 10 yüzyıl iktidarı altında kalmıştır. Araplardan sonra Mısır'a Osmanlılar geliyor. Ardından Napoleon'un iktidarı altına düşüyor, 1882 yılında ise İngiltere'nin sömürgesi oluyor.

O dönemde Mısır'da ticaret ve tarımcılık en çok gelişmiş ve bu alanlarda büyük başarılar elde edilmişlerdi. Süveyş kanalının açılması, tersaneciliğin gelişmesiyle dış sermaye gelmeye başlamış ve Mısır monarşi olmuştur. 1952 yılında krallığın kaldırılmasıyla Mısır Cumhuriyet ilan edildi.

Mısır milyonlarca turist, bilim adamı ve diğerlerinin kitlevi bir şekilde ziyaret ettikleri ülkedir. Onlar ülkede

kabarık sayıda olan antik yapıları yakından görmeyi amaçlamaktalar. Kahire ziyaretim sırasında buna tanık oldum.

Başkent Kahire dünyanın en güzel ve ilginç kentlerinden biridir. Araplar Kahire'ye El Kohra, İngilizler ise Kahire adını vermişler. Fransızlara gelince Fransızlarda Kahire Le Kair olarak geçiyor. Kahire Afrika'nın en büyük kentidir. Arap ülkelerinde böylesi büyük kente rastlanamaz. Kent Nil nehrinin sağ kıyısında yerleşmiştir. Kentte Doğu ve Batı'nın çok sayıda elemanlarına tanık olabiliriz. Yaklaşık 300 cami ve Kopt Ortodoks kilisesine ait çok sayıda tapınakların bulunduğu kenttir Kahire. Kahire'de dünyaca adyapmış El Azhar İslam Bilimleri Üniversitesi bulunuyor. Bu Üniversite 972 yılında kurulmuştur. Bunun yanı sıra Milli Üniversite, Sanatlar Müzesi ve dünyada Mısır'a ait en büyük müzelerden biri turistlerin ilgisini çekiyor.

Kahire ziyaretim esnasında Tarar meydanlığında bulunan Mısır Müzesini gezdim. Bu müzede 3.000 yıl eski Tutankamon'un zinneti ve mumyası ile çeşitli el işi eşya koleksiyonu bulunuyor. Müzede Firavunlar, İslam, Bizans ve diğer dönemleri kapsayan eşyalar da sergilenmiştir. İslam Sanatları Müzesi de Kahire ve Mısır için olduğu gibi, daha geniş çapta Arap dünyası için en önemli kültür mirasını oluşturmakta. Bu müzede en önemli el yazıları, kitap dizisi ve deri üzere yazılan en büyük Kuran'ı Kerim nüshası bulunuyor. Bu ve buna benzer önemli eşyalar, kuşkusuz ki, Mısır'ın öylesine de zengin kültür ve tarihine zenginlik katmaktadır. Müzede İslam dininin yayılmasının başlangıcından Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar ender tarihi eşyalar sergilenmektedir.

IV
AVUÇTA AVRUPA

- ROMUL İLE REM'İN KENTİ
- ÇARLAR MERKEZİ
- KUZEY BALCIK MERKEZİ
- IŞIKLAR METROPOLÜ
- BUDAPEŞTE NOKTURNOSU
- DANİMARKA VE İSVEÇ
  Kopenhag ile Malmö arasI köprü
- ÇEK CUMHURİYETİ VE RUSYA
  Moskova geceleri

ROMUL İLE REM'İN KENTİ

Roma her ziyaretçiyi hayran bırakan Avrupa ve dünyanın en güzel ve en eski kentlerinden biridir. Bu yüzden İtalya başkenti Roma havaalanına uçağın inişini sabırsızlıkla bekliyordum. Roma'nın Akdeniz'in en büyük kenti olduğu zannediliyor. İki buçuk milenyum öncesi Tibar nehrinde ve Palatin, Kapitol, Kvirinal, Viminal, Seiyan, Aventin ve Eskvilin yedi tepe üzerinde kurulmuştur. İtalyan kültürü, bilimi, öğrenimi ve toplumsal, siyasi ile ekonomik yaşamın merkezini oluşturuyor. 1303 yılında Roma'da ilk üniversite kurulmuştur.

Çok sayıda yüksek okullar, bilim akademileri, bilim kurumları, sanat galerileri, kütüphaneler, tiyatrolar, müzeler, kiliseler, minicik kiliseler ve buna benzer kültür zenginliğe sahip olan Roma'nın sembolleri "Aziz Petar" Kilisesi, Koloseyumu, Roma Forumu, Panteon, eski saraylar, akvaduktlar, eski hamamlar, katakomblar, zafer kapıları ve diğer anıtlardır.

Roma'da metal, makina, kimya, grafik, cam, seramik ve film sanayisi oldukça gelişmiştir. Demiryolu hatları merkezi olan Roma kenti iki hava alanı, deniz limanı ve dünyaca adyapmış başkent olmasına sebep olan öteki önemli yapılara sahiptir.

İtalya makamları ve turizm işçilerin hazırladıkları turizm propaganda malzemeleri aracılığıyla her ziyaretçi Roma hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olabilir. İngilizçe yayımlanan rehberde belirtildiği gibi Roma Hazreti İsa'dan önce 753 yılında kurulmuştur. Romul ile Rem kardeşler tarafından kurulan kent başta devlet özelliğini taşımaktaydı. Daha geçlerde ise Roma, cumhuriyet ve imparatorluğa dönüşmüştür. Günümüzde ise dünyanın en büyük ve en değerli sanat merkezidir. Roma'da dünya sanatı değerinin yüzde altmışı bulunuyor. Kentin her köşesinde eski mimari ve heykeltıraşçılığın örnekleri var. 2.000 şadırvan, 450 kilise, tapınak, hamam ve amfitiyatro vari eski eserler ziyaretçinin ilgisini çekiyor...

Roma Koloseum'u özel mimari öneme sahip. Koloseumda tertiplenen gladyatörlerin kanlı mücadelelerini Roma toplumunun zengin tabakalarını oluşturan aristokrat ve plebisitler izliyordu. Görkemli "Aziz Petar" kilisesinde dünyanın en tanınmış sanat ustadlarından Mikelancelo'nun eserlerinden biri bulunuyor. "Aziz Petar" kilisesi unutulmayan bir yaşantıyı oluşturmakta.

Bendeniz iş günü olmayan günde kiliseyi ziyaret ettim. Kilise Roma'da biricik Hıristiyan anıtıdır. Kilisenin dış mimarisi tapınağın içindeki mimarinin mozaikini zenginleştirmektedir. İnsan kilise önündeki meydanlığa varır varmaz adeta bu yapının görkemliği ve büyüklüğünü hissediyor. Kilisenin önündeki meydanlıkta ise her gün insan kalabalığı görülür. Aralarında dindar, beyaz, siyah ve sarı ırktan turistler, bir sözle dünyanın tüm meridyenlerinden insanlar, görebilirsiniz. Kalabalık insanlar arasından geçerek kiliseye girmeyi başardım. Kiliseye

girdiğimde kendimi daha büyük, daha önemli ve daha saygılı hisseder gibiydim. Her ziyaretçinin duyguları açıklığa kavuşarak, herkes kilise iç bölümünün tüm ayrıntılarını görmeye çalışıyor.

Kilise içindeyken duvarlarında ressamlar, ikonlar, minicik cenaze koruma odaları, ünlü Hıristiyan kilise adamlarının görkemli heykellerini gördüm. Bu görüntüler her ziyaretçiyi büyülemekteler. "Aziz Petar" kilisesi galeriye benziyen büyük sanat atölyesini oluşturuyor. Kiliseyi ziyaret edenler sergilenen sanat eserlerini izleyerek sanatçı gücünün büyüklüğünü hissediyorlar. İnsan kilisedeki büyük heykellere bakarken kendini başka bir dünyada gibi hissediyor. Kilise zemin katında katakomb ve birkaç tapınağı gezdim.Tapınakların sol ve sağ taraflarında birçok süs, büst, heykel ve diğer değerli eşyalar vardı. Ziyaretçilerin dini inançları göz önünde bulundurulmaksızın bu görüntü her ziyaretçinin ilgisini uyandırmakta. İnsan tapınağı ziyaret etmekle ruhunu zenginleştirdiği izlenimine vardım. Tapınağa girmezden önce ve sonraki anlarda kıyaslama yapıldığı halde kiliseden çıktıktan sonra insan kendini daha büyük dindar hissetmektedir kanısındayım. Bu yüzden "Aziz Petar" kilisesi ziyareti herkes için her gelen ziyaret sırasında yeni bir yaşantıyı oluşturmakta.

"Romalı Sanklemente" baziliğine olan ziyaretim ve "Aziz Kiril" anıtı önündeki saygı duruşum unutulmaz olaylar olarak hatıralarımda kalacaktır. Makedonyalı kurullar ve "Rusikum" korosuyla birlikte kiliseye girdiğim sırada kilise ana baba gününe benziyordu. Aziz Kiril mezarının bulunduğu bölüme ulaşarak Makedon Slavlarının

dilini edebiyat düzeyine ulaştırdığı ve tüm Slavlar tarafından kabul edildiğinden şükranlar ifade edildi.

Makedonya devleti genel Slav eğiticisi Selanikli Aziz Kiril'e saygısını bir kez daha ifade etti. "San Klemente" kilisesinin baziliğinde "Aziz Kiril'in" mezarı bulunuyor. Makedonya devlet ve kilise kurulu saygı duruşunda bulunarak geleneksel "Aziz Kirilin Onuruna Makedonya" gösterisinin başlangıcı ilan edildi. Makedonya devleti adına Cumhurbaşkanı Kiro Gligorov Aziz Kiril'in mezarına çelenk koydu. Makedonya Ortodoks Kilisesi Başkanı Aziz Bay Mihail dini ayini yönetti. Makedonya Ortodoks Kilisesi ve milli geleneklerin yenilendiği ve Makedonya Ortodoks Kilisesi sayesinde Ohri Başpiskoposluğun yeniden canlandığı dönemde kilise ve milli jübileler törenle kutlandıkları anlarda genel Slav önderi Aziz Kiril'in mezarı önünde saygı duruşu Aziz Kiril'e olan şükran ve saygının ifadesiydi. Aziz Kiril'in hazırladığı ilk Makedon ve Slav alfabesinin temelleri tüm Slav milletlerin ilham kaynağını oluşturuyor. Aziz Kiril ve Metodiy kardeşler dini yeteneklerini geliştirerek büyük kültür sanat değerden olan eserler bıraktılar. Buysa Makedon ulusu için olduğu gibi diğer Slav ulusları ve genelde tüm insanlığın dini ve kültür gelişmesine önemli katkıda bulundu.

Roma'da düzenlenen "Aziz Kiril'in onuruna Makedonya" gösterisi çerçevesinde "San Covani" meydanlığındaki "Aziz Skala" kilisesi sergi salonunda Vinitsa ikonları sergisi açıldı. Bunun yanı sıra Baldini sergi salonunda "Gaydov" oda orkestrasının konseri sunuldu. Bu ziyaret esnasında gösteriye katılan Makedonya devlet kurulunu oluşturan Makedonya devleti temsilcileri İtalya'nın önde gelen siyasi temsilcileriyle görüşmelerde bulundular.

Makedonya Ortodoks Kilisesi kurul başkanı, kilise kurulu üyeleri ve Makedonya Cumhuriyeti'nin Vatikan Büyükelçiliği personeliyle birlikte, Katolik Kilisesi Başkanı, Papa İkinci Jan Pool'la görüştük. Makedonya Ortodoks Kilisesi Başkanı, Başpiskopos Mihail Katolik Kilisesi başkanı papayla görüşen Makedonya ortodoks Kilisesinin ilk başkanıydı. Papa İkinci Jan Pool katolik Batısı ve ortodoks Doğusu arasında barışın oturtulmasını amaçlayan mektubu okuduktan sonra, Makedonyadaki gelişmeler konusunda ilgilendi. Özellikle Makedonya'da dini ve kültür gelişmeler ve Katolik ile Hristiyan değerlerin geliştirilmeleri ile sözkonusu din mensuplarının din hürriyetleri konusunda bilgi istedi. Öte yandan Makedonya Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Aziz Bay Mihail Makedonya Ortodoks Kilisesi ve Roma Katolik Kilisesi arasında mevcut ilişki ve işbirliğin üst seviyede olduğundan özel memnuniyetini dile getirdi.

Vatikan ziyareti içimde silinmiyen izler bıraktı. Doğrusu Vatikan'da gördüklerimin ebediyen hatıralarımda kalacaklarını kesinlikle öne sürebilirim. Aynı zamanda kent ve devlet olan Vatikan'da insanın görebileceği ve öğrenebileceği çok şeylerin bulunduğu bir gerçektir. Bu bağımsız devlet-in 44 hektarlık alan kapsıyor. Roma merkezinde bulunan Vatikan Tibar nehrinin sağ kıyısında duvarlarla sarılmış bulunuyor. Geçmişte Vatikan dini yapılar ve kiliseler merkeziydi.

Vatikan 11 Kasım 1929 yılında bağımsız devlet ilan edilmiştir. Devletin demiryolu terminalı, radyo, PTT hizmetleri ve kendi parası var. Papa devleti formalite olarak yönetmektedir. Vatikan devlet olarak aralarında

Makedonya Cumhuriyeti'nin de bulunduğu dünyanın birçok ülkesiyle diplomatik ilişkiler kurmuştur. Makedonya'yla çok yanlı ilişkileri var. Makedonya Ortodoks Kilisesi'nin 30 yıldır Aziz Kiril'in mezarı önünde tertiplediği sözü edilen gösteri sayesinde eskiden Yugoslavya federasyonu çerçevesinde Makedonya Cumhuriyeti ve Vatikan, daha sonraları ise Makedonya Cumhuriyeti'nin bağımsızlığa kavuşması ardından bağımsız Makedonya Cumhuriyeti ve Vatikan arasında çok sayıda ziyaret ve temaslar gerçekleşmiştir.

Vatikan 1146 yılında inşa edilen Papa Sarayı'ndan ibarettir. Burada daha sonraları daha birkaç yapı inşa edilmiştir. Yapılardan kütüphane, arşiv, müze ve öteki daireler ad yapmıştır. Tümünde Mısır ve antik kültürün çok değerli sanat ve kültür değerleri korunmuştur. Bunun yanı sıra önceki ve geçen asırın en değerli eserleri, çok sayıda tarihi nümune ve Makedonya'nın geçmişiyle ilgili değerli sanat eserleri korunmuştur. 13 kilise ve Roma'nın daha birkaç kurumu Vatikan idaresi altında bulunuyor. Tüm bunlar Vatikan'la birlikte Roma Katolik Kilisesinin organizasyon merkezini oluşturuyorlar.

Roma ziyaretim esnasında eski ve yeni çağın kaynaştığı atmosferi hissettim. Roma'da hissedilen tarihi atmosfer yanı sıra kentte Avrupa geleneği de yaşatılıyor. İtalya başkenti Roma güneşin batması ardından geceleyin ışıklandırma sayesinde günü andırmaktadır.

Kentin her köşesinde binlerce ampül, renkli reklam panoları ve ışıklandırılmış vitrinler ziyaretçinin ilgisini çekiyor. Lüks yerler olan Via De Kondoti ve Via Veneto bulvarlarındaki dükkanlar çok pahalı parfüm kokusuyla

ziyaretçilerin ilgisini çekiyor. Roma kahveleri, lokantaları ve diskotekleri turistlerle dopdolu olup iğne atılsa yere düşmez. Romalılar güzel giyinmeyi biliyorlar, fakat onların en iyi elbiseler giydiklerine tanık oldum. Via De Kondoti bulvarın sonunda İspanya meydanlığındaki basamaklarda bir büyük kalabalık gözüme çarptı. Bu meydanlıkta dünyanın geleneksel ve en ilginç moda gösterilerinden biri düzenleniyor. Roma'nın güzelliğini başka bir yönden de sezebilirsiniz. Deniz havası ve kalabalık trafik insanı hayran ediyor. Yolda gezen İtalyanların çoğunda cep telefonları görebilirsiniz. Binlerce motosiklet sürücüleri ve güzel kızların sayısı da dikkati çekiyor. Roma yemekleri, pizzası, vazanyası, spagetleri meşhurdur. Hele Roma şarabı...

ÇARLAR MERKEZİ

Almanya ziyaretim esnasında çok sayıda kent gezdim. Fakat Frankfurt, Hamburg ile Berlin hafızamda derince yerleşmiş kaldılar. Mayn nehri üzerinde bulunan Frankfurt Alman çarları ve krallarının taçlandırıldıkları kenttir. Bunun yanı sıra Frankfurt'ta Almanya Parlamentosu kurucu toplantısının da düzenlendiği biliniyor. Frankfurt kenti Göthe'nin doğum yeri olarak ün kazanmış ve eski kiliseler ile modern yapılarla zengindir. Frankfurt'ta banka ve sigorta kurumlarının sayısı da çoktur. Fuar ve benzer gösterilerin organize edildikleri dünya merkezlerinden biridir. Uluslararası iş merkezi olup dünyada en büyük havaalanına da sahiptir.

Frankfurt'a yaptığım ziyaret sırasında tüm bunlara tanık oldum. Mayn nehri doğanın en büyük zenginliklerinden birini olşturuyor. Nehir boyunca inşa edilen ve güzelliğiyle dikkatı çeken yapılar dünya mimarisinin ender örneklerini oluşturmaktalar. Kentin eski bölümünde bu eserlere rastlanır. Değişik mimari uslupla inşa edilmiş görkemli eserler yanı sıra kent meydanlığında inşa edilen gökdelenlerde çok sayıda banka ve diğer

önemli dünya kuruluşların temsilcilikleri bulundukları göze çarpıyor. Tek sözle Frankfurt'un bu bölümünde Almanya ve tüm Avrupa'nın mali kuruluşları sığdırılmıştır. Almanya Milli Bankası binası bambaşka bir güzelliğe sahip. Bankanın üst kısmı gümüş camla süslenmiş, gün boyunca havanın değişmesine bağlı olarak birkaç kez rengini değiştiriyor.

Franfurt 800 yıldan fazla en önemli uluslararası fuar kentlerinden biri olarak bu geleneği koruyor. Bunun önemini göz önünde bulunduran Almanlar ilk olarak havaalanının inşa edilmesine giriştiler. Zira Frankfurt havaalanı yılda 30 milyon yolcuya hizmet sunacak kapasiteye sahip. Frankfurt'ta inşa edilen büyük spor salonunda çok sayıda Avrupa ve Dünya spor gösterileri ve diğer gösteriler tertipleniyor. Sanat, tiyatro, bilim yapıları kentin önemini arttırarak Frankfurt'a özel bir imaj vermekteler.

Frankfurt'a olan bu ikinci ziyaretim esnasında eski kent sokaklarını hemen tanıdım. Bu sokaklarda geçmişte trafik en kalabalıkken günümüzde yayaların hizmetindeler. İnsan bu sokakları gezerken görkemli bir park içinde bulunduğunu zannediyor. Bu sokaklarda işi olanlar, işsizler, eğlence amacıyla, başıboş dolaşanlar, tüketiciler ve satıcılar geziyor. Frankfurt'ta dinlenme ve eğlence sitelerinin sayısı da büyüktür.

Kent meydanlığında bulunan "Aya Katerina" kilisesini gezdikten sonra kilise etrafındaki dar sokağa yöneldim. Adım attığım sokağın solunda ve sağında çok sayıda kahve, dükkan ve modern mağazalar ilgimi çekti.

Frankfurt ziyaretim sırasında İkinci Dünya Savaşı'nda hasara uğramış ve daha sonraları onarılmış çok sayıda yapı ve anıtları gezdim. Mütevazi bir kahvede Alman birası içerken "Aziz Nikola" kilisesi çanlarının 35 kez çaldığını işittim. Kilise Ohri'nin "Aziz Kliment Ohrili" kilisesinin inşaat tarihiyle bağdaşıyor, çünkü 1290 yılında inşa edilmiştir. Buysa Almanlar ve Makedonların ünlü din adamlarına karşı duydukları büyük saygının ifadesi olsa gerek.

KUZEY BALCIK MERKEZİ

Akşam saatlerinde Frankfurt'tan Hamburg'a gittim. Hamburg Almanya ve Kuzey Avrupa'nın en büyük kentlerinden biridir. Nüfusu yaklaşık 2 milyondur. 755 kilometre karelik alanı kapsıyor. Büyük önemden bir tarihi geçmişe sahip olan Hamburg ülkenin en büyük deniz limanıyla Almanya federe eyaletlerinden biridir. Labin nehri akıntısının 200 kilometre uzaklığında olan Hamburg Kuzey Deniz'le birleşir. Hamburg Almanya'da Okyanus ötesi ülkelerle ulaşım açısından en büyük liman olup dünya ihtalat, ihracat ve ticaretininin en büyük merkezidir aynı zamanda. Elba nehrinin denize döküldüğü Kakehafen limanında dünyanın en büyük gemileri demir atıyor. Bunun yanı sıra demiryolu ve havayolları ulaşımının önemli merkezlerinden biridir. Makine, odun, uçak, kimya ve öteki sanayi kolları yanı sıra Hamburg tiyatro, kütüphane, yüksek öğrenim enstitü ve kurumları, kilise ve çok sayıda kültür ile tarihi anıtları ve dünyaca adyapmış besteci Yohan Brams'ın doğum yeri olmasıyla ün sağlamıştır.

Büyük Karlo 9.cu yüzyılda Hamburg'u kurmuştur. O ilk önce kaleyi inşa etmiş, ardından bu kent piskoposluk merkezine dönüşerek etraf yerleşim merkezleriyle birlikte

önemli stratejik merkez konumuna gelmiş ve o dönemlerde çok sayıda işgalciler için celbedici olmuştur. Vikingler 9.cu yüzyılda kente saldırarak yağmalamışlar ve tüm yapıları yıkmışlar. Slav kabileleri de kente aynısını yapmışlar. Bu yüzden Hamburg'un çok zengin ve aynı zamanda çok acayip yazgı ve tarihe sahip bir kent olduğuna bağlı iddialar mevcuttur.

Bu güzel, çağdaş önemli Avrupa merkezini ziyaret ettiğim esnada edindiğim bilgilere göre 9-cu yüzyılda Hamburg'da Alsterburg ve Neueburg şatoları ardarda inşa edilmişlerdir. Fakat bu şatoların yazgısı üzücüydü. Çıkagelen büyük yangında yanarak büyük hasar görmüşlerdir. Şatolarda yaşayanlar o zamanlarda Avrupa'da büyük hızla yayılan kolera hastalığından ölmüşler. Felaket ardından Hamburg birçok kabile, Napoleon ve Alemanlar tarafından fehtedilerek yıkılmıştır.

Buna rağmen Zümrüdanka gibi yeniden doğup asrın başlangıcında burada yaşayan nüfus bir milyona ulaşmış ve Almanya ile Kuzey Balcık merkezi olmayı başarmıştır. Hamburg'da çok sayıda görkemli yapı inşa edilmiş ve kentin imajını artıran eski mimari yapılar onarılmıştır. Fakat 1943 yılında Hamburg faşizmin kurbanı olmuştur. Müttefik bombardıman uçakları kentin yarısını tahrip etmişler. Hamburg'un en eski vatandaşlarının anlattıklarına göre kent harabeye dönüşmüştür. Ancak Alman insanının iş hevesi, kararlılığı, işgüzarlığı ve üstün çabası sayesinde savaş sonrası dönemde Hamburg yeniden inşa edilerek ayağa kaldırılmıştır. Hasara uğrayan yapılar onarılmış, kent merkezinde çok sayıda modern bina inşa edilmiştir. Elba nehri kıyılarında kanallar açılmış, etraf bölgelere çekidüzen verilmiştir. Bu yüzden Hamburg tüm dünyanın

dört bir yanından gelen çok sayıda turistin ilgisini çekerek iş ve yaşamak için de oldukça uygun bir ortamı oluşturuyor.

Dünyada her büyük kentin ayrı bir özellik veren yeri vardır. Paris'te Monmartır ne ise Hamburg'da eski kenttir. Hamburg'un eski bölümüne gelen turistler adyapmış kahve, kafeterya ve buna benzer eğlence yerlerinde geceleri neşeli saatler geçirme fırsatını yakalamaktalar.

Hamburg'u şubatta ziyaret ettim. Fakat şubatla kıyasla mayıs ya da eylülde kenti ziyaret etmek bir başkadır. Hernasılsa Hamburg çok ilginç ve çok güzel kenttir. Şubatta Hamburg'u ziyaret ettiğimde hava ilkyazı andırıyordu. Güneşli, sıcak ve hoş hava sözkonusuydu olan. Elba nehri boyunca esen rüzgar 2 milyon nüfusa sahip kentte otoların kirlettikleri havanın filitresi gibiydi.

Almanya'nın diğer kentlerine kıyasla Hamburg'da çevre temizliğine daha büyük önem veriliyor. Bu hususta ciddi tedbirler uygulanıyor. Hamburg sık sık "depo kenti" olarak adlandırıyor. Çünkü Hamburg'da çeşitli malların stok edildiği binlerce depo bulunuyor. Gemilerin demirlendiği küçük limanların sayısı da kabarıktır. Gemilerden indirilen mallar kontenyerlerle Avrupa ülkelerine ve daha geniş çapta naklediliyorlar. Hamburg limanında binlerce derin dondurucu uzun araçlar görülebilir. Buysa bu liman kentinin büyük önemini tasdıklıyor. Kent başka bir görüntüye de sahiptir. Alster sunni gölü, Elba nehri ve en uzak yerleri bağlayan kanal ile parklar kentin "yeşil kent" imajını sağlıyorlar. Sözünü ettiğim kanallar üzerinde 2321 köprü var. Dünyada en çok köprüye sahip olan Hamburg kültür ve eğlence kentidir aynı zamanda. Önceden belirttiğim gibi çok sayıda sergi ve spor yarışların düzenlendiği Hamburg kentini Almanya'nın öteki

yerlerinden ve dünyanın dört bir yanından yılda yaklaşık 150 bin kişi ziyaret ediyor. Hamburg'a gelip kültür tarihi anıtlara hayran kalıyorlar. Hamburg'u ziyaret eden turistler kent meydanlığındaki yeraltı demiryolu terminalini muhakkak gezmekteler. Kent meydanlığında bulunan demiryolu terminalı kentin tüm bölümleriyle bağlıdır. Demiryolu terminali çatısının uzunluğu 140 metre, genişliği 120 metre, yüksekliği ise 30 metredir. Demir çatı altında lokanta, bayi, dükkan ve buna benzer ticari merkezler var. Müşterilere daimi açıktırlar. Yeraltı ve yerüstü demiryolu hatlarından her ziyaretçi belli ücret karşılığında yararlanabilir. Hamburg vatandaşları ve kenti ziyaret eden turistler buradan elverişli koşullar altında kentin istedikleri yerine istedikleri anda gidebilirler. Maalesef demiryolu terminali etrafında esrarkeş ve esrar kaçakçılarının bulunmaları çirkin bir tabloyu çiziyor.

Çok sayıda mağaza ve dükkanların, "Aziz Yakob" kilisesi ve diğer ilginç yapıların bulundukları "Monkeberg" bulvarı özel ilgi uyandırmakta. "Aziz Yakob" kilisesinde "Aziz Luka", "Aziz Petar" ve "Aziz Üçlü" kiliseleri bulunuyor. Zira "Aziz Yakob" kilisesi 14.cü yüzyılda inşa edilmiştir. Bu kilisede 17.ci yüzyılda imal edilen Ştidger org'u büyük önemdendir. Ünlü besteci Yohan Sebastiyan Bah da müzik eserlerini org eşliğinde gerçekleştirmiştir. Meydanlığın yakınlığında kent pazarı bulunuyor. Pazardan Hamburg'un en önemli ve en görkemli yapısı olan Rathaus ya da Kent Meclisi binası gözüme ilişiyor. Bu yapı en güzel ve sanatçılar tarafından kentin en çok çizilen bölümüdür. Geçen yüzyılın sonuna doğru yeni rönesans stiliyle inşa edilmiştir. Rathasus vatandaş özgüveninin simgesi ve Senato ile Kent Meclisi merkezidir.

Yapı çamurlu toprak üzerinde inşa edilmiş ve bu yüzden inşaatı sırasında çok çalışılmış ve fazlasıyla para harcanmıştır. Kent Meclisi binasının ortasında simetrik şeklinde yerleştirilen kule 112 metre yüksek olup ana girişi oluşturuyor ve binanın tüm bölümlerini bağlıyor. Bu güzelim binanın 647 odası var. Londra'nın Bakingam Sarayı'na kıyasla artı 6 odası vardır. Yapının üstü mermer taşlar ve altın eşyayla süslenmiştir. Resim, süs, ve geçen yüzyıla ait değerli ve güzel mobilyalarla donatılmıştır. Hamburg'da Avrupa ve diğer ülkelerden gelen binlerce göçmen yaşıyor. Aralarında Makedonya'nın her yanından buraya geçici bir süre için çalışmaya gelen, fakat burada uzun zaman kalan ve hatta bura vatandaşı olan vatandaşlar var. Onların sayısı 2000'i aşıyor. 1970'li yıllarda Almanya'nın bu kentine Makedonya'dan ilk işçiler gelmiş ve maalesef geçici olmak üzere gelmişseler de, daimi olarak kalmışlardır.

Hamburgda yaşayan Makedonları biraraya getiren Makedon kulübü ve Makedonya Ortodoks Kilisesi Almanya'nın bu bölümünde yaşayan Makedonların en önemli faaliyetlerini gerçekleştirmiş, gerçekleştirmekteler.

IŞIKLAR METROPOLÜ

"Paris dünyanın başı, dehalıktan coşan beyin, medeniyetin öncüsü, metropol, devamlı olarak resim çizen ressam, beyninde kanalları olan uzgörür resim sanatçısı ve sakin siyasetçinin simgesidir" şeklinde konuşan adyapmış Fransa yazarı Onore De Balzak hayatının sonuna kadar bu güzel kentte yaşamıştır. Din, ümit ve sevgi kenti olan Paris vatandaşları dünyanın merkezinde yaşadıklarını söylemekten asla çekinmiyorlar.Bu iddianın temayüllü olduğu uyarısında bulunduğumuz halde bile Parisliler oldukça mantıklı olan bu cevapla karşılık veriyorlar.

Bir ülkeden başka bir ülkeye yolculuk yapmak istiyorsanız Paris'ten geçmek zorunda kalırsınız. Üstelik Paris'i ziyaret etmek istemeyen insanın olmadığı da apaçıktır.

Rüya kenti olarak bilinen Paris denizden epeyce uzak olmasına rağmen armasında çizilmiş olan yelken bu kentte ticaretin deniz aşırı gerçekleştiğini simgelemekte. Paris Sena nehrinin oğludur. Nehrin adasında Galer'in Lutsesiya yerleşim merkezi Hazreti İsa'dan önce 52 yılında anılıyor. Romalılar tarafından fehtedilen

Lutsesiya ya da Paris asırlardır genişleyip dünyada ışıklar kenti konumuna gelmiştir.

Makedon dini tapınağı "Aziz Kliment Ohrili" kilisesi beşinci kuruluş yıldönümünün kutlandığı günlerde Paris'i ziyaret ettim. Bu jübile oldukça görkemli bir şekilde kutlandı. Jübile farklı içerikli faaliyetlerle kutlandı. Bu jübile Makedonya, Makedon ulusu ve Makedon Ortodoks Kilisesinin tarihinde önemli olayı oluşturuyor.

Makedon Ortodoks Kilisesinin kuruluş yıldönümü 8 Kasım günü sözkonusu Avrupa metropolünde törenle kutlandı. Burada yaşayan Makedonların faaliyetleri ve bu faaliyetlerde görülen kimi zayıflıklardan söz edildi. Kulüp üyeleri arasında Fransızlar ve diğer ülke vatandaşları da göze çarpıyor.

Eyfel Kulesi'ni sevmeyen ve bu yüzden kuleyi görmemek için her gün kulenin tepesine asansörle çıkan Parisli bir vatandaşın hakkındaki mizahi öykü dillere destan olmuştur. Çünkü sadece Eyfel Kulesi'ne çıktığı zaman kuleyi görmüyormuş.

Paris'te Eyfel Kulesi ve Sena nehrinin 100 metre uzaklığındaki "Holidey İn" oteline yerleştim. Eyfel Kulesi 1889 yılında düzenlenen Paris Dünya Sergisi onuruna inşa edilmiştir. O zamandan uzun süre geçmesine rağmen Eyfel Kulesi eski imajı, teknik önemi ve sembolünü koruyor. Uzun bir süre çelik asansörler yardımıyla bu güzelim kuleyi milyonlarca turist ziyaret etmiştir.

Paris Eyfel Kule'siz düşünülemez. Çünkü Eyfel Kulesi Paris'e aittir. Nedir ki son zamanlarda Eyfel Kulesinin Paris görüntüsünü zeddelediğine bağlı protestolar da yapılıyor.

"Paris hanımı" olarak bilinen Eyfel Kulsei birçok edebi ve sanat eserlerin konusu olmuştur. Atom fiziği ve uzaya yolculukların yapıldığı dönemde Eyfel Kulesinin

artık hiçbir teknik sansasyonu oluşturmadığı düşünceleri de mevcuttur.

Paris'te geçirdiğim günlerden birinin gece saatlerinde Sena nehrinin sol kıyısında arabayla dolaşıyordum. Arabamı yavaş sürüp ışıklandırılmış köprüler altından geçtim ve Grand Palas, Burbon Sarayı, Luvır Sarayı, Paris Enstitüsü, Notrdam Kilisesinin görkemli görüntlerine hayran kaldım. Sena kıyıları 36 köprüyle bağlanmıştır. Aralarında Pont Neuf köprüsü en eski köprüdür. 1900 yılında Rusya Çarı 3.cü Aleksandar onuruna inşa edilen köprü ise en görkemlisidir.

Fakat Paris'te insan en ilginç eserleri gerektiği gibi görebilmek için yaya yürümeye mecburdur. Şanz Elize Sarayı'na olan ziyaretim sırasında uluslar arası pedal yarışması "Tur De Frans" yarışına katılan pedal yarışmacıların hedefe ulaşmalarını izledim. Şanz Elize Sarayı Konkord meydanlığındaki Mısır Obilisk'i ve Etoal Meydanlığındaki dev Zafer Anıtı'nı birleştiriyor. Bu anıt 1806 yılında Napoleon'un emriyle inşa edilmeye başlatılmıştır. Birkaç kilometre ilerde Trokadero'dan Eyfel Kulesi, Cumhurbaşkanlığı Sarayı, ABD ve İngiltere Büyükelçilikleri ve Rivoli sokağının güzel parkları bulunuyorlar. Bulvarlar arasındaki (periferi) kent dışı sokağı Avrupa'da en kalabalık trafiğe sahip olan sokağı oluşturuyor. Paris etrafında 36 kilometre uzunluğunda olan altı hatlı çember onlarca otobanı bağlıyor.

Çoğu kez anıtlar kenti olarak bilinen Paris'te kaldığım sürece Zafer Kapısını birkaç kez ziyaret ettim. Yeni, klasik tarzla büyük ustalıkla inşa edilen mavi gümüş figürün yüksekliği 49 metre, genişliği 45 metre, derinliği ise 22 metredir. Etual meydanlığında bu görkemli yapı Paris gök yüksekliklerine doğru uzanıyor gibi. Zafer kapısı 12 büyük bulvarın birleştiği yerdir. Onlar yıldız

parmaklıklar şeklinde bu meydanlıktan başlıyorlar. Buradan geçen görkemli otomobil kafilesi her gün "Şanz Elize" bulvarına yol alıyor.

Çoğu defa yabancı ülkelerden gelen devlet adamların Meçhul Kahraman'ın Anıtı'na çelenk koymaları nedeniyle trafik polisi trafiğin yönünü değiştirmeye mecbur oluyor. Meçhul Kahraman'ın Mezarı Zafer Kapısı'nın sütunları altında bulunuyor. 11 Kasım 1920 yılında bu yerde yürütülen Verden savaşında ölen ve kimliği meçhul olan bir asker defnedilmiştir. Mezar üzerindeki mavi alev sürekli yanıyor. Dünyada çok sayıda diğer ülkeler savaşlarda ölen savaşçıları onuruna buna benzer anıtlar inşa etmişlerdir.

Ressam ve şairlerin toplandıkları Montmartır'ı da ziyaret ettim. Çok sayıda Makedonyalı ressam ve şair burada bilgi ve yeteneklerini denemiştir.

Pigalo ve Milen Ruj heykelleri de ziyaretçiler için ilgi çekicidir. Çünkü bunları ilk kez ziyaret eden kişiler için özel bir yaşantıyı oluşturmaktalar.

Paris yeraltı metrosunu günde 4 milyon yolcu kullanıyor. Metro yanı sıra birzamanki taş oyma merkezinin kalıntıları kent yüzölçümünün onda birini kapsadığı konusunda bilgiler kıttır.

Paris katakomblarında ise Roma katakomblarına kıyasen 200 yıl önce gömme merasimleri yapılmıştır. O zamanlarda kent makamları Paris mezarlıklarını kapatarak mezarları katakomblara taşımışlar.

Çok sayıda müze, galeri, tiyatro, kilise, mezarlık, ticari merkezler, lokantalar, spor sahaları ve diğer önemli yapılar Parisin gerçekten çok gelişmiş ve çok önemli kent (megalopolis ya da büyük kent) olduğunu doğrulamaktalar. Buysa ışık kenti Paris'te yaşamın her yanlı önemli ve unutulmaz olması için katkıda bulunuyor.

BUDAPEŞTE NOKTURNOSU

Budapeşte'nin simgesi olan Parlamento binası kentin armasında bulunuyor. Budapeşte'nin sahip olduğu çok sayıda kültür-tarihi anıtlar arasında Macaristan Parlamento binası görkemliğiyle göze çarpıyor. Tarihi belgelerde belirtildiği gibi Parlamento binası 1885 -1904 yıllarında Londra'nın İngiltere Parlamento binası ve ülkenin en güzel yapısı olan "Vest Minister" Sarayından ilham alarak inşa edilmiştir. Diğer kaynaklara göre ise Macaristan Parlamento binası dünyada en büyük Parlamento binalarından biridir. 17.700 metre karelik alanı kapsayan bina 268 metre uzun, 118 metre geniş ve 68 metre yüksektir. Macaristan Parlamento binasının 691 dairesi var.

Budapeşte yüzyıllık tarihi boyunca güzelliğiyle yılın hangi mevsiminde olursa olsun her ziyaretçiyi celbeder ve tekrar tekrar gelmeye davet eder. Macaristan başkenti Budapeşte vatandaşları ise misafirperverliğiyle her turist ve ziyaretçiyi içtenlikle kabul ederek bağrına basmaktadırlar. Bu misafirperverlik Macaristan'ın her yerinde de dile gelmekte. Buna Budapeşte'yi gezerken her adımda,

restoran, kafeterya, büyük ticari mağazalar ve yerleştiğiniz otelde tanık olabilirsiniz. Macaristan vatandaşlarının bir özelliği de yüksek kültüre sahip olmalarıdır. Öyleki Macaristan ve özellikle başkent Budapeşte'de bulunurken insanoğlu kendini bir Batılı ülkede gibi hissediyor. Budapeşte'nin güzelim ve büyük tarihi değere sahip binaları ve modern yapılar ile görkemli köprüsü de batılı bir ülke başkentine andırıyor. Değişik çağlar ve mimari tarzıyla inşa edilen görkemli eserler her ziyaretçinin ilgi merkezinde bulunmaktalar.

Budapeşte çok sayıda turistik tesislere sahiptir. Kentte lokanta, restoran, otel, motel ve benzer lokantacılık yapıları bulunuyor. Konukların maddi imkanlarına göre eğlenmeleri olasıdır. Kültür eğlence hayatı da zengindir. Budapeşte son yıllarda Avrupa'nın eski sosyalist ülkelerinden olduğu gibi, batılı ülkelerden gelen turistler için gerçek turistik merkezini oluşturuyor.

Budapeşte'de eski bir kaplıca yakınlığında inşa edilen "Heliya" otelinde yerleştim. Birkaç yıldızlı lüks otelde çok sayıda salon ve milli restoranlar yanı sıra üç havuz turistlerin hizmetindedir. Havuzda yüzenler neşeli dakikalar geçirmekteler. Budapeşte Avrupa'da ilk havuzun inşa edildiği kenti oluşturmakla kıtamızın ender kentlerinden biridir. Sıcak suda (kaplıcalarda) yüzme de tarihte ilk kez Macaristan başkentinde başlamıştır. Açık havada yüzme bir zamanlar olumsuz değerlendirilirken günümüzde fazla tercih ediliyor.

Budapeşte'nin nüfusu 2 milyonu aşıyor. Zengin tarih ve kültür mirasına sahiptir. Değişik dönemlerde inşa edilen kilise sayısının kabarık oluşu göze çarpıyor.

Avrupa'nın en büyük sinagogunda ise Yahudilerin soykırımı sırasında isimlerin yazıldığı odun lehvasını da gördüm. Bu odun lehvası ünlü aktör Toni Kertis'in ebeveynleri tarafından yapılmıştır. İnşaatçılık alanında Tuna nehri üzerinde inşa edilen dokuz köprü ayrı önem taşıyor. Budapeşte'yi ikiye ayıran Tuna nehrinin iki adası ise özel güzelliği oluşturuyorlar. Tuna güzeli olarak da bilinen kent iki bölümden oluşuyor. Bir zamanlar bu iki bölüm Budim ve Peşta isimleriyle iki semti oluşturuyorlarmış. Budim kentin tarihi, Peşta ise iş ve idari bölümüymüş. Budim'de kültür ile tarihi anıtların sayısı kabarıktır. Bu bölümde özel mimari özellikleri, tarihi önemi ve görkemliğiyle Çarlar Sarayı ve Matiyas Kilisesi göze çarpıyor. Budapeşte'nin bu kilisesi Macaristan'da en tanınmış kiliselerden biridir. Kilise 750 yıl önce inşa edilmiş, kubbenin yüksekliği 85 metredir.

Budapeşte'yi gece etraf tepelerden seyretmek özel bir yaşantı, özel bir zevki oluşturmakta. Bu görüntü tekrarlanmayacak kadar ilginç ve görkemli olarak insanı büyülemekte. Bu şekilde kentin bütün mimari zenginliği ve görkemliğini seyretme fırsatına sahip oldum. Budapeşte geceleyin bir zamanki imparatorluk güzeli olarak ışıklar içinde Tuna köprüleri, Parlamento binası ve daha kimi tarihi anıtlar güzelliğe güzellik katıyor. Kimilerin değerlendirmelerine göre Budapeşte Paris gibi ışıklar kentidir.

Budapeşte günümüzde büyük hızla simasını değiştiriyor. Budapeşte Viyana değil, fakat hızlı adımlarla bir zamanki imparatorluk özelliğini iade etmektedir. Macarlar ve Avrupa ile dünya dostları yeni demokratik koşullarda Budapeşte'nin kalkınmasıyla güzelleşmesini finanse

etmekte özel atılım göstermekteler. Buysa Macaristan'ın her vatandaşı için oldukça büyük önem taşıyor.

Budapeşte'den öğleden sonra ayrıldım. Ayrılırken Ege Makedonyalı kardeşlerimizin bu zengin ve demokratik ülkede refah içinde yaşadıkları ve Avrupa'nın en uygar uluslardan birinin bölümü olarak toplumun tüm alanlarında başarılı olduklarını öğrendim ve bu başarının devamını diledim. Çünkü Macaristan'da yaşayan Makedonlar bu güzelim ve zengin ülkeyi kendi vatanı olarak benimsemişler.

DANİMARKA VE İSVEÇ

Kopenhag ve Malmö arasIndaki Köprü

Güzel bir ilkyaz günüydü. Her tarafı yeşillik ve çiçeklerle doluydu. Hayatın doğduğu anlarda doğa ve güzellikle birlikte aşk da doğuyor. Yeni günün başladığı doğunun uzaklıklarında renklerinin karıştıkları güneş uzayda zor devinen büyük bir top ya da balona benzemekteydi. Görkemli bir görüntü sözkonusuydu olan.

Arabamla Çento (eski Hasanbey ya da Singeliç) semtinden Üsküp'ün Petroveç havaalanına doğru hızlı ilerliyordum. Danimarka başkenti Kopenhag'a yol aldım. (MAT) Makedonya Havayollarına ait bir uçakla Üsküp-Kopenhag seferinde yolculuğumuz 2 saaten fazla sürdü. Öğle sularında Kopenhag'a vardık. Uçak yolculuğunun hoş geçtiğinden ötürü Kopenhag havaalanına o denli çabuk yetiştiğimize adeta şaşırdım. Deniz yakınlığında bulunan havaalanı binasında kalabalık yolcu vardı. İğne atsan yere düşmezdi. Buysa Kopenhag havaalanının Avrupa'da en büyük hava limanlarından biri ve bir kavşağı oluşturduğunun kanıtı olsa gerek.

Danimarka'nın en önemli idari, siyasi, kültür ve ekonomik merkezini oluşturan Kopenhag'ın nüfusu 2 milyon dolayındadır. Danimarka başkenti ve Sundu körfezindeki Selanda adasının doğu bölümünde yerleşmiş bir deniz limanıdır. Hareketli ticaret merkezi olan Kopenhag'da tersanecilik ve diğer sanayi kolları oldukça gelişmiştir. Yerleşim merkezi olarak 1443 yılında kurulmuştur. 1479 yılından itibaren üniversite kenti olmuştur. Kentte Vikingler döneminden olan zengin kültür hazinesi bulunuyor. Zengin kültür yaşamına sahip kent uluslararası üniversite merkezi, müzik ve güzel sanatlar merkezidir. Macaristan başkenti Budapeşte naiv ressamlar okulu ve çizgi filimlerle de ün sağlamıştır. Yıl boyunca kentte çok sayıda sergi, konser, uluslararası fuar ve diğer uluslararası gösteriler düzenleniyor.

Bu güzelim kentten ayrılarak Danimarka-İsveç ve İsveç-Danirmarka seferini yapan yolcu gemisiyle Malmö'ye gitmeyi kararlaştırdım. Gemi etraftaki köprüyle paralel olarak doğuya gidiyordu. Kopenhag köprüsü Danimarka ve İsveç'i olduğu gibi Kopenhag ve Malmö'yü de bağlamaktadır. Bir bölümü tünel olarak su altından geçerek iki yerde denize çıkıyor. Bu görüntü her yolcuda silinmeyen izler bırakmakta.

40 dakika süren yolculuk ardından Malmö'ye vardım. Buradan kuzeye, doğrusu Eslev kentine gittim. Yolculuğumun amacı İsveç'te Makedon Derneği organizasyonunda düzenlenen Lunt Folklor Festivalini izlemekti. Festival evsahipliğini Eslev'in "Pelagonya" Makedon Kültür ve Spor Derneği yaptı.

İsveç'te yaşayan Makedonların bu önemli folklor festivali geleneksel olarak her yıl değişik kentlerde

düzenleniyor. Doğrusu Makedon folklor gruplarının kuruldukları kentlerde her yıl düzenleniyor. Bu festival bir nevi foklor bayramını oluşturuyor. Festivale 5 Kültür Güzel Sanatlar Derneği ve 7 folklor grubu katılarak Makedonya folkorunun büyükelçileri rölünü sözün tam anlamında gerçekleştirdiler. Bununla birlikte Makedon Kültür sanat derneklerinin girişimiyle 12 saat süren gençlik ve genel Makedon eğlencesi de yapıldı. Bu eğlenceye yaklaşık 5 bin genç, talebe, ebeveyn, misafir, dostlar, foklor severleri, bir sözle Makedon folklor gelenekler severleri katıldı.

Eslev Malmö'nün 40 kilometre kuzeyinde bulunuyor. 20.nci foklor festivalin evsahipliğini yapan kent sanayi merkezidir. Kentte gıda fabrikası çalışıyor. Bu fabrikada çalışan işçilerin çoğu Makedonya göçmenleridir. Bunun yanı sıra kentte kağıt, cam ve "Fergusoni" filitre fabrikaları çalışıyor. Eslev'de yaklaşık 600 Makedon yaşayıp çalışmakta. Çoğunlukla Manastır yöresinden buraya gelmişler. Aralarında Makedonya'nın diğer bölümlerinden olanlar da var. 1970'li yıllarda geçici bir süre için buraya çalışmaya gelen Makedonyalı vatandaşlar şimdi Eslev'in daimi vatandaşları olarak (İsveç vatandaşları olmuş) bu güzel kentte yuvalarını kurmuşlardır. Demokratik İsveç'te Makedonlar tüm sosyal, siyasi, insan hak ve özgürlüklerine sahipler. Hepsi de saygılı, işgüzar, cana yakındırlar.

* *
*

Malmö İsveç'in en güneyinde bulunan kentlerden biridir. Malmö'yü bir iş günü ziyaret ettim. Edindiğim bilgiye göre bu kent tarihte ilk kez 1275 yılında anılıyor. Orta

Çağ'da deniz kenti olarak büyük ve zengin ticari merkeze dönüşmüş, bundan sonra sanayi merkezi olmuş, günümüzde ise kültür ve türistik kentidir. Malmö çoğu kez parklar kenti olarak da adlandırılır. Çünkü kentin içindeki parkların sayısı oldukça büyüktür. Skone semti yöneticilerinin sahipliğinde olan adyapmış Saray'da Kungs Parken parkı bulunuyor. Bu saray 1.500 yılında inşa edilmiştir. Kentin eski bölümünde Orta Çağ'da inşa edilen kanallarla zengin olarak çok sayıda sinema, restoran, distotek, butik ve benzer yapılar göze çarpıyor.

Malmö günümüzde İsveç'in bir nevi kapısını da oluşturuyor. Bu kapı Avrupa ve dünyaya aşama aşama açılıyor. Oresunt köprüsü Malmö'nün Kopenhag'la, doğrusu İsveç'in Danimarka'yla bağlanmasına imkan sağlıyor. Bu köprünün hizmete verilmesiyle milyonlarca otomobil, kamyon, bisikletin geçmeleri için koşullar sağlandı. Demiryolu ulaşımı da bu köprü üzerinden yapılıyor. Üçüncü milenyumda köprünün açılış törenine 100.000 kişi katıldı. Malmö ziyaretim sırasında "Makedoniya" Makedon Spor Derneği faaliyetlerinin gerçekleştiği tesisleri gezdim. Dernek mekanı kent meydanlığında bulunuyor. Malmölü Makedonlar arasında dostluk, eğlence ve arkadaşlığın gelişmesine katkı sunulan dernektir sözkonusu olan spor derneği. Bu topraklarda yaklaşık 1.600 Makedon yaşıyor. "Makedoniya" Makedon Spor Derneği 20 kasım 1969 yılında futbol ve foklor severleri tarafından kurulmuştur. Malmö'de "Aziz Naum Ohrili" Makedon ortodoks kilise belediyesi temsilcileriyle görüşmelerde bulundum.1973 yılında kurulan bu önemli dini ve milli kuruluş Malmö'de Makedonlar için önemli merkezi oluşturmakta. "Makedoniya 92" Makedon Göçmenler Derneği temsilcileriyle

yaptığım görüşme de özellikle hatıramda kalacak. Görüşmede birçok konuda yapıcı tartışmalarda bulunduk.

Öğle sularında güneşin güneyde bulunduğu anlarda Malmö'den ayrıldım. Deniz limanından gemiyle Kopenhag'a yolculuk yapacak kalabalık yolcu vardı. Bura halkın anlattıklarına göre İsveçliler Danimarka birasına bayılıyorlarmış. Danimarka birasının çok daha ucuz olduğundan çoğu kez Danimarka'ya bira içmek için gidiyorlar.

Malmö'den Kopenhag'a giden gemide bulunurken Oresun köprüsünü görme fırsatını tekrar yakaladım. Bilim ile teknolojinin en yeni edinimlerine tekrar hayran kaldım. Gemi penceresinden izlediğim görüntü mükemmelin üzerindeydi. Bu ve buna benzer köprülerin dünyanın her yerinde ve özellikle Makedonya'da da inşa edilmelerini diledim. Çünkü köprüler dünyada insanlar ve ülkeler arasında bağların kurulması için önemli faktör sayılır.

ÇEK CUMHURİYETİ VE RUSYA

Moskova Akşamları

Avrupa'da ziyaret ve görmeye değer çok sayıda güzel kentler vardır. Aralarında Prag kentinin ayrı yeri var. Kentin doğa güzelliği dillere destandır. Bu yüzden Çek Cumhuriyeti başkenti Prag'ı ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin sayısı kabarıktır. Efsanede şöyle deniliyor: "Yıldızlara kadar uzanan saray ve şöhreti görüyorum. Bu yer ormanda gizli olarak kuzeyde Brusnitse vadisi, güneyde geniş kayalık bir tepe ile sarılıdır. Vıltava nehri kıyısından yürüyerek oraya gidilir. Oraya varıldığında ormanın ortasında ev eşiğini (prag'ı) döven insana rastlanır. Burayı dövülmüş eşiğe (prag) göre adlandırın".

Efsaneye göre çok eski zamanlarda Vişehrad eski sarayında Çek hükümdarı Prens Premisla ile beraberinde olan Prenses Libuşe'nin uzgörür sözlerinden Prag kenti meydana gelmiştir. Prag tarihinde Paris'in ışıklar kenti adlandırılacağını düşlemediği anlarda Avrupa'nın yeni düşüncelerinin aydınlığını taşıdığı tarihe sahipmiş.

Prag kalbin dört kamarası gibi Hradçani (hrad saray demektir), Mala Strana, Staro Mesto ve Novo Mesto bölümlerinden oluşuyor. Hraçdani günümüzde

cumhurbaşkanı ikametgahının bulunduğu kral kenti demektir. 18.ci yüzyıla kadar kentin bu bölümleri birleşerek bağımsızlığına kavuşmuşlar. Günümüzde bu bölüm kentin modern paylaşımı ardından kentin İlk Bölümünü oluşturuyor. Zira Prag 13 bölüme ayrılmıştır. Vıltava nehri ise yüzyıllardır Prag'ın gelişmesini izleyerek kentin en önemli bölünmesine neden olmuştur.

Prag'ın kuruluşu ve gelişmesi hakkında çok sayıda rivayet vardır. Çehistan'da 14. yüzyılda iktidarda bulunan Çek Kralı Dördüncü Karel Premislovtsi Çek hanedanlığının çöküşünden sonra 1306 yılında yürütülen savaş ardından Lüksemburglu Jan Çekistan kralı olmayı başarmıştır. Oğlu Karel Fransa'da öğrenim görmüş ve yüksek kültüre sahipmiş. Üstün zekalı olan Dördüncü Karel 5 yabancı dil konuşan bir diplomat olarak Prag'ı o zamanlarda Avrupa'nın üç en önemli başkentlerinden biri konumuna getirtmeyi başarmıştır. Karel 1349 yılında Prag'ın mükemmel Karlştayn Sarayı'nda ilk Orta Avrupa Üniversitesini kurmuştur. Böylelikle ülkenin heryanlı kalkınmasına büyük katkıda bulunmuştur. Evlilikten yana pek şanslı olmayan Karel dört kez evlenmiştir. Sadece son karısı ondan fazla yaşamıştır. Geri kalan üç karısı hastalıktan ölen Karel kötü hükümdar değildi. Oğlu Dördüncü Vatslav ise onun tam tersiydi. Ailesini çok kıskanırdı. Yan Nepomutski adında bir havariye ait efsane Dördüncü Vatslav'a aittir. Yan Nepomutski Dördüncü Vatslav'ın eşi ile gizli görüşüyormuş. Vatslav din adamı Nepomutski'yle karısının olan aşkı ve ihanetini anlayınca Yan Nepomutski'yi Karlo Köprüsünden Vıltava'ya atarak öldürmüştür. Efsaneye göre Nepomustki nehir sularına çarptığı anda gökte beş yıldız belirmiştir. Bu rivayetin Prag'ın kuruluşu konusunda en popüler olduğu zannedilmektedir.

Karlo Köprüsünde günümüzde çok önemli tarihi kişilerin anıtları bulunuyor. Aralarında Makedon aydın kişileri Kiril ve Metodiy'in anıtları da var. Yan Nepomutski'nin anıtına ise beş yıldız oyulmuştur. Turistlerin çoğu bahtsız Yan Nepomutski'nin anıtı önünde resim çekilmeyi tercih ediyorlar. Anıtın alt bölümüne turistler ellerini koyarak dilek taşında gibi dilek dileyerek isteklerinin gerçekleşeceklerine inanmaktalar.

İnsan bir yeri, kenti ve özellikle bir büyük kenti tekrar ziyaret ettiği sırada gerçeklere tanık olduğu bir gerçektir. Moskova'ya bu ziyaretim sırasında da böyle oldu. Doğanın verdiği, insanın ise kendi elleriyle yarattığı ve gelecek nesillere miras bırakılacak güzellikleri tekrar görme fırsatını yakaladım.

Moskovaya'ya uçakla geldik. Şeretemtyevo havaalanında öğleden sonra iniş yaptık. "Belgrad" oteline yerleştim. Otelde dinlendikten sonra bu büyük kentin tarihi ve kültür anıtlarını ziyaret ettim. Hatırlıyorum Moskova'ya ilk gelişimde bu ülke Sovyetler Birliği ismini taşıyor ve ülkede sosyalizm sistemi hüküm sürüyordu. Şimdi ise ülke Rusya adını taşıyor, Moskova ise kapitalizmin yeni soluğunu alıyordu.

Moskova Rusya'nın en büyük, en önemli, en güzel ve en eski kenti ile başkentidir. Milyonlarca nüfusa sahip bu kent ateizmden (tanrısızlıktan) ötürü ortodoks aleminin en tezatlı merkezidir. Moskova'nın nüfusu 8 milyonu aşıyor. Rus güzeli olarak tanınan Moskova Rusya ve bölgede daha geniş çapta öğrenim merkezidir. 1755 yılında bu kentte Lomonosov Üniversitesi kurulmuştur. Bunun yanı sıra diğer üniversiteler, yüksek askeri okullar, akademiler ve enstitü ve kuruluşlar mevcuttur.

Moskova'da ziyaretim sırasında Kremlin Sarayı'nı gezdim. 15. yüzyılda inşa edilen saray kent meydanlığında bulunarak tabanı üçgene benziyor. Etrafı duvarlarla sarılıdır. Duvarların yüksekliği 12 metre, uzunluğu ise 2.200 metredir. Kremlin'de diğerleri arasında Terem Sarayı ve Granit Sarayı da bulunuyor. Rus çarlarının taçlandırıldığı Uspen Kilisesi de ender tarihi eserlerden biridir. Kremlin genelde tipik Rus usulü inşa edilmiştir. Günümüzde Kremlin'de Rusya Hükumet Binası, Kongre Sarayı ve diğer binalar yerleşmiştir. Kızıl Meydan duvarları altında ise Lenin Movzolesi (Anıt Kabri) bulunuyor.

Moskova'da günümüzde büyük değişmelerin olageldiği görülebilir. Geçen 70 yıllık dönem içerisinde çok sayıda anıtların yapıldığına rağmen 1991 yılında Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla Moskova'da köklü değişmelerin yapıldı. Çok sayıda güzel ve modern yapılar, yeni dükkanlar ve gece külüpleri inşa ediliyor. Moskova Batı ülke başkentlerine benzemeye başlıyor. Çok zengin tarihe sahip, 12.nci yüzyılın ortalarında Moskova Rusya'nın en eski kentlerinden biri olarak ilk kez anılıyor. Orta Çağda Rus düklüğü ve çarlığının merkeziydi. 1712 yılından sonra Büyük Petar Petrograd'ı (eski Leningrad'ı) çarlık başkenti ilan etmiştir. Günümüzde ise Petrograd ya da Leningrad Sankt Peterburg olarak biliniyor. Bu kent önemli stratejik merkezidir. Tarih boyunca çok sayıda ordu ve işgalcilerin hedefi olmuş ve burada sayısı çok savaşlar yürütülmüştür. 1812 yılında Napoleon'un Rusya'ya saldırısı sonucu kuşatılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında 1941 yılında Moskova önünde Alman ordusu durdurulmuş ve geri çekilmeye mecbur olmuştur. Hitler Moskova'da silahını teslim etmiştir.

Moskova'da bulunduğum günlerde Borodin Savaşı anıtını ziyaret ettim. Anıtta Napoleon ve Kutuzov yönetimindeki orduların yürüttükleri savaş taktiğiyle ilgili görüntüleri seyrettim.

Bu savaş Makedonya sınırlarını Hazar Denizi'ne kadar genişletmek amacıyla Makedonyalı (Büyük) İskender'in başlattığı savaşta uygulanan stratejiye dayanmaktaydı. Rusya ve Makedonya milletleri arasındaki ilişki ve işbirliği günümüze kadar gelişerek üst seviyeye ulaşmak üzereler. Şehir içi ulaşım otobüslerinde Rusların gazete okudukları ve sokaklarda izmarit atmadıklarını söylersek yeni bir şey belirtmeyeceğiz. Ruslar diğer milletlere kıyasla tiyatro ve kütüphaneleri en çok ziyaret ediyorlar. Fakat son yıllarda kahveleri de tercih ediyorlar.

Moskova'da tüm bu güzellikleri, ilginç tarihi olayları, kültür anıtları ve Rusya ile Rus milletinin özellikleri ve karşıtlıklarını hissettim. Fakat her şeyin başlangıcı ve sonu olduğuna göre birkaç günlük ziyaretimin sonu da geldi. Moskova'dan iş günü akşam saatlerinde ayrıldım. Bu büyük kentten ayrıldığım anlarda güneş Rusya ovalarında batmak üzereydi. "Şeremetyevo" hava alanında o gün kalabalık vardı. Zaten her zaman burada kalabalık görülür. İnsanlar tercih ettikleri seferler için acele ediyorlardı. Ülke içinde de istedikleri yerlerin uzak olduğundan uçak seferlerini seçmek zorundalar.

Güzelim Moskova'yı uçaktan seyretme fırsatını yakaladım. Yolculuğum sırasında gerçekleştirdiğim görüşmeleri, tanık olduğum olayları, izlenimlerimi ve Moskova akşamlarındaki olayları incelemek ve derli toplu değerlendirme yapma imkanını buldum.

V
KUZEY VE GÜNEY AMERİKA

- KANADA UFUKLARI
- NİYAGARA ŞELALELERİ
- AMERİKAN KARTPOSTALI
- RİO'DA KIŞ MANZARASI

KANADA UFUKLARI

Yedi saat süren uçak yolculuğu ardından Amsterdam'dan Kuebek eyaleti Montreal kenti havaalanına iniş yaptık. Uçağın inişi pelikanların Prespa gölüne inişine benziyor. Yolcular, uçak kaptanı ve mürettebatı uçağın başarılı inişini uzun süren alkışlarla selamladılar.

Kuzey Amerika kıtasında Montreal Avrupa tipi kenttir. Çoğu kez sanayi ve karşıtlıklar kenti olarak da adlandırılıyor. Montreal havaalanında kısa bir süre daha kaldıktan sonra Toronto'ya yol aldık. Bir saat süren uçak seferi "Pirson" havaalanına iniş yapmakla tamamlandı. Sözkonusu havaalanı Ontario eyaleti başkenti Toronto'nun batı bölümünde bulunuyor. İstatistik uzmanlarının değerlendirmelerine göre Kanada nüfusu yaklaşık 27 milyondur. Genellikle İngiliz ve Fransız asıllı vatandaşların yaşadıkları bu ülkede 100'den çok milliyet mensubu var. Aralarında Makedonya'nın üç bölümünden göç eden yaklaşık 120.000 Makedon da yaşıyor. Kanada on eyaletten (bölgeden) oluşuyor: Alberta, İngiltere Kolumbiyası, Kuebek, Manitoba, Yeni İskoçya, Nyu Branzvik, Nyufaundlend, Ontario, Prens Edvard Adası ve Saskaçevan. Yukan ve Arktik (Fransa) Takımadasının kuzeybatı bölümü

ise özerk bölgeler oluşturmaktalar. Resmi diller İngilizce ve Fransızcadır. Fakat tüm millet mensupları ana dillerinde konuşup okul, kilise ve derneklerine sahipler. Kanada başkenti Otava'da 800.000 kişi yaşıyor. Otava Ontario eyaletinde bulunuyor. Ülkenin diğer daha önemli ve daha büyük kentleri Montreal, Toronto, Vankuver, Edmonton, Hamilton, Vinipek, Kuebek, Kalgari, Halifaks ve Vinzor'dur. Kanada'da kıta iklimi, ülke güneyinde subarktik, kuzeyinde ise kutup iklimi hüküm sürer. Sent Lorens, Mekenzi ve Nelson nehirleri en tanınmışlarıdır. Yukarı Hyuron, İri, Ontario, Vinipek ve Büyük Rob gölleri doğa güzelliğine ayrı renk katmaktalar. Kanada'nın batı bölümünde bulunan Kaya dağları ise ayrı bir doğa güzelliğini oluşturuyorlar.

Avrupalılarının gelmelerinden önce Kanada'da genellikle İrokezler kabilesinden Kızılderililer ve Eskimler yaşıyormuş. 11.ci yüzyılda buraya ilk kez Norman kabilesi mensupları gelmiştir. Fakat 1497 yılında İtalyan denizci Covani Kobato tarafından Kanada doğu sahilleri ve Labrador yarımadası kefşedilmiştir. Fransızlar Avrupa'dan Kanada'ya gelen ilk göçmenlerdi. Onlar 1608 yılında Fransız Semyuel Şaplin'in önderliğinde Kuebek'i keşfetmişler. 1620 yılında Kanada'nın ismi "Yeni Fransa" idi. 1627 yılında yeni keşfedilen ülkeyi sömürmek ve büyük zenginliklerini istifade etmek amacıyla Rişelyö'nün özel kumpanyası kuruldu.

İngiliz sömürücüleri (kolonistleri) 17.ci yüzyılda buraya gelmeye başlamışlar. Onlar İrokezlere (Kızılderililere) karşı savaşarak Kanada bölümlerini aşama aşama işgal ederek batıya doğru yayılıyorlar. 18.ci yüzyılın başlangıcında Avrupa'da Fransa ve İngiltere arasında başlayan savaş Kanada'da çatışmaların belirmelerine neden

olmuştur. Fransa Kralı 14.cü Luy'un Avrupa işgali siyasetinde Kanada'ya gereken önemin verilmediğinden ötürü Kanada sömürü siyaseti Fransızlardan ngilizlerin eline geçmeye başlıyor. İspanya mirasıyla ilgili yürütülen savaşlarda ise İngilizler, İspanya'nın bir bölümünü işgal etmeye başarmışlardır. 1713 yılında imzalanan Uhtreht Barış Anltaşmasıyla Arkadya ve Hadson Körfezi etrafındaki bölgeler İngiltere'ye dahil edildiler. Yedi yıl süren savaş ardından İngilizler, Kanadayı işgal ederek 1763 yılında imzalanan Paris Barış Anltaşmasıyla Kanada'ya sahip oldular.19.cu yüzyılda sömürücüler Kanada'nın batı bölümlerine kitlevi olarak yerleştiler. Buysa 1860 yılında İngilizler idaresi altında dominion statüsüyle Kanada konfederasyonunun kurulmasına yol açıyor.

Kanada günümüzde dünyada çok uluslu yaşamın en iyi örneğini oluşturmakta. İkinci dünya savaşından başlayarak bu demokratik ve çok uluslu ülkede önemli sosyal, kültür ve ekonomi dönüşümler gerçekleşmiştir. Ülkenin etnik ya da milli bünyesinde de büyük değişme görülmekte. Dünyada çok kültürlülüğü tanıyan ilk ülke olarak Kanada izlediği çok uluslu siyasetinin süregenliğini koruyor. Çok kültürlülüğün resmi hükümet siyaseti ilan edildiği Kanada'da her millet mensubuna din, dil, inanç ve kültür hakları tanınmıştır.

Bu yüzdendir Kanada'nın Makedonlar ve özellikle Ege Makedonyası Makedonları için "vaad edilmiş ülke" olduğu çoğu kez iddia ediliyor. Makedonlar Kanada'da tüm insan haklarına sahipken günümüzde Ege Makedonyası Makedonları kendi topraklarında kendilerini yabancı gibi hissetmekteler. Daha doğrusu onların milli kimliği yatsınarak okul ve kiliselerinde ana dilini kullanamıyor

ve doğdukları topraklarda sistematik bir şekilde soykırıma uğrayarak kovuluyorlar.

Bu yüzden Kanada'da yaşayan Makedonların "Ah Kanada..." milli marşını gururla okudukları sırada haklı olduklarını görüyoruz. Ontario eyaletinin en büyük ve en güzel kenti olan Toronto'ya geldiği zaman insan kendini Amerika ve Avrupa kültürünün, eski ve yeni geleneklerin kaynaştıkları bir merkezde hissediyor. Toronto dünyanın her yanından farklı milletlerin yaşadıkları dünya kentini oluşturmakta. Nüfusu yaklaşık 3 milyon Ontario kenti Ontario gölünün kuzeybatı kıyısında bulunuyor. Ontario gölü Kuzey Amerika ve dünyada üç en büyük göllerden biri olup, Hyuron ve İri gölüyle birlikte Lorens nehri aracılığıyla Amerika ve Kanada'nın çok sayıda kentlerini birleştiriyor. İri ve Ontario gölleri arasında dünyanın en büyük ve en tanınmış şelaleleri olan Niyagara Şelaleleri bulunuyor. Niyagara şelaleleri Toronto'dan 100 kilometre uzaklıkta bulunuyorlar.

Toronto büyük perspektife sahip dünyanın önemli başkentlerinden biridir. 1793 yılında York ismiyle kurulmuş, 1834 yılında ise şimdiki ismini almıştır. Okvil-Otava arasındaki 100 kilometrelik alanı kapsıyor. Ontario incisi olan Toronto'da çok sayıda öğrenim merkezleri, dünyanın Si En Tauer en yüksek kulesi, "Ontariyo Pleis" eğlence parkı ve "Harbor Front" merkezleri bulunuyor. Bu eğlence merkezlerinde çok sayıda müzik ve tiyatro temsilleri sunuluyor. "Skay Dom" Spor ve Kültür merkezi ile "Ontorio" Bilim Merkezi ve birkaç diğer anıt dünyaca ad yapmışlardır.

Kanada'nın bu büyük kenti ve Ontario eyaletinin başkentinde aralarında Makedonların da bulunduğu

yüzden çok millet yaşıyor. Toronto'nun büyüklük bakımından üçüncü Makedon kenti olduğu çoğu kez haklı olarak belirtiliyor. Çünkü Toronto'da 100.000'den fazla Makedon yaşıyor. Kentte Makedonya'nın her yerinden gelenler var. Fakat Makedonya'nın Ege kesiminden gelen Makedonların sayısının en kabarık olduğu tahmin ediliyor. Toronto ve etraf yöresinde Banitsa, Jelevo, Buvçani, Oşçimi, Prespa ve Manastır'dan göç edenlerin sayısı en çoktur. Fakat bu hususta kesin sayı saptamak zordur. Onların çoğu değişik pasaportlarla Kanada'ya geldikleri ve soy adlarının değişik olduklarından ötürü Ontario'da yaşayan Makedonların sayısını saptamak zordur. Doğal ki kimileri çeşitli siyasi, milli ve öteki teşkilatlara üyedir. Bunlardan çoğu Kanada'ya gelmezden önce komşu ülkelerin propagandalarından etkilenerek Makedon davasından uzak kalmışlardır.

Makedonya Ortodoks Kilisesi sayesinde Ohri Başpiskoposluğunun yenilenmesi ardından 1964 yılında Toronto'da "Aziz Kliment Ohrili" kilisesi buralarda ilk Makedon tapınağı olarak inşa edilmiştir. Bundan önce Avustralya'nın Melburn kentinde "Aziz Gorgi" kilisesi inşa edilmiştir. Toronto kilisesi Makedon milletinin gelişmesinde dönüşüm noktasını oluşturuyor. Bu kilise Kuzey Amerika'da yaşayan Makedonların en tanınmış kilise ve eğitim merkezlerinden biri ve dünyada Makedon göçmenlerinin sahip oldukları en büyük, en görkemli dini yapıdır.

Toronto kültür yaşamı uzun geleneğe sahiptir. Avrupa geleneklerine benzer olarak kültür geleneklerinin geliştikleri Toronto kenti çok sayıda modern tiyatro ve kültür merkezleri aracılığıyla söz konusu gelenekleri sürdürüyor. Bu kültür merkezlerinde dünyanın her

yanından adyapmış sanatçılar konuk olmuştur. Toronto kültür merkezinde temsil, sergi, konser ve buna benzer gösteriler düzenlendiği sırada bilet bulmak zordur. Çünkü vatandaşlar arasında ilgi büyüktür. Toronto Hayd Parkı açık hava sahnesinde verilen bir tiyatro temsilini eleştirmeyi kararlaştırdım. Dünyanın en büyük dram yazarı Viliyem Şekspir'in eseri üzere hazırlanan temsili 1000-den çok tiyatro severi izledi. Temsilin sunulduğu gün havanın çok sıcak olduğundan ötürü Toronto batı bölümü vatandaşlarının çoğu ağaçlar altında rahat soluk aldılar. Torontolular sıcaklıklardan sığındıkları akçaağaç yaprağı ise bilindiği gibi Kanada milli simgesini oluşturuyor. Ağaçların dallarında yasayla korunmuş sıncapların dolaştığını ve dünyanın her yanından beyaz, siyah, sarı ve öteki ırklardan insanların dinlendiklerini gördüm. Herkes kendine göre eğleniyordu. Serinliğin ve temiz havanın hüküm sürdüğü bu parka ziyaretimin başlıca amacı Vilyem Şekspir'in "Boşuna Gürültü" adlı tiyatro temsilini izlemekti.

Tiyatro temsili açık hava sahnesinde sunuldu. Temsil antik dönemde sunulan amfitiyatro temsillerine andırıyordu. Temsilin sunulduğu tiyatro parkın yanındaki tepede bulunuyordu. Tiyatronun alt bölümünde aktör ve diğer personelin salonu bulunuyor. Yarı çember şeklinde olan seyirci bölümünde yerleşmiş tiyatro severleri Şekspir'in eseri üzere hazırlanan temsili özel ilgi ve heyecanla izledi. Seyircilerin uzun alkışları aktörlere saygı ve tebrik ifadesini oluşturmaktaydı.

NİYAGARA ŞELALELERİ

İçinde bulunduğum helikopter pilotu Niyagara şelaleleri üzerindeki gezimizi tercihlerimize göre yönetiyordu. Helikopterin Kanada bölümünde Niyagara şelaleleri üstünde bulunurken Amerika tarafında daha küçük şelaleler gözüme ilişti. Yüksekten onları küçük nehir akıntılarına benzettim. Doğanın yarattığı bu güzelliğin eşi yok. Bu görüntü unutulmayan olayı oluşturmakta. Her yolcunun hatırasında daimi kalır. Helikopterle Niyagara şelalelerini gezdiğimiz gün hava çok sıcaktı. Uzaktan olsa da Sent Katerins ile Hamilton kentleri ve Velant Kanalı gözükmekteydi. Kanal ulaşımı İri ve Ontariyo gölleri arasında en önemli atardamarı oluşturuyor. Sent Lorens Kanalından sular Büyük Okyanus'a dökülüyor.

(ABD) Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada arasındaki sınır bölgesinde bulunan beş büyük göl büyüklüğüyle denize benziyorlar. Bu yüzden Kuzey Amerika'nın Akdeniz'i adlandırılması tesadüf değildir. Sent Lorens nehrinin döküldüğü bölümden başlayarak Yukarı göl'ün Dyulut yerine kadar 3.700 kilometreyi aşan kıtasal deniz hattının inşa edilmesiyle ilgili planlar çok eskidir. ABD ve Kanada Sent Lorens deniz hattının ortaklaşa inşa

edilmesi konusunda 1932 yılında anlaşma imzalamışlardı. Göller arasında rakım farkı ve Sent Lorens nehir sularının büyük hızı nedeniyle önce çok sayıda baraj ve kanallar, ardından 1959 yılında dünyanın en büyük kıtasal deniz hattı inşa edildi. İnşa edilen 16 baraj bu deniz yolunu 184 metrelik rakıma çıkartmıştır.

İri gölünden akan Niyagara nehri 54 kilometrelik uzun mesafenin sonunda Ontario gölüne dökülüyor. Niyagara nehri başlangıçta 1.200 metre rakımındadır. Devamla 10 kilometrelik mesafeden sonra iki kola ayrılıyor. Kollardan biri Büyük Ada'dır. Birkaç kilometreden sonra kollar yeniden birleşip hızlı akmaktadır. Sonunda 7 kilometrelik hızlı akıntı ardından bu nehir suyu Niyagara şelalelerine dönüşüyor. Niyagara şelaleleri tüm kıtalarda ve Kuzey Amerika kıtasında en çok ziyaret edilen turistik yerdir.

Niyagara şelaleleri Keçi Adası ve Lunen Adasıyla iki ayrı şelaleye, doğrusu sağ ve sol şelalaye ayrılır. Sol şelale Kanada'ya ait olup büyük nala benzediğinden "Nal" adlandırılır. Niyagara şelaleleri Kanada bölümünde 914 metre geniş, 48 metre yüksektir. Niyagara nehri suyunun en büyük bölümü bu şelalenin en güzel bölümü olan "Nal"-dan akıyor. Şelalenin sağ bölümü ABD'ne aittir. Şelalelerin bu bölümü diğerine kıyasla daha küçüktür. Genişliği 323 metre, yüksekliği 51 metredir. Şelalelerin gürültüsü birkaç kilometreden işidilir. Niyagara sularının Keçi Adasına iki taraftan aynı anda yere döküldüğünden ötürü su püskürtüsü ve köpüğün yukarıya doğru püskürmesinden dolayı gürültü daha da büyük oluyor. Güneş ışınları onlardan yansıyarak farklı renkler yaratıyor. Meydana gelen gökkuşağı 10 kilometre uzaklıktan ziyaretçinin

gözüneilişir. Renkler mozaiki Makedonya'daki gök kuşağı renklerinin aynısıdır.

Şelalelerin güzelliği ve görkemliği Niyagara'nın yüksekliğinden kaynaklanıyor. Bu yükseklikten saniyede 7.000 kilometre küb suyun uçuruma dökülmesi bir harikayı yaratıyor. Şelaleler sonbaharda özgün sonbahar rengini alıyor, kışın Niyagara nehri sularının buzlanmalarıyla püsküren sular şelalelerin doruğundan dibine kadar görkemli kristal buz perdesi ve buz parçaları meydana getiriyorlar. İlkbaharın gelmesiyle Niyagara nehri suları buz parçalarını taşıyor. Buz parçaların şelalelerin duvarlarına çarpmasıyla beliren gürültü artarak etrafa yayılıyor. Gökkuşağı ise günün güzelliğine renk katarak ziyaretçilerin hoş bir gün geçirmelerine imkan sağlıyor. Niyagara şelalelerinde gece gezileri çok ilginçtir. Binlerce ampül ve reflektörle ışıklandırılan şelaleler büyüleyici görüntü vermektedirler. Ziyaretçi çoşku içinde kalıyor bu görüntülerden. Bunun yanı sıra daha iyi yarınlar için de umutlanıyor.

Niyagara şelalelerinin İri gölüne döküldükleri bölümde kayalar başlar.Yapılan hesaplamalara göre küçük şelaleler 5 ile 6 santimetredir. Büyük şelaleler ise her yıl 60-70 santimetre geriye çekilir. "Nal" şelalesi kuruluşundan bu yana İri gölüne 11 kilometre için yanaşmıştır. Buysa su ve çöplüklerin basamaklar eşiğini söktüklerinden kaynaklanmaktadır. Niyagara şelalelerinin bugünkü görüntüsüne ulaşabilmesi için 6 bin yıllık zamanın geçmesi gerekiyordu. Niyagara şelalelerinin İri gölü kıyılarına ulaşmaları, tamamen kaybolmaları ya da büyümeleri için en azından 180 bin yıllık zamanın geçmesi gerekiyor.

Niyagara nehri ve şelaleleri ABD ve Kanada için gelir kaynağını oluşturmaktalar. Dünyanın dört bir yanından gelen milyonlarca ziyaretçi bu şelaleleri görmek için çok para harcıyorlar. Öte yandan büyük su gücü elektrik enerjisinin üretilmesi için istifade edilmektedir. Bu çabalar sayesinde çok sayıda dev hidrosantralar inşa edilmiştir. Niyagara şelaleleri yakınlarında bulunan ve Nikola Tesla'nın projesi üzere inşa edilen ilk hidrosantralı ziyaret ettim. Göze çarpan yerde kaldırılan Nikola Tesla'nın büstü ise harcadığı olağanüstü çaba ve üstün zekasına sonsuz saygı ve minnetarlığı simgelemekte.

AMERİKAN KARTPOSTALI

Amerika kıtasında Makedon göçmenlerinin nabzını önce Kanada'da, ardından ABD'de hissettim. Bu yüzden Toronto'dan Şikago'ya yol adım. Gümrük ve sınır formalitelerini acele tamamladıktan sonra kendimi Toronto ile Şikago arasında uçak seferi yapan "Pan Amerikan" uçağının basamaklarında buldum. Uçak seferinin ülke içi olmasına rağmen "D-C" tipi yolcu uçağı en modern uçaklardan biriydi. Uçak koltuklarının sağladıları rahatlık yanı sıra her ikinci koltuk yanında özel kartla kullanılan telefonların bulunduğunu fark ettim.

Uçaktan Ontario gölü boyunca Toronto'nun bir bölümünü seyretme fırsatını yakaladığımdan ötürü memnuniyetimi gizlemiyordum. Toronto üzerinden geçerek kuzeybatıya, doğrusu Şikago'ya yöneldik. Bir buçuk saat süren yolculuk ardından ABD topraklarına indik. Atlas Okyanusu ve Büyük Okyanus ile Kanada ve Meksika arasında yerleşmiş olan Amerika Birleşik Devletleri 50 federe devlet ve bir federe bölgeden ibarettir. Alyaska ve Havailer'le birlikte dünyanın en büyük devletlerinden birini oluşturmaktalar. Nüfusu 240 milyon olan Amerika Birleşik Devletleri ahalisinin büyük bir bölümü İngiltere,

İrlanda, İtalya, Rusya (Ekim devrimine kadar), Polonya, eski Çekoslovakya (şimdiki Çehistan ve Slovakya), Norveç, İsveç, Danimarka, Yunanistan ve Makedonya asıllıdır. Zenci, Kızılderili, Japon, Çin, Yahudi ve öteki milletlere mensup ahalinin sayısı da büyüktür. Başkent Vaşington Kolumbiya federe eyaletinde bulunuyor. Semtleriyle birlikte yaklaşık 3 milyonluk kenttir. Diğer büyük kentler ise Nyu York, Şikago, Los Anceles, Filadelfiya, Detroit, Boston, Baltimor, Klivlend, San Fransisko ve diğerleridir. ABD'nin coğrafyası oldukça değişiktir. Kıtasal bölümü birkaç büyük coğrafi bölgeye bölünür. Bu bölgeler ise hacmı ve doğa zenginliklerine göre değişiktir. Kıtasal, suptropik, deniz, kıtasal-dağlık, arktrik ve ılımlı sıcak okyanus iklimlerinin hüküm sürdüğü ABD büyük doğal zenginliklere (dağlar, göller, nehirler) sahip bir ülkedir. Yukarı göl, Hyuron, Miçigen, İri ve Ontario gölleri en önemlileridir. Misisipi, Misuri, Rio Grande, Kolorado ve öteki nehirler ise güzellikleriyle Amerika'nın doğal simgeleri haline gelmişlerdir.

Amerika Birleşik Devletleri zengin ve ilginç tarihe sahiptirler. Kızılderililerle yürütülen savaşlar yanı sıra 1775 yılında Amerikan gönüllü birlikleri ve İngiliz ordusu arasında ilk savaşlar başladı. Bu tarihte Kuzey Amerika'nın bağımsızlık savaşı da başlamıştır. 1783 yılında imzalanan Versay Barış Anlaşmasıyla İngiltere Amerika Birleşik Devletlerinin bağımsızlığını tanıdı. O zamandan Amerika Birleşik Devletleri ve dünyada köklü değişmeler yapıldı. 1861-1865 yılları arasında Amerika Birleşik Devletlerinde yürütülen iç savaş 1929-1935 yıllarında ekonomi bunalım, İkinci Dünya Savaşı ve özellikle ABD-Japonya savaşı ve Hiroşima ile Nagasaki'ye atom bombaların atılması ve

bundan önceki yıllarda Arap Körfezinde müdahale ve günümüze kadar görülen krizler Amerika Birleşik Devletlerini sarstı.

Ekonomi bünyesi açısından ABD öncellikle sanayi ve tarım ülkesidir. Sanayideki üretim kapasiteleri zirveye ulaşmıştır. Böylelikle ABD dünyada ekonomik üstünlüğe sahip olarak dünya genelinde sermayenin artmasına katkıda bulunuyorlar. Daha da önemlisi ABD dünyada en büyük ekonomi gücünü oluşturuyor. Bunlar ABD'nin sadece bir kesimini oluşturmaktalar. Sözü edilen bilgiler Amerika Birleşik Devletleri tarihinden küçük bir alıntıyı oluşturmaktalar. Vikingler çağından başlıyarak günümüze kadar bir kışkırtıyı oluşturan Amerika ya da "Yeni kıta" dünya ülkeleri ve Makedonya'nın gelecek nesillerinin ilgisini çekiyor, çekecek kuşkusuz.

Dünyanın en büyük ve en karşıtlı kentlerinden Şikago'ya en büyük havaalanı "Oheira"-ya iniş yaptık. Havaalanından çıktığımda Şikago'nun gerçekten geniş bir alan kapsadığına tanık oldum. Şikago ABD'nin ikinci, İlinois eyaletinin ise en büyük kentidir. Miçigen gölü sahillerinde yerleşmiş olan kentin nüfusü banliyölerle birlikte 10 milyonu aşıyor. Elverişli coğrafi ve jeostratejik konumu yüzünden önemli ulaşım kavşağı ve limandır. En büyük buğday, mal ve odun pazarıdır. Şikago ürün borsası en büyüktür. Beş üniversite, yüksek teknik okulları, çok sayıda bilim kurumu ve enstitüler (Atom Enerjisi Enstitüsü, Sanat Entitüsü aralarında en tanınmışlarıdır), müzeleri, opera, fuar ve buna benzer kuruluşların bulunduğu Şikago kentinin tarihine bakılacak olursa kentin 1803 yılında kurulduğunu öğreniyoruz.

Şikago Amerika'nın en eski kentlerinden biridir. 1827 yılında beliren büyük yangında yerle bir olmasına

rağmen onarılmış ve sadece ABD'de değil de, dünyada en büyük ile en tanınmış merkezlerden biri olmayı başarmıştır. Şikago havaalanından beyaz bir limuzinle ayrıldım. Kiraladığımız limuzinle Bervin'in "Aziz Kiril ve Metodiy" kilisesine doğru yol aldım. Kilise önünde bizleri bekleyen yüzlerce Makedon toplanmıştı. Büyükler ve gençler halk giysileriyle giyinmiş, ellerinde çiçek demetleriyle Makedonyalı misafirleri sabırsızlıkla bekliyorlardı. Bu olay hem kendileri hem de Şikago kilise belediyesi için çok önemliydi.

Şikago ziyaretimin ikinci gününde kentin birçok önemli yerini gezdim. Ev sahiplerimle birlikte kent meydanlığını ziyaret ettim. Dünyanın en yüksek gökdeleninin bulunduğu "Daun Taun" kent meydanlığı da ilgimi çekti. Şikago meydanlığında çok ilginç mimariye sahip birçok yapı var. Her yapı kendine özgü bir bütünlüğü oluşturmakta. Fakat tümü bir bütünlüğü oluşturmaktalar. Kentin sıcak ve hoş havası, cana yakın insanları çabuk hissediliyor. Çinliler, İtalyanlar, Yunanlar, Polonyalılar ve öteki milletlerin yaşadıkları semtleri gezdim. Kent meydanlığı celbedicidir. Çoğu kez ileri sürüldüğü gibi Al Kapone Şikago'yu kendi merkezi olarak seçme kararı rastlantı eseri almamıştır. Ev sahipleri Al Kapone filmlerinin çekildikleri sokakları bize gezdirdiler. Kimi Makedonların da o zamanki gangster hayatının bir bölümü olduklarına ait iddiaları özel ilgiyle izledim.

Şikago-Detroit seferinde "Daglas 737" uçağıyla yolculuk yaptım. Yaklaşık bir saat süren yolculuk esnasında uçak Miçigen gölü kuzeydoğu kıyılarını geçerek göl sularında gemi, yelken ve sandallar görünüyordu. Uçağın doğuya doğru yönelmesiyle uzakta Viskonsi eyaletinin

Milvoki kenti gözükmekteydi. Miçigen devleti ve gölünü geçtikten sonra otomobil sanayisi merkezi Detroit'e vardım.

Detroit İri gölü kıyısında bulunan Amerika'nın beş en büyük kentlerinden biridir. Detroit "Ford", "Kraysler" ve "Cenerals Motors" otomobil kumpanyaların merkezidir. Uçak ve elektronik sanayisinin merkezi de olan Detroit daha 1796 yılında Fransızlar tarafından kurulmuştur. Detroit ahalisinin çoğunu zenciler oluşturuyor. Önemli kültür, idari ve spor merkezidir. Fakat Detroit'in Amerika kıtasında en kalabalık Makedon göçmeninin yaşadığı kent olduğu verisi bence en önemlidir.

Zira Makedonya'nın güney bölümlerinden ilk göçmenler (gurbetçiler) buraya bir önceki yüzyılda gelmişlerdir. Günümüzde kentte kırk bini aşkın Makedon göçmeni yaşıyor. Prespa, Kalkandelen ve Manastırlıdırlar. Kalkandelen'in Vratnitsa köyü ve Prespa'nın Luboyno köyü sakinlerinin en büyük bölümünün Detroit'e taşındıkları deyimi yerindedir. Çünkü Detroit'te Vratnitsa'dan yaklaşık 300 ve Luboyno'dan 120 aile yaşıyor.

Detroit'te "Aya Meryem Ana" Makedon Ortodoks kilisesini ziyaret ettim. Kilisede toplanan Makedonlarla görüştüğümde onlar bana Makedonya'yla ilgili sorular yöneltti ve ana ülkenin sorunlarıyla ilgilendiler. Bu arada yürütülen tartışmalarda Makedonya Ortodoks Kilisesindeki gelişmeler ve özellikle Kalkandelen ve Prespa'daki gelişmeler ile Makedonya Cumhuriyetinde genel toplumsal-siyasi yaşamı konusunda ilgilendiler.

En Arbor üniversitesinde başarıyla çalışan Makedon Dili ve Edebiyatı Kürsüsü Detroit'te yaşayan Makedonlar için özel önem taşımakta. 1991 yılının eylül ayından

itibaren Detroit üniversitesinde Makedon dili dünyanın diğer dilleriyle eşit olarak öğretilmeye başlamıştır. Makedon Dili ve Edebiyatı kürsüsüne başlangıçta on talebe kayıt yaptırdı. Bunlardan beşi Amerikan vatandaşıydı. Bu sayının her geçen yıl artması bekleniyor. Makedon Dili ve Edebiyatı Kürsüsünün çalışması için gereken parayı Detroit öğretim kurumları ve "Aya Meryem Ana" Makedon Ortodoks kilisesi sağlıyorlar.

Detroit'ten Klivlend'e gittim. Bu sefer uçakla değil de, "Mersedes 300" tipi bir arabayla yolculuk yaptım. 75 numaralı otobandan Miçigen ile Ohayo eyaletlerin sınırına vardım. Yolculuğum esnasında Monro kentine de uğradım. Monro kentinde bulunan İri gölü yakınlığında Ferni atom santralı bulunuyor. Kısa bir süre sonra Tolido kentine yetiştim. "Port Autoritide" büyük ve geniş okyanus ötesi gemilerinin geçtiği köprü kapısının körfeze açılmaması için ulaşım durdurulmuştur. Köprünün yakınlığında demirdöküm fabrikası ve diğer sanayi kapasiteleri bulunuyor. Sözünü ettiğim üretim kapasitelerin Makedonya'dan hammadde ithal ettiklerini öğrendim.

Araba kafilesi 80 numaralı otobandan kuzeydoğuya, doğrusu Klivlen'de doğru ilerliyordu. Çok sayıda zengin çiftlikleri ve Ohayo vadisinde verimli arazilere andıran küçük sulama sistemleri ilgimi çekti. Klivlend'ten 100, Nyu York'tan ise 600 kilometre uzak olduklarını gösteren trafik işaretlerine rastladım. Makedonya'da benzer trafik işaretleriyle ilgili kıyaslama yaptım. Ülkemizdeki trafik işaretlerden birinde Atina'nın 462 (ezberlenmesi zor bir numaradır sözkonusu olan) kilometre uzak olduğu belirtilirken, Selanik'e kadar olan mesafeyi gösterecek hiçbir trafik işaretinin var olmadığını hatırladım. Yavaş yavaş Klivlend'e yaklaşıyorduk. Bulunduğumuz araba

teybinden Makedon müziği her tarafa yayılıyordu. Yol arkadaşımla zaman zaman Makedonya Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri toplumsal-siyasi ve diğer gelişmeleri hakkında sohbet ediyoruz. Bu sohbetler özellikle yolda verdiğimiz molalar esnasında uzamaktaydılar.

Klivlend kent meydanlığında Makedon göçmenlerinin geleneksel törenleri tertiplendi. Klivlend önceki yıllara kıyasen bugün yeni bir imaj alarak modern Amerikan kenti halini almıştır. Şadırvan, bulvar, iş ve eğlence merkezlerine çekidüzen verilmiştir. Klivlend meydanlığı Avrupa'nın en güzel meydanlıkarıyla kıyaslanabilir.

Klivlend'ten Nyu York'a uçakla gittim. Ev sahipleriyle selamlaştıktan sonra havaalanının 15 numaralı giriş holüne yöneldim. Uçak saat 10.30 sularında kalktı. Uçak ilkin İri gölü kıyıları üzerinde uçtu. Birkaç dakika sonra yönünü değiştirerek doğuya yöneldi. Bir buçuk saat sonra Nyu York'un batı tarafı göründü. Uzakta dünya metropolü Nyu York'un büyük bir bölümü ve Hadson nehrinin sağ kıyısında yerleşmiş Nyu Cersi eyaletinin çok sayıda yapıları görünüyordu. Zira Hadson nehrinin sağ yakasını kapsayan Nyu Cersi eyaleti tünel ve köprülerle Nev York'la bağlıdır. Aralarında Corc Vaşington köprüsü en büyüğüdür. İki katlı köprü dünyanın en büyük ve en güzel köprülerinden biridir. Bir buçuk saat süren yolculuk ardından öğle sularında Nyu York havaalanına iniş yaptık. Güneşli bir gündü. Havanın açık olduğundan Nyu Cersi'nin bu bölümünde bulunan büyük semt ve sanayi kapasiteleri kolaylıkla görünmekteydiler.

Yolculuğumuz esnasında bir zamanlar en büyük ipek merkezi olan Paterson kentinden geçtik. Kentte

geçen yüzyıldan kalan çok sayıda yapı buranın gerçekten ipek merkezi olduğunu doğrulamaktalar. Nyu Vark havalaanının devamında Patersondan sonra, Klifton, Garfild, Pasaik, Totova ve daha çok sayıda biribirine yakın kentleri gezdik. Kentleri yalnız bir sokak yada bir kanal ayırıyor. Bunların tümü bir bütünlüğü oluşturarak 80 numaralı otoban boyunca dizilmişlerdir. Sözünü ettiğim otoban 95 numaralı otobanla birlikte Nyu Cersi ve Nyu York'un Bronks semti arasında en önemli karayolunu oluşturmakta. Nyu Cersi'den sadece Hadson nehri üzerinden Holland ve Linkol yeraltı tünellerinden Nev York'a geçilir. "Corc Vaşington" ve "Verzano" köprülerinden de geçilir. Dört numaralı otobandan yolculuk yaptığımdan ötürü Corc Vaşington köprüsünden Hadson nehrini geçen uzun araba kafilesine dahil olduk. On dakikada Menheten'e vardım. Yolculuğum nehir boyunca güneye doğru devam etti.

Nyu York etraf semtleriyle birlikte yaklaşık 16 milyon nüfusa sahiptir. Dünyanın en büyük iktisadi merkezi ve limanıdır. Hadson nehrinin denize döküldüğü yerde kurulan Nyu York Long Aylend adasını kapsıyor. Menheten Nyu York'un en önemli ve en pahalı bölümüdür. Arsalar çok pahalıya para ile altınla satılıyor. Hadson nehrinin doğusunda 1625 yılında Hollandalılar kale yaptırmışlar. Birkaç yıl sonra 24 dolarlık eşya karşılığında Menheten'i Kızılderilerden satın almışlar. Hollandalılar Nyu York'a ilkin Yeni Amsterdam ismini vermişler. 1664 yılında buralarının İngilizler tarafından işgal edilmeleri ardından Nyu York adını almıştır. 1789 yılında Corc Vaşington'un ABD'nin ilk başkanı seçildiği zaman Nyu York ABD başkenti oluyor.

Nyu York Amerika sahilinin en elverişli bölümünde gelişmeye başlamıştır. Hadson nehri bölümlerindeki büyük göl ve yörelere kadar yollar inşa edilmiştir. Nehrin teknesi genişletilmiş ve İri gölüne kadar kanallar açılmıştır. O zamandan Nyu York kenti "Amerika kapısı"-na dönüştürülmüştür. Makedonya göçmenlerinin yüzde yetmiş beşi bu limandan Amerika'ya gelmiştir.

Zaman geçtikçe Nyu York dünyanın en büyük kentlerinden biri olmuştur. Kent kıyılarında en uzun duvarla sarılı deniz sahilinde 1.630 gezi yeri var. Nyu York limanında 400 gemi demirlenebilir. Taşıdıkları yüke bağlı olarak yolcu ve yük gemileri limanların ayrı ayrı yerlerinde demir atmaktalar. Günümüzde Nyu York Amerika ve uluslararası ticaretin en büyük merkezidir. Çok sayıda mal depolarının bulunduğu Nyu York limanlarında tüm sanayi kolları da gelişmiştir. Amerikan sanayi şirketlerinin yüzde yirmisi Nyu York'ta bulunuyor. Nyu York bankalarında ise dünyanın en büyük finansi sermayesi mevcuttur. Bu yüzden Nyu York'un en büyük bankacılık merkezi, Volstrit'in ise en büyük dünya borsası olduğu deniliyor.

Nyu Yorku gezdiğim arabada bulunan dostlarım kent hakkında bana mütemadiyen yeni yeni bilgiler verdiler. Resmi istatistiklere göre her gün tüm ırk ve milletlerden yaklaşık 3.000 kişi Amerika'ya göç ediyor. Aralarında İrlandalı, İtalyan, Yahudi, Alman, Rus, Polonyalı ve diğer millet mensupları var. Nyu York'ta yaklaşık 200 millet mensubu yaşıyor. Gazeteler de 200 dilde basılıyor. Kimi milletlerin sayısı oldukça kabarıktır. Örneğin: Nyu York'ta İrlanda başkenti Dablin'den fazla İrlandalı yaşıyor. İtalyanların sayısı ise Roma'da yaşayan İtalyanlardan fazladır. Yaklaşık 500.000 zencinin yaşadığını belirtsek Nyu York'un en büyük zenci kenti olduğunu ortaya çıkar.

Nyu York Avrupa stilinde inşa edilmiştir. Sokak ve semtler birbirine bağlı olarak aveni diye adlandırılan kimi sokaklar kilometrelerce uzundur. Bu mesafe Ohri-Rio De Janeiro mesafesine eşittir. Sokaklar isimlerle değil, rakamlarla belirlenmiştir. Nyu York'un sokak ve kimi kesimlerinde beş buçuk milyondan çok araba, bir buçuk milyon otobüs ve bir milyondan çok taksi mütemadiyen harekette bulunuyor. Değişik yön ve kentlerden günde yaklaşık 600.000 motorlu araç geliyor. ABD başkentinde trafiğin ne denli canlı olduğunu Nyu York yeraltı metrosuyla günde 10 milyon yolcunun gezdiği en iyi bir biçimde doğrulamaktadır. Bu sayılar insanoğlu için şaşırtıcıdır.

Nyu York'ta yılda yaklaşık 27.000 bina inşa edilir. Kentin eski ve merkez bölümünde yeni binaların inşaatı için arsa bulmak çok zordur. Bu yüzden bina üstüne gökdelenler inşa ediliyor. Gökdelenlerin temellerine çelik, diğer bölümlerüne ise başta aluminyüm olmakla beton ve hafif metaller konuluyor. Geçenlere kadar en yüksek gökdelen olan "Espayer Steyd Bilding" gökdeleni 102 katlı 381 metre yüksektir. Ancak son dönemde inşa edilen kimi yeni yapılar bu yüksekliği aşmıştır.

Nyu York'ta liman, ticari, mali, sanayi ve diğer bölümler özel önemdendir. Volstrit ve Harlem'le birlikte Menheten Nyu York'un en tanınmış ve en eski bölümüdür. Burada dünyanın modern Babilon kulelerine andıran en büyük gökdelenleri bulunuyor. Vol Strit'te büyük sermayenin bulunduğu bankalar özel ilgi uyandırmaktalar. Bu yüzden Menheten Nyu York, ABD ve dünyanın mali merkezini oluşturuyor. Menheten'in kuzey bölümünde yoksul zenci semti Harlem bulunuyor. Menheten kentin en dar ve küçük alanda yerleşen bölümü olup dünyanın en

kalabalık ulaşımlardan birine sahip. Nyu York'ta hayat sokaklarda olduğu gibi, yer altında da, bir sözle milyonlarca mağazanın ve lokantanın bulunduğu kesimlerde gelişiyor. Ulaşım ise sokaklar ve yeraltı metroda gerçekleşiyor. Su tesisatı, kanallar, elektrik ve telefon ağı en modernlerinden biridir. Bu yüzden Nyu York sokaklarında çarmığın bile yere çakılamayacağı deyimi mantıklıdır. Çünkü o halde yeraltı tesisler zarara uğrayabilir. Yerüstü alanının ise çok hassas olduğunu söylemeliyiz. Bu gibi özelliklere sahip kentin nüfusu Belçika ve Avusturya toplam nüfusu kadardır.

Hürriyet Anıtı, 11 üniversite, tiyatrolar, müzeler, galeriler, önemli yayınevleri, ekonomi, ticaret, bilim ve kurumların kenti olan Nyu York, Birleşmiş Milletler, filim, müzik ve sergi merkezidir. Bundandır Nyu York oldukça ilgi çekici turistik merkez haline gelmiştir. Nyu York'ta en çok ziyaret edilen yapılardan (BMT) Birleşmiş Milletler Teşkilatı binasıdır. Bu yapıyı günde 3.000' den çok turist ziyaret ediyor. Enpayer Steyt Bilding, Hürriyet Anıtı ve buna benzer eserler de ziyaretçilerin ilgisini çekiyor. Nyu York'u yılda 15 milyon turist ziyaret etmekte. Liman kenti olarak hareketli, karşıtlıklarla dolu eğlence kenti ve iş merkezidir.

Kuzey Amerika kıtasında yolların genelde Nyu York'ta birleşip ayrıldığı deyimi hakimdir burada. Mimarisi, kültürü, geçmişi ve bugünü ile geleceğiyle gerçekten görkemli bir mozaikiyle Nyu York farklı imaj kazanıyor. Dünyanın belki de en önemli kentini oluşturan Nyu York'u görmek insanlığın edinimleri ve gelişmesini görmek anlamına gelmektedir. Filimlerde veya televizyon ekranlarında gördüklerinizi canlı olarak görme fırsatını yakalamış

olursunuz. Bu görüntüler kristal gibi açık olan bir günde gözlerim önüne serildi. Nyu York'u uçaktan görmek ise ayrı bir yaşantıyı oluşturmakta. Bina, anıt, bulvar ve aveniler avuçta sığdırılmış gibi kuş perspektifinden görünmekteler. Bu güzel yaşantıyı eylül ayında yaşadım. Eylül ayı ise Amerika kıtasında "Kızılderililer yazı" olarak bilinir. Bir eylül günü "Lavardiya" havaalanından uçakla Nyu York'tan ayrıldım.

Kentin kuzeydoğusunda bulunan havaalanından Rio'ya yol aldım. Uçak ilkin doğuya, ardından yarıçember şeklinde uçuş yaparak güneye yöneldi. Bu ara Nyu York'tan geçerek bir kez daha yükseklerden büyüklüğü ve güzelliğine hayran kaldım. Uçağın bulunduğu noktadan Nyu York'un İst Riverden, Hadson, Hürriyet Anıtı, Merkez Park ve Corc Vaşington köprüsünü gördüm. Bu görüntüyü bulutlu havada görmek imkansızdır. Fakat bu kez havanın açık ve güneşli oluşu bu imkanı sağladı bizlere.

RİO'DA KIŞ MANZARASI

Rio'ya varan ilk denizci Ameriko Vespuçi'dir. 1502 yılında Ünlü Portekiz denizcisi Vespuçi o dönemde Güney Amerika ve çok sayıda diğer ülkeyi keşfeden ekibin üyesiydi. Portekizlilerin yeni kefşedilen toprağa geldiklerinde gemi Şuger Lof üzerinden Guanabara körfezine girmiş ve gemi kaptanı su ceryanından etkilenerek büyük nehire girdiklerini zannetmişti. Ocak ayı başlangıcında olagelen bu olaydan sonra geminin girdiği yer Rio De Janeiro olarak adlandırılmıştır. Buysa "Ocak nehri" anlamına gelmektedir.

Portekizliler yeni toprakları kefşetmekle Kızılderililer ve Fransız işgalcilerinden savunmak için verdikleri mücadele yüzünden Rio De Janeiro'ya gereken önemi vermiyorlarmış. Fakat Minas Jerais eyaletinde altın ve elmas bulunduğu zaman köklü değişme olageldi. Bulunan altın ve elmasları Portekiz krallık sarayı alıyormuş. Onlar altın ve elmasları Rio De Janeiro aracılığıyla Okyanus yoluyla Avrupa'ya ve sonunda Portekiz'e gönderiliyorlarmış. Bu yüzden Rio limanı genişletilip, 1763 yılında Bahiya kenti yerine Rio yeni sömürgenin başkenti olmuştur.

Napoleon Bonaparta'nın 1808 yılında Portekiz'e girmesiyle Kraliyet Sarayı Rio De Janeiro'ya taşınmıştır.

Kraliyet sarayında yaşam zenginlik içinde sürüyordu. Hayat sürerken para ve altınlar artıyor, saray ise her geçen gün genişleyerek güçlü enstitüsyon haline geliyordu. 1816 yılında Portekiz kraliçesi Mariya'nın ölümünden sonra Prens Don Joao kral ilan ediliyor. Rio Portekiz'in başkenti olarak gerçek uygar kent oluyor. Akdeniz ikliminin hüküm sürdüğü Lizbon'a kıyasla Rio De Janeiro tropik iklime sahiptir. Banka, posta, müze, yol, kiliseler, kültür ve diğer yapı ile kurumlar Rio'ya modern kent konumunu vermekteler. Fransa modacıları kraliyet sarayının üyelerine giysi hazırlamakla görevliymişler.

Fakat 1821 yılında Kral Don Joao Portekiz'e dönüyor. Portekiz'e dönüşüyle ahali arasında beliren memnunizetsizliğe rağmen oğlu devleti yönetmeye devam ediyordu. Bu tarihte Brezilyalıların kurtuluş savaşı başladı. Brezilyalılar yabancıların gitmelerinde ısrarlıydılar. Bu tür baskıyla yüzleşen Don Joao'nun oğlu Portekize dönecek ve Portekiz kralı olacak yerde, 7 eylül 1820 yılında Brezilya'nın bağımsızlığını ilan ediyor. Birinci Don Pedro ismiyle kendini imparator ilan etmiştir. Çapkın kral çok para harcıyormuş. Skandallarla dolu yaşamı boyunca saraydaki cariyelerle eğlenerek dört çocuk babası oldu. En nihayet devleti yönetme gücüne sahip olmadığını sezince Birinci Don Pedro dokuz yıllık iktidarı ardından tahtan uzaklaşıp, beş yaşındaki oğlunu tahta getiriyor.

Tahta yeni oturan oğlu, imparator İkinci Don Pedro çok yetenekli ve zeki olarak 15 yaşında kral olmuş ve hükümdarlığı çok uzun, doğrusu 49 yıl sürmüştür. Bu kralın iktidarı köleliğin kaldırılmasına kadar sürmüştür. Bu dönem içerisinde ülkede ekonomi kalkınma yanı sıra kahve, pamuk ve şeker üretiminde artış görüldü. Kraliyet

sarayında yaşam Avrupa ülkelerinde gibi gelişiyordu. İkinci Don Pedro birkaç defa Avrupa'y ziyaret etmiştir. Avrupa'ya bir ziyareti sırasında Prenses İsabel kralın rahatsızlığı yüzünden plantaj sahiplerine ücret ödemeden köleleri serbest bırakmıştır. Bununla ilgili belgeyi imzalayan ve olay yerinde bulunan birinin anlattıklarına göre Prenses İsabel yaptığı hamleyle bir ırkı kurtardı, fakat tahtı kaybetti. Bunun sonucunda 15 Kasım 1889 yılında Brezilya'da monarşi kaldırıldı ve bu ülke Cumhuriyeti olarak ilan edildi.

İmparatorluk müzesinin bulunduğu Rio'nun 80 kilometre kuzeybatısında Petropolis kentine yaptığım ziyaret sırasında bu bilgileri edindim. Çünkü şimdiki müze on yıl İkinci Don Pedro'nun kraliyet sarayıymış. Doğrusu imperatorun devleti yönettiği yaz köşküymüş.

Müze binası yeni, klasik stilde inşa edilmiştir. Etrafında ağaç ve çiçeklerle dolu geniş parklar göze çarpıyor. Glautsiya tercümanın belirttiğine göre insan ruhunun özgürlük vahasında, doğrusu Petropolis yaz köşkünde imparator yılın altı ayını geçiriyormuş. Müzede sergilenen çok değerli belgeler sayesinde Brezilya'nın 19. yüzyıl tarihi inceleniyor. Müzede ülkenin geçmişini dile getiren değerli eşyalar sergileniyor.

Brezilya 22 federe cumhuriyet, 4 federe eyaletten ve Rio De Janeiro federe bölgesinden oluşuyor. Brezilya'nın o zamanlarda hala kefşedilmemiş bölgelerine vardıklarında Rio kentinin doğal güzelliklerine hayran kalmışlardır. Gemilerinden karaya indiklerinde yeşillik, ormanlar ve beyaz kumla süslenmiş alanları gördükleri zaman hayran kalmışlar. Kristal gibi temiz suları ise etrafa başka bir güzellik katmaktaymış. Bu cennet vari güzel

bölgede yaşayan Tamouslar'ın eski Kızılderili kabileler ya da yabancılara karşı sempatileri yokmuş. Bu yüzden bundan sonraki yıllarda buralara yeni yerleşen kabileler okyanus kıyılarından daha uzaklarda yaşamalıymışlar. Çünkü yerli ahali onları sevmiyormuş. Onlar beyaz derili insanların ülkelerine bundan böyle de geleceklerinden bilinçli olarak Rio'nun bulunduğu arazilerin nehir değil de sadece körfez (guanabara-koruyucu-deniz bayrağı) olduğunu biliyorlarmış. İlk Portekizliler körfeze vardıkları zaman yerliler sevgi ve kin duygularından ötürü bu yöreyi "Karioki" olarak adlandırmışlar. Buysa yerlilerin dilinde "Beyaz insanın evi" anlamına gelir.

Günümüzde, yaklaşık 500 yıllık bir zaman diliminden sonra Rio'ya dünyanın her köşesinden turistler gelerek kentin güzelliklerine hayran kalıyorlar. Rio uluslararası havaalanına varıldığı zaman 500 yıl önceleri gibi, doğrusu Ameriko Vespuçi zamanından kalan dağ, orman, kum ve deniz güzelliğiyle sarılı Porta (Guanabara) körfezi ilk olarak göze çarpıyor.

Rio'da Makedonlar da yaşamaktadır. İlk Makedonların bu uzak ülkeye Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra geldikleri tahmin ediliyor. Bunlardan kimileri politik göçmenler olarak gelmişlerdir. Diğerleri Arjantin yolunda bu ülkede kalmışlar. Bunların sayısı 10 yıl önceleri 100 dolayındaydı.

Brezilya yerli ahalisi, bünyesi ve ataları konusunda değişik bilgiler var. Çoğu melezdirler. Beyaz ve siyah ırktan olan ebeveynlerin çocuklarına Mulatlar, Mulatların Amerikan Kızılderililerileriyle evliliklerinden doğan çocuklara Mestaslar, Amerikan Kızılderilileri ve zencilerin evliliklerinden doğan çocuklara ise Zambozlar denir. Latin

Amerikası ülkelerinde değişik millet grupların karışımıyla değişik ırktan olan kuşaklar mozaiği de meydana gelmiştir. En büyük gurubu Melezler (Mestatsiler, Mulatlar, Zamboslar) oluşturuyor. Melezlerden Mestatsilerin sayısı en büyüktür. Buysa Portekiz sömürücülerin yeni toprakları ele geçirdiklerinde yanına kadınlarını almadıklarından kaynaklanıyır. Portekiz'e bundan sonra göç eden göçmenlerin de aynı ailelerini yanına almadıklarından ötürü böyle durumlara rastlanmıştır. Portekizliler 16.cı ve 17.ci yüzyılda sömürücü iktidar döneminde Kızılderili kadınlarla evleniyorlarmış. Portekizliler Brezilya'ya gelmelerini yasakladığından ötürü Mestaklar Kızılderi kökenlidir. Portekizlilerin Kızılderili kadınlarla evlenmeleri sonucu o zamanlarda bu kadınlara belli toplumsal imtiyazlar tanınmaktaydı. Kuzey Amerika kıtasının en büyük bölümüne İngilizlerin gelmeleri sırasında bu tür evlilikler olmamıştır. Çünkü İngilizler Kızılderilileri ikinci dereceli ırk sayarak İngiliz ve Kırızderililer arasında karma ailelere asla rastlanmamıştır. Fakat Portekizlilerin Kızılderili kadınlarla evliliklerindeki toleranslığı Kızılderili kabilelerinin esir edilmeleriyle bağdaşıyormuş. Kızılderililerin esir edilmeleri sonucu Aravak Kızılderili kabilesi tamamen yok edilmiştir. Doğrusu bu kabile mensupları Karaibler Denizi adalarında şeker pancarı tropik plantajlarında oldukça zor koşullar altında çalışmak mecburiyetindeymişler. Kızılderililerinin çoğu altın ve gümüş madenlerinde ya da büyük çiftliklerde köle olarak çalışmaları sonucu köle sahiplerinin amansız davranışı yüzünden yaşamlarını yitirmişlerdir.

Erken sömürücülük döneminde beyaz ırktan olanların sayısı azdı. Bu hususta kesin bilgilerin olmamasına rağmen 1800 yılında Brezilya'da bağımsızlık

savaşının başlamasından önce 400.000 beyaz ırk mensubu, 1,5 milyon zenci ve 600.000 Kızılderilinin yaşadığı tespit edilmiştir. Günümüzde ise beyaz ırktan olanların sayısı çoktur. Çünkü bağımsızlığın kazanılması ardından çok sayıda Avrupalı da Brezilya'ya göç etmiştir.

Günümüzde Latin Amerikasında yaşayan zenci ahalisi kimi Kızılderili kabilelerinin yok edilmesinden sonra İspanyol sömürücülerin bu topraklara getirdikleri kölelerin varisleridir. Başlangıçta özellikle Karaib Denizi Adaları, Küba, Jamaika ve Portoriko'ya kölelerin getirilmesinde Portekizliler öncü idiler. Daha sonraları ise İngilizler zenciler ticaretinde başa geçmişler.

Rio De Janeiro'da Kariokların sayısı 6 milyonu aşıyor. Karioklar kendilerini şanslı, mutlu, güzel, iyimser, samimi, iyi yürekli ve sempatik insanlar olarak tanıtıyorlar. Rio'ya olan ziyaretim sırasında bunun gerçek olduğuna tanık oldum. Kariokların yaşama tarzı, hisleri ve yakınlığını hissedenler onların cana yakın bir millet olduklarını sezebilir. Onlarla kısa bir süre kalanlar kendilerini Kariok hissetmeye başlarlar.

Yeni kurulan Braziliya kenti ve nüfüs bakımından en büyük kent olan Sao Paolo kenti de Rio De Janeiro'dan sonra ülkede en büyük ve modern kentleri oluşturarak turistlerin ilgisini çekmekteler. Sao Paolo ise nüfus bakımından en büyük kenttir. Braziliya kenti ise Sao Paolo'dan başkent ünvanını kaptı. Ülkenin iktisadi merkezi konumuna gelmesine rağmen Riolular Rio De Janeiro'nun en üstün kent olduğu doğrultusunda kendilerini teselli etmekteler. Braziliya ülkenin öğrenim, kültür, turizım (karnaval) ve bilim merkezidir.

Karioklar plajlarda yaşadıklarından ötürü plaja gitmek için gerek duymuyorlar. Rio plajlarla sarılıdır.

Kopakabana ve Panema en tanınmışlarıdır. Plajlar Purkaya'dan Tujukaya'ya kadar uzanan 32 kilometrelik alanı kapsıyorlar. Buysa, kuşkusuz ki, dünyada en uzun ve en büyük plajdır. Rio plajlarında yüzmeye gelenler daimi yaz mevsiminin güneşi ve deniz sularından yararlanmaktalar. Plajlar etrafındaki eğlence yerlerinde ise eğlenmekteler.

Kopakabana Plajı Güney Amerika ve dünyanın en tanınmış plajıdır. Aynı zamanda Rio'nun en canlı bölümüdür. 300.000 Kariok Avenida Atlantika avenisinde (bulvarında) yüzlerce sokakta yaşıyor. Aveni okyanusa en yakındır. Geniş caddesi siyah-beyaz mozaikle süslenmiş, Portekiz ve İspanya'dan gemilerle getirilen mermer taşından inşa edilmiştir. Mermer taşlarının indirilmeleri ardından gemiler dönüşte yeni kıtadan büyük miktarda zinnet taşımışlar. Bu aveni 4 kilometre uzundur. Güney bölümünde otellerin incisi "Rio Grande" bulunuyor.

Rio'yu haziranın sonları ve temmuzun başlangıcında ziyaret ettim. Makedonya'dan yola çıktığımda hava çok sıcaktı. Brezilya'da ise kıştı. Ancak hava sıcaklığı ortalama olarak 25 ile 35 derece arasında değişiyordu. Okyanusta güneş sabah saat 7.30'da doğuyordu. Kopakabana'da ise sabah saat beş buçukta güneşin doğuşunu seyrettim. Balıkçıların gece balık avından döndüklerini gördüm. Kopakabana Plajı'nın başlangıcında balık pazarı var. Sabahın erken saatlerinde plaj jimnastik merkezine dönüşüyor. Çünkü plajda bulunanlar sabah jimnastiği yapıyorlar. Plajda toplanan grupların çoğu plaj voleybolu ve futbol oynuyor. Joging yapan ve eğlenen binlerce kişi dört kilometrelik tortuvardan yararlanıyorlar. Rio plajlarında yürüyenlerin sayısı dünyada en kabarıktır.

Ben de okyanus kıyısında doyasıya yürüyerek bu yürüyenler kalabalığına katıldım.

Atlantika Avenisi Rio'da trafiğin en kalabalık olduğu avenilerden biridir. 24 saat motorlu araçların hizmetindedir. Rio'da arabaların dünyada en temiz olduklarını gördüm. Çünkü gezdiğim semtlerde kirli ya da yıkanmamış araba görmedim. Buysa Balkanlarda bu konudaki durumun tam tersidir. Çünkü Balkan ülkelerin tümünü ziyaret ettiğime göre haklı olarak Balkanlarda arabaların en kirli olduklarını söyleyebilirim. Rio'da arabalar kurşunsuz benzin kullandıklarından hava kirliliği de asgariye indirilmiştir. Okyanustan esen rüzgar ise Kopakabana ahalisi ve turistlerinin solukladıkları hava için gerçek filitreyi oluşturmakta. Gece saatlerinde okyanus dalgaları zaman zaman ziyaretçiyi coşturuyor, gündüz çocuk ve büyüklerin kumdan yaptıkları çok sayıda figür ve sarayları yok ediyorlar.

Güneşin okyanus üstünde bulunduğu ağaç gölgelerinin ufalmaya başladığı zaman joging yapanlar evlerine dönmeye başlıyorlar. Onların yerini beybisiterler ve bebeklerini kucağında taşıyan anneler alıyor. Kristal vari ufak kum taneleri gerçekten küçükler için elverişli eğlence yerini oluşturuyor. Rio plajlarının kumunda fudbol ve plaj voleybolu oynayanların sayısı az değil. Aralarında sporcular da görülebilir. Büyükler plajda fudbol ve kum voleybolu oynuyor. Futbol ile plaj voleybolu Brezilya'da en popüler milli spor branşlarıdır. Pele, Romario, Ziko, Junior gibi dünyaca adyapmış fudbol üstadları futbol kariyerlerinin Rio plajlarında başlamışlardır. Bu yüzden Brezilyalıların futbol ve plaj voleybolunda birkaç kez dünya ve olimpiyat şampiyonları olmaları şaşırtıcı değildir.

Rio'daki tepeden kentin tüm anıtları en iyi görülebilir. Korkovado anıtı açık ellerle dua eden Hazreti İsa'nın önemli simgesini oluşturmaktadır. Bu anıtın Kariokların koruyucusu ve Rio'nun sembolü olduğu zannedilmekte. Hazreti İsa anıtı Korkovado dağın tepesinde bulunuyor. Bu anıt mimar Heltor Da Silva Kosta ve Fransız heykeltıraş Paol Landovski'nin eseridir. Dünya kültürünün önemli ve özgün anıtı olan bu eser 710 metre rakımında olup 1931 yılında inşa edilmiştir. Anıt 38 metre yüksektir. Heykelde açılan ellerin çapı 28 metre olup, ağırlığı 1.145 tondur. Anıttan 30 metre uzunluğunda (anıtta Hazreti İsa'nın elleri açıldığı genişlikte) tünel geçiyor. Tünelin içinde ise yaklaşık 150 ziyaretçinin girebileceği kapasiteye sahip küçük bir kilise inşa edilmiştir.

Hazreti İsa'nın anıtına araba ve trenle çıkılır. Bendeniz treni tercih ettim. Sözkonusu tren yolculuğu 20 dakika sürüyor. Tren bir zamanlar Kırçova-Ohri seferini yapan eski tren gibi çok yavaş yürüyordu. Trenden indikten sonra anıta ulaşabilmek için 225 basamağı binmeliydim. Yukarıya bindikten sonra anıtın bulunduğu platformdan anıt ve kenti doyasıya seyrettim. Kenti seyrettiğim sıralarda dünyada en uzun köprülerden biri olan Niteroy köprüsü hemen gözüme çarptı. Köprü Rio ve eski başkent olan Niteroy arasındaki 4 kilometrelik mesafeyi birleştiriyor. Niteroy'un nüfusu yaklaşık 1 milyondur. Köprüden Şuger Lof, Botanik Bahçesi ve Yahtlar Kulübünü görme imkanını yakaladım. Atlas Okyanusu dalgaları uzaktan olsa bile ilgimi çekiyorlar.

Rio kenti Korkovado yanı sıra Şuger Lof ve Küçük Granit tepeleriyle de tanınmıştır. Tepeler yaklaşık 400 metre rakımda olarak Kopakabana'nın kuzey tarafında

deniz sahiline yakın bulunuyorlar. Bu ilginç tepelere sadece teleferikle çıkılır. 1817 yılında bir İngiliz kadını mucizevi şekilde tepeye tırmanıp İngiliz bayrağını takmıştır. Daha sonraları İngiliz bayrağı indirilmiş, diğer dağcılar ülkelerinin bayraklarını takmışlar. 1912 yılında önce İrka'ya, ardından Şuger Lof'a kadar teleferiğin monte edilme tarihi anıtın doğum günü olarak kutlanıyor. Teleferik kabinelerinin kapasitesi 72 yolcudur. Teleferik çalıştığı zaman kabinelerden kentin daha büyük bölümünü (Leblon ve Kopakabana plajları, Rio'nun kuzeyindeki iki havaalanı) seyretme imkanı yakalanabilir.

Marakana stadı Rio ve dünya spor ile özellikle futbol yaşamının imajını oluşturmakta. 180.000'in üzerinde seyirci kapasitesiyle dünyanın en büyük fudbol stadı 1950 yılında Brezilya'da düzenlenen Dünya Fudbol Şampiyonası için inşa edilmiştir. Marakana stadında maçların oynanmadığı günlerde bile ziyaretçiler var. Marakana stadını ziyaret ettiğim günde ziyaretçiler vardı, çünkü Rio fudbol için yaşıyor.

1691 yılında inşa edilen ve barok stilinin en iyi örneklerinden birini oluşturan "Aziz Benedikt" manastırı da ilgimi çekti. Portekizliler bu ülkede altın keşfedince bu tapınağın yapımı için kullandılar. Öyleki manastırın iç kısmı ve eşyaları altınla süslenmiştir. "Aziz Benedikt" manastırı Rio'da en zengin katolik tapınağıdır.

Rio meydanlığında bulunan ve 1775 yılında inşa edilen "Kandelariya" kilisesi de önemli bir tarihi anıtı oluşturmakta.

Rio De Janeiro'nun tarihi çok eskilere uzanmakta. Eski ve yeni anıtlar, parklar, plajlar ve diğer ilginç yerler ziyaretçilerin ilgi odağını oluşturuyorlar. Bu kente olan

ziyaretim sırasında Kariok akvaduktu, Flamengo parkı, Milli müze, Tiyuka milli parkı, Gloriya kilisesi, Aziz Sebastiyan kilisesi gibi birkaç kültür tarihi anıtı da gezdim.

Böylelikle dünyanın en güzel kentlerinden biri olan Rio De Janeiro'nun zengin tarihi ve kültürünün bir bölümünü yakından tanımış oldum.

40 derece sıcaklıkta sambanın oynandığı ve şubat karnavalının düzenlendiği kenti ziyaret ettiğimden memnuniyetimi gizleyemiyordum. Rio De Janeiro Karnavalı diye adlandırılan sözkonusu karnavalın düzenlendiği günlerde Brezilya'nın her yanından halk Rio'ya akın ediyor. Öyleki karnaval günlerinde kentte olduğu gibi, otel ve plajlarda boş yer bulunamaz. Fakat Rio'da en büyük zenginler ve en fakirlerin yaşadığını da gördüm. Rio adeta dünyada fakirliğin merkezidir diyebiliriz. Çoğu kez Rio'nun batı banliyölerinde barakalarda yaşıyanları ziyaret ettiğimde Rio'nun ters yüzüne tanık oldum. Rio sahiline bir kilometre yakın olan "İnterkontinental" otelinde fakirlik izlerinin bulunmadıklarını ve vatandaşların zenginlik ile refah içinde yaşadıklarını gördüm.

VI
AVUSTRALYA RAPSODİSİ

- CEMS KUK'UN SERÜVENİ
- MELBURN VE SİDNEY'E BAKIŞ

CEMS KUK'UN SERÜVENİ

Avustralya dünyanın en küçük kıtasıdır. Yüzölçümü 7.704.159 kilometre kare, nüfusu ise 18 milyonu aşmaktadır. Bu ahaliden 200.000'den fazlası Makedonya asıllıdır. Avustralya Ekuador'un ardında, dünyanın güney bölümünde Hint Okyanusu ve Büyük Okyanus arasında, Asya'nın güneydoğusunda bulunuyor. Avustralya kıta olarak Avustralya ve Tasmaniya adasını kapsamaktadır. İskandinavya bölümü hariç Avrupa kıtası kadar büyüktür. Avustralya'nın daha büyük bölümü çölden ibarettir. Sahiler boyundaki yeşil alanlarda tropik ve ılımlı iklim hüküm sürüyor. Avustralya kıtası doğal güzellikleri, zenginliği ve karşıtlıklarıyla insanı celbediyor.

Tahmin edildiğine göre eski ve orta çağda Güney Denizi'nde bulunan ada orta çağ coğrafi uzmanlar tarafından "Terra Australis ınkognita" olarak adlandırılmıştır. Buysa latincede "Bilinmeyen güney ülke" demektir. Avustralya kıtası adını bundan almıştır. Endonezyalıların Avrupalılardan önce Avustralya'ya geldikleri bir gerçektir. Portekizliler ve İspanyolların 1588 yılında Avustralya'nın kuzey sahillerine ulaştığı tahmin ediliyor. İstatistikçiler Büyük Okyanusta dünyada toplam su

miktarı yarısının bulunduğunu hesaplamışlar. Bunun yanı sıra Avustralya o denli büyük bir kıtadır ki bir köşesinde gün iken diğer köşesinde gecedir. Coğrafi açıdan ekuadorun yarısının Avustralya'da bulunduğunu vurgulamak büyük önemdendir. Şiddetli rüzgarlar aylarca aynı yönden eserler. Fakat karayolu ulaşımını engellemezler. Okyanusun uzun dalgaları oldukça büyük ve yüksektir. Okyanusta binlerce adada kuytu tropik ormanları görkemli görüntüyü meydana getirerek yüzen çiçek bahçesine andırıyor. Dünyanın doğu kesiminden yaptığım uzun yolculuklarım sırasında buna tanık oldum. Yolculuğum sırasında önemli tarihi olaylar hakkında bilgi edindim. Hollanda kaptanı Abel Tasman'ın Büyük Okyanus'un en yiğit denizcilerden biri olduğunu öğrendim. Tasman kendi gemisiyle Büyük Okyanus'u dolaşırken Avustralya ve Tasmanya'ya varmıştır. 18.ci yüzyılın ilk yarısında Rus ekipleri Büyük Okyanus'ta araştırmalar yapmıştır. Bering adında bir araştırmacı Büyük Okyanus'un kuzey bölümüne Bering Denizi ismini vermiştir. Bering Alyaska'yı kefşetmiştir. Fakat Büyük Okyanusta denizcilerin bu araştırmaları okyanusun büyüklüğüne kıyasla hala bilinmeyenler olarak kalmışlardır. 18.ci yüzyılın ikinci yarısında Avrupa denizcileri çok sayıda tehlikeli gezi gerçekleştirdiler. Denizcilerin olağanüstü çabası sonucu dünyada hala kefşedilmemiş topraklar hakkında bilgi toplanmıştır. Örneğin Büyük Okyanustaki kangurular hakkında toplanan bilgiler.

Okyanus araştırmaları sırasında denizcilerin çoğu boğulmuş, diğerleri deniz korsanlarıyla yürütülen savaşlarda ölmüşlerdir. Az sayıda denizci yurtlarına geri

dönmeyi başarmışlardır. Dünya korku nedir bilmeyen denizci Ceyms Kuk'u asla unutmayacaktır. Ceyms Kuk Avrupalılar için bilinmeyen ortamı oluşturan Büyük Okyanus'ta yeni toprakları kefşetmek peşindeydi.

1755 yılında İngiltere ve Fransa arasında savaşın başlamasıyla Ceyms Kuk bahriye subayı olarak belli bir süre Kanada'da kalıp, Aziz Lorens nehrini ve Nyu Faundlend sahilini araştırmıştır. Bu araştırmalar sayesinde Londra Coğrafi Derneği Ceyms Kuk'u üyeliğe aldı. Dernek 1769 yılında Büyük Okyanus'ta bulunan Tahitilere bilim ekibi gönderdi. Bilim ekibi 3 Haziran 1769'da dünya, Venüs ve güneşin aynı çizgide bulunduklarıyla ilgili alışagelmeyen astronomik belirtiyi izlemiştir. Venüs ise güneşin hattında görülmüştür. Uzman ekibin başında Kuk bulunuyordu. Kuk'un küçük "sebatlı", güçlü askeri gemisi varmış. Görevini başarıyla gerçekleştirmesi ardından uzman ekibi güneybatıya hareket ederek uzun süren yolculuktan sonra Yeni Zelanda sahillerine varmıştır.

Ünlü denizci Ceyms Kuk hakkında çok şeyler işittim ve okudum. Kitaplarda belirtildiği gibi Kuk Avustralya'nın doğu sahilini araştırmak amacıyla yolculuğunu batıya doğru sürdürmüştür. Avustralya'nın güney ve batı sahileriyle ilgili Tasman ve Hollandalı denizcilerin sayesinde çok şeylerin bilindiğine göre doğu sahilini araştırmayı tercih etmiştir.19 Nisan 1770 yılında Kuk ufukta Avustralya sahillerini görmüş. Kuk görüntüyü engelleyen alçak dağları Güney Galler'e benzettiğinden ötürü orasını Yeni Güney Galler olarak adlandırmıştır. Burada iken haritalar çizmiş, haritalarda her körfez, ada ve her sahili düzenli bir şekilde kayıtlamıştır. Kuzeye doğru yolculuğunu sürdüren Kuk

Ekuador'u geçerek Büyük Koral Burnu'nun adaları arasından geçmeye mecbur kalmıştır.

Geminin buradan geçmesinin riskli olduğundan olacak ki, 25 Mayıs 1770 yılında gemi deniz kayalarına çarpmıştır. Geminin boşaltılması amacıyla gemide bulunan toplar ve içme suyu denize atılmıştır. Geceli gündüzlü çalışmalar ardından gemiye giren suyun boşaltılmasıyla gemi yeraltı kayalardan kurtulmuş ve sahile doğru açılmıştır. Fakat Avustralya sahilinde düşmanca davranan yerli ahaliden gelen tehlike yüzünden gemi Yava adasına yönelmiştir. Yeni Gine ve Avustralya arasındaki akıntıdan geçerek gemi Hollanda sömürgesi olan Batavya kentine varmıştır. Yolculuk esnasında gemideki yolcuların çoğu skorbut ve malarya hastalıklarından ölmüşlerdir. Gemi tamiri ardından sağ kalan denizciler yoluna devam etmiş ve Afrika güneyinde bulunan "İyi Umut" Burnu'nu geçerek 12 Haziran 1771 yılında Büyük Okyanus sularına girmiştir. 3 yıllık geziden sonra gemi ve denizciler İngiltere'ye dönmüşler.

Bu yolculuk sayesinde Ceyms Kuk İngiltere'de ün kazanmıştı. Gazeteler Kuk hakkında röportajlar yayımladılar. Ceyms Kuk'un yolculuğunu konu eden kitaplar büyük tirajla satılmış ve birçok dile çevrilmiştir. Dünyanın adyapmış uzay uzmanları, botanikçileri, coğrafi uzmanları ve özellikle jeologlar ile coğrafya uzmanları heyecana kapılmış ve bu yolculuktan edinilen bilgilerden yararlanmışlardır. Avustralya ve Yeni Zelanda sahillerinin kesin keşfedilmeleriyle dünya haritalarındaki boşluklar doldurulmuştur. Ceym Kuk 1770 yılında Avustralya'yı detaylı araştırdıktan sonra İngiltere sahipliğinde olduğunu ilan etmiştir. O dönemde Avustralya'da binlerce yıl medeniyetten

izole edilmiş ve oldukça düşük gelişme düzeyinde yaşayan yüzbinlerce yerli ahali yaşıyordu. 8 yıl sonra, 1778 yılında kaptan Filip'in komutasında 717 hapishaneci taşıyan nakliyat ve yük gemileri konvoyu Avustralya'ya gönderildi. Böylelikle yavaş yavaş yeni ülkeye ahali gelmeye başlamıştır.

Avustralya'da ilk avrupalaşmış bölge Port Cekson bölgesiymiş. İngiliz hapishanecilerince 1778 yılında kurulan Port Cekson'a 18.ci yüzyılın sonu ve 19.cu yüzyılın başlangıcından itibaren Avrupa ve özellikle İngiltere'den çok sayıda ahali (öyle denilen kolonistler) gelmiştir. Bu zaman dilimi içerisinde 1788 yılında Güney Galler, 1825 yılında Tasmanya, 1829 yılında Batı Avustralya, 1835-37 yıllarında Güney Avustralya, 1851 yılında Viktorya, 1859 yılında Kuislend ve 1863-64 yıllarında Kuzey Bölge özerk bölgeleri (kolonileri) kurulmuştur. 1855 yılından itibaren koloniler o denli bağımsızlık elde etmişler ki, her birinde parlamento ve anayasal hükümetler kurulmuştur. Kuzey Bölge hariç adı geçen kolonilerden 1901 yılında Avustralya Birliği kurulmuştur. Fakat on yıl sonra Kuzey Bölge de Avustralya'ya dahil edilerek İngiltere dominionu (İngiltere iktidarı altında olan bölge) statüsünü almıştır.

Avustralya seyahatimin değerlendirmesini yaparken bu kıtada yaşayan Makedonların faaliyet ve edinimlerini göz önünde bulundurarak bu ülke hakkında daha bazı bilgileri belirtmeyi uygun gördüm. Avustralya'nın başkenti Kanbera olup federe hükümet dahilinde bulunuyor. Sidney Yeni Güney Galler'in, Melburn Viktorya'nın, Brizbeyn Kuislend'in, Adelaida Güney Avustralya'nın, Pert Batı Avustralyanın, Hobart Tasmanya'nın ve Darvin Kuzey Bölgenin başkentidir.

Avustralya Alpleri ve doğu ile güneydoğudaki Mavi Dağlar kıtanın en büyük dağlarıdır. Avustralya'da step, yarım çöller ve çöllere rastlanır (Örneğin, Büyük Çöl ve Büyük Viktorya Çölü). Kuzeyde tropik iklimi, güney ve güneydoğuda ılımlı ve suptropik iklimi, kıtanın en büyük bölümünde ise tropik-çöl ve step iklimi hüküm sürer. Yağmur yağışları çok seyrektir. Nehirlerin sayısı ise azdır. Darling ve Meri nehirleri dünyada en uzun nehirlerden birileri olarak Hint Okyanusuna dökülürler.

Avustralya günümüzde dünyanın en gelişmiş sanayi ve ekonomi gücü olarak önemli role sahiptir. Yaklaşık 200 yıllık tarihe sahip olan Avustralya ulusu birçok etnik gruptan oluşmakta ve bu açıdan dünyanın birçok ülke ve ulusuna örnek olabilir. Etnik gruplar ortak yaşamla ülkenin geleneksel çok uluslu mozaikini oluşturuyorlar.

Onbinlerce koyundan oluşan koyun sürülerinin otladıkları otlak yerleri görmemiş ziyaretçi bu ülkeyi ziyaret etmemiş gibi sayılır. Nitekim Avustralya'da 180.000 milyonu aşkın koyun var. Aralarında 100 milyondan çok Merino cinsi koyun var. Hayvancılık Avustralya hükümetinde tüm iktisadi girişimlerinin temelini oluşturmakta. Zira Akdeniz Makedonyasından Batı Avustralya'da yaşayan Makedon ailelerin çoğu koyunculukla uğraşıyor. Kimi hesaplamalara göre Avustralya'da 4 kişilik her aileye altmış koyun düşmektedir. Aile başına yedi sığır da geliyor. Bunu göz önünde bulundurarak Avustralya'nın ne denli zenginliğe sahip olduğunu tahmin edebiliriz.

Bu kıtada koyunlar sağma makineleriyle sağılıyorlar. Çünkü 180 milyon koyun günde 2-3 kez elle sağmak çok vakit alır. Şardağı ve Pelister yaylalarında süt

ve peynirin üretiminden söz ettiğimde yanımda bulunan arkadaşım gülmeye başladı. Makedonya'da koyunların nasıl sağıldıklarına bağlı anlattıklarımı da gülümseyişle karşıladı. Makedonya'da koyunculuk alanında kullanılan metodların bu kıtada kullanıldıkları halde konuşmacımızın değerlendirmesine göre emek verimliliği büyük düşüş kaydederek çiftlikler bakımsız kalabilirler. Avustralya' da koyun çiftliklerin sayısı giderek artmaktadır. Kuislend tropik sıcaklıklarına rağmen otlak alanlar sayısı kabarık olup, Avustralya et üretiminde dünyada başta gelen ülkelerden birini oluşturmaktadır.

MELBURN VE SİDNEY'E BAKIŞ

Viktorya eyaletinin en ilginç, en güzel ve en önemli idari, siyasi, kültür, spor merkezi ile başkenti olan Melburn'da gayri resmi verilere göre Makedonya'nın tüm bölümlerinden ve özellikle Lerin, Kostur, Prespa, Voden, Manastır, Ohri ve diğer bölgelerinden 50.000 Makedonyalı vatandaş yaşıyor. Toplumsal ve kültür yaşamda ağırlıklı rol oynayarak çok uluslu mozaikin önemli unsurunu oluştumaktalar.

Sidney 1788 yılında Avustralya kıtasında kurulan ilk İngiliz yerleşim merkezlerinden biridir. Büyük deniz limanı, gökdelenler kenti ve Yeni Güney Galler eyaletinin başkentidir. Günümüzde Sidney havaalanı yanında bulunan Botani Bey'de 200 yıl önceleri kaptan Ceyms Kuk'un gemisi demir atmış ve modern ile çok uluslu Avustralya'nın temellerini atmıştır. Sidney Melburn'dan sonra Avustralya'da Makedonların en kabarık sayıda yaşadıkları ikinci kenttir. Burada hem İngilizce, hem Makedonca konuşuluyor. Sidney havaalanında beni çok

sayıda Makedonya asıllı göçmen karşılayıp selamladı. Zaten burada Makedonya'dan gelen konuklar her zaman böyle içtenlikle karşılanırlar. Görüşme dostane ve içtenli hava içinde geçti. Günlerden salıydı. O gün Makedonya göçmenleri için büyük önem taşımaktaydı. Çünkü Avustralya-Makedonya Patrikliğinin yıllık meclis toplantısı yapılmaktaydı.

VII
ASYA KAVŞAĞI

● RAHİBE TEREZA'YLA VEDALAŞMA

RAHİBE TEREZA'YLA VEDALAŞMA

Hindistan'ı ziyaret edenler değişik heyecana kapılırlar. Bu ülke turistler için kışkırtıyı, sanatçılar için ise esin kaynağını oluşturur. Sanat severleri için eski tapınaklar hazinesi, etnologlar için birçok din ve kültürün kaynaştığı ülkedir Hindistan. Bu farklı kaynaşma sadece bu ülkede görülür. Tarihçilerin değerlendirmelerine göre Hindistan dünyada en kalabalık nüfusun yaşadığı ikinci devlettir. Siyasetçilere göre ise bağlantısızlar hareketinin merkezidir.

Hindistan güneyde Himalaylar, Hindistan Yarımadası, Hint Okyanusu ve doğuda Arabistan Denizi'nden Bengal Körfezi ve Gang nehrine kadar uzanır. Monsun yağmurları, eski medeniyeti, zenginlik ve dünyada en fakirler ülkesidir. M.Ö. 6-4.cü yüzyıllar arasında yaşayan Dravidler Hindistan'da en eski yerli ahaliyi oluşturmaktaydılar. Daha sonraları kuzeyden Ariyler kabilesi gelerek Dravidlerle bin yıldan çok süren savaşlar yürütmüşler. Dravidlerin zaferi ardından bu iki millet arasında beliren geçinmezlik ve kin asırlardır devam etmiştir. Bu konuda çok sayıda efsaneler var. Sözkonusu çekinmezlik hakkında Ariyiklerin dini kitaplarında özellikle içerikli bilgi

kapsanmıştır. Sankrit dilinde yazılmış dünyaca tanınmış Mahabrata ve Ramayana efsanevi eserlerinde bu dönemi kapsayan olaylar anlatılıyor.

Hindistan millattan önce başlayarak günümüze kadar süren çalkantılı tarihe sahiptir. Hindistan zenginliği olan baharatlar, altın, fildişi ve değerli taşlar çok sayıda işgalcinin ilgisini çekmekteymiş. İşgalcilerden biri Habeşistan imparatörü Birinci Dari Pencap'ı kurmuş ve ijgal etmiştir. Büyük İskender ise Hindistan'ın daha büyük bölümünü ijgal ederek Gang nehrine kadar varabilmiştir.

Hindistan'da kaldığım süre içinde edindiğim bilgiye göre ülkeye yapılan saldırılar sonucu kuzey bölümler birleşerek Magatha İmparatorluğunu kurmuşlar. Bu imparatorluk yüzyıllar sonra dağılmıştır. Fakat Hindu, Budizm, İslam ve Hıristiyanlığın Hindistan'da yayılmalarıyla dev tapınaklar ve diğer dini yapılar inşa edilmiştir. Bunlar Hindistan'ın tarihi gelişmesinin göstergesidir. Hindistan daha sonraları İngiltere'nin sömürgesi olmuştur. Hindistan'da İngilizler ilk demiryolunu inşa ederek bu ülkenin çok zengin ve önemli tarihi ile ekonomi yöreleri arasında irtibat kurulmuştur. On kadar lehçenin konuşulduğu Hinduslar ülkesinde İngilizceyi resmi dil ilan etmişler.

1920 yılına kadar gelişmeler böyleymiş. 1920 yılından sonra Mahatma Gandi'nin Kongre başkanlığını üstlenmesi ve Nehru'nun milli bilinci üst düzeye çıkarmasıyla, Hindistan'ın 1942 yılında İngiliz esaretinden kurtulması ardından 1947 yılında bağımsızlığına kavuşmuştur.

Yaklaşık 5.000 yıl eski sanat eserleri ile Hindistan dünya sanat alanında önemli yerini koruyor. Hindistan'da sanat oldukça gelişmiş ve milli ekonominin temel faktörlerinden biridir. Ülkenin sanat eserleri Mısır'dan

başlayarak Çin'e kadar ihraç edilmiştir. Bu çok uluslu ülkede her millet kendi zanaatını iyi bildiğinden ötürü gururlanıyor. Her çeşit malzemelerden çeşitli eşyaların yapılmasında büyük ustalıkla çalışılıyor.

Gelenekler gereğince Hindistan'ın her kadını tepeden tırnağa kadar süslenmeye mecburdur. Süsler genelde gümüş, altın ve elmastan yapılır. Kadınların parmaklarında, alınlarında, değişik biçimde büyük hünerle süslenmiş bilezik, küpe, yüzük ve buna benzer süsler görülebilir. Kadınların belleri geniş kuşakla bağlanıp, üzerinde zincir ve diğer süsler takılır. Yüzükler ise elparmaklardan başka ayak parmaklarına da takılır. Kadın süslerinin kalitesine gelince onların kalitesi ailenin maddi durumuna bağlıdır. Maddi durumları iyi olan aile kadınları kaliteli süs taşır. Maddi durumları kırık olan ailelerde kadın süsleri pek kaliteli değildir. Zengin kadınlar geleneksel olarak süslerini bayram günlerinde takarlar. Köy kadınları ise süsleri mütemadiyen taşırlar.

Sarata giyimi kadınlarda en çok rastlanan geleneksel giyimdir. Dört ile dokuz metre uzunluğunda olan bu giyimle kadın perdeye benzeyen bezle vücudunu sarar. Giyimin her rengi ayrı bir sanat kompozisyonunu oluşturur. Çok değerli "sanat" giysilerinin imal edildiği Benares merkezinde gümüş şal ve altın ile gümüş iplikle örülü zengin sisli baş örtüleri göze çarpıyor.

Hindistan'da çeşitli metal süsleri ve filigranlar üretilir. Metal ürünlerin imali sırasında süslere özel önem verilir. Hindistan kuzeyinde kullanılan süslere gelince bitki resimleri ya da geometri figürleri başta gelmektedir. Ülkenin güney bölümünde ise genelde insan ve hayvan figürlerine rastlanır. Tapınaklarda ise tanrı figürleri ve süs

eşyaları belirgindir. Süsler genellikle çekiç, döküm ve oymacılıkla yapılır. Çoğu kez figürler özel boyalarla süslenir.

Racastan eyaletinde mesing ve bronzla işlenmiş eserler en çok tutulur. Orada birkaç litre su sığan büyük taslar üretilir. Tasların dış bölümünde alaca renkler ağır basar. Keşmir ustaları bu gibi eşyaların işlenmesinde ün kazanmışlardır.

Hindistan'da en yayılmış uğraşılardan biri örgüdür. Saman, yuta ve palmiye ipliğinden çeşitli sepet, mendil, kadın çantaları ve valizler üretilir.

İngilizlerin sömürücülük yıllarında sözünü ettiğimiz sanat uğraşıları pek çok gelişmemişti. Fakat Hindistan'ın bağımsızlığa kavuşmasından sonra zanaatların canlanması ve gelişmesine daha büyük önem verilmiştir. O zamanlarda Hindistan'ın tüm bölümlerinde zanaatçı şirketleri kurulmaya başlamıştır. Daha büyük kentlerde ise zanaat ürünlerinin satıldığı özel mağazalar açılmaya başlamıştır. Çağdaş Hindistan'da zanaatlar ülke milli kültürünün en yüksek düzeyinde yer almayı başarmışlardır.

Kalkuta'ya yaptığım ziyaret sırasında edindiğim bilgilere göre kentin kesin nüfusu sayısı konusunda bilgi edinmek oldukça zordur. Çünkü yüz bini aşkın Kalkutalı barındırılacak yeri olmadığından sokakta yaşıyorlar. Bu yüzden onlar nüfus sayımıyla kapsanamıyor ve kesin istatistik verilere ulaşmak zor oluyor.

Kalkuta'nın sanayi kesimi ile birlikte on milyondan çok nüfusa sahip olduğu tahmin ediliyor. Kalkuta limanında yılda 15 milyon dolar üzerinde mal mübadelesi yapılıyor. Denizden yüzlerce kilometre uzak olmasına rağmen Kalkuta liman özelliğini korumayı başarıyor. Kent geniş

alanda yayılmıştır. Kentte fabrika ocakları, eski bungalovlar, yeni modern binalar, geniş aveni ve dar sokaklar göze çarpıyor. Tuzlu bataklıklar üzerinde kurulan bu kent büyük bir merkezi oluşturmakta. Üç yüz yıl önce önceleri ise Kalkuta Hindistan'da diğer kentlere kıyasla Gang nehrinin bir koluna yayılan, anonim balıkçılık köyüymüş.

Kalkuta sokakları kentin gerçek yüzünü gözler önüne seriyorlar. Dar çevrede inşa edilmiş evlerin çatıları teneke ya da kiremitle örtülüdür. Binaların önündeki dükkanlarda gavanoz ve yemek tencerelerinden yemeklerin kokusu oradan geçen her kişinin iştahını açmaktadır. Sokaklarda ter içinde olan insanlar bele kadar yarı çıplak geziyor. Bu tür atmosfer içinde milyonlarca bisikletin sesleri kulaklara çınlıyor. Geleneksel rikşa'lar yanında kalabalık trafik koşullarında otobüsler hedeflerine ulaşma yönünde durmaksızın kornaya basıyorlar. Suyun çok yavaşça aktığı demir pompalar önünde tencere ve küpler dizilmiştir. İçme suyu doldurmak için kuyrukta bekleyen vatandaşların sayısı kabarıktır. Kalkuta'nın kuzey ve güney bölümünde hayat böyle geçiyor. Kalkuta evsizler ve fakirlerin sayısına göre dünyada rekor kırıyor.

Hindistan ve Kalkuta'yı çağımızınn en hayırsever kişisi, Üsküplü Rahibe Ana Tereza'nın ya da Agnesa Gonca Boyaciu'nun ölümü vesilesiyle ziyaret ettim. Rahibe Ana Tereza dünyanın en fakirlerine yardım sunmakta harcadığı üstün insani çaba sayesinde çok sayıda takdir ve ödüle layık görülmüştür. Nobel barış ödülünü kazanan Rahibe Ana Tereza 5 eylül 1997 yılında Kalkuta'da kurduğu Fakirlere Yardım Vakfı'nda ölmüştür. Rahibe Tereza'nın ölüm haberi dünyada tüm insanları ve özellikle aç olanları, evsizleri ve hastaları üzmüştür.

Rahibe Ana Tereza'nın yaşam öyküsü Vardar nehrinin sağ yakasında, Üsküp'ün bir zamanki Latin semtinde Makedonya'nın Osmanlı iktidarı altında bulunduğu dönemde yazılmaya başlamıştır. Katolik dinine mensup olan Gonca Boyaciu çocukluğu ve gençliğini Üsküp'te geçirmiştir. Nikola ve Drona (Tranafila) Boyaciu'nun üç çocuğundan en küçüğü olan Agnesa Gonca 26 Ağustos 1910 yılında dünyaya gelmiştir. Küçük Gonca'nın çocukluğunu geçirdiği ev günümüzde kent ticaret merkezinin girişinde eski "Pop Koçina" sokağında bulunuyormuş. Esrarengiz koşullarda ölen babası Nikola Üsküp katolik mezarlığında gömülmüştür. Agnesa Gonca babasının öldüğü zaman 7 yaşındaydı. Babası Nikola'nın ölümü Boyaciu ailesinin yaşamında dönüşüm noktasını oluşturuyor. Gonca'nın annesi misyoner kızkardeşi Agu ile birlikte Arnavutluk'a gidiyor. Arnavutluk makamları dünyanın çok sayıda ünlü şahıslarının baskılarına karşın Rahibe Tereza'nın Arnavutluğa girmesi ve yakınlarını ziyaret etmesine izin vermemişler. Bu yüzden Drona ile Agu çok sevdikleri Gonca'yı bir daha görmeden Arnavutluk'ta ölmüşlerdir. Gonca'nın kardeşi Lazar İtalya'ya gidip dük ailesinden bir kızla evlenmiş ve dünyaya gelen kız çocuğuna kızkardeşi Gonca'nın ismini vermiştir.

Rahibe Ana Tereza'nın yaşamı boyunca ve ölümünden sonra hayırsever misyonu konusunda yayımlanan yazılarda kasıtlı ya da kasıtsız hataların yapıldığını vurgulamak özel önemdendir. Fakat bilinen bir gerçek var ki, Rahibe Ana Tereza Üsküp'te doğmuş ve katolik dini mensubudur. Rahibe Ana Tereza'nın ana dili hırvatçaydı. Zagreb üzerinden İrlanda'ya giderek orada İngilizceyi öğrenmiştir. Daha sonraları ise İrlanda'dan

Hindistan'ın Kalkuta kentine gitmiştir. Kalkuta Büyük Britanya imparatorluğunun o zamanlarda Londra'dan sonra en büyük kentini oluşturmaktaymış.

Rahibe Ana Tereza Kalkuta'ya 6 Ocak 1929 yılında gelerek orada hayatın sonuna kadar yaşamıştır. Hindistan'da yaşadığı sürede doğum yeri Üsküp'ü sadece iki kez ziyaret etmiştir.

Gonca Boyaciu 24 Mayıs 1931 yılında geleceğiyle ilgili hayatında en önemli kararını alarak ismini değiştirmiş. 16.cı yüzyılda İspanya'nın ünlü rahibesi Tereza onuruna rahipliği seçiyor ve Rahibe Ana Tereza ismini alıyor. Rahibe Ana Tereza Kalkuta sokaklarında yaşayan fakir insanların yazgısını paylaşarak uzun bir süre bu kentte rahibelik faaliyetini sürdürüyor. 1948 yılında Papa 12.ci Piye Rahibe Ana Tereza'ya bağımsız rahibe olma iznini veriyor. O andan itibaren Rahibe Ana Tereza Hindistan vatandaşı oluyor. Bu dönemde Fakirler Misyonerliği Vakfını kuruyor. Vakıf üyeleri mavi şiritlerle süslenmiş mütevazi beyaz (Sari diye adlandırılan) giysiyi giyiyorlarmış. Sol omuzunda ise haç takıyorlarmış. Böylelikle olağanüstü enerjisiyle fakirlere, hastalara, evsizlere, öksüzlere, yaşlılara ve malüllere yardım kampanyasını başlatmış ve hayatı boyunca yardımını esirgememiştir. Zaten yaşamını da bu insanlara adamıştır. Rahibe Ana Tereza hayırseverliğiyle sadece Hindistan'da değil, dünya çapında ünlü ve saygın vatandaş olmuştur. Makedonya Cumhuriyeti'nde de Rahibe Ana Tereza'nın Fakirlere Yardım Hemşireler Vakfı'nın bir kolu faaliyetlerini sürdürmektedir.

Efsanevi Rahibe Ana Tereza ayırım yapmaksızın dünyada her millet ve dinden fakirlere yardım sunma yönündeki uzun yıllar faaliyetleri sayesinde Nobel Barış

Ödülü'ne layık görülmüştür. Fakir çocukların eğitimini sürdürmelerinde sunduğu olağanüstü katkıları sayesinde UNESKO ödülü, Cavaharlal Nehru Hindistan ödülü, Univerzal Anne ödülünü ve daha kimi ödül ile takdirler kazanmıştır. Ancak Rahibe Ana Tereza için en büyük ödül ve takdir yardıma muhtaç insanlara yardımda bulunmaktı. Dünyada fakirliğin ortadan kaldırılmasında en büyük katkısı geçen hayırsever insanlardan biriydi. Ünlü misyoner olmakla gerçekleştirdiği hayırsever faaliyeti sayesinde sahip olduğu saygıyı kuşkusuz fazlasıyla hak etmiştir.

Rahibe Ana Tereza'nın gömme merasimi Kalkuta'nın Aziz Tomas kilisesinde dini ayinlerle yapıldı. Gömme merasiminin başlangıcında Rahibe Ana Tereza'nın tabutunu taşıyan araç Netaci stadına girdiğinde tribünlerde Hindistan ve komşu ülkeler ile dünyanın dört yanından gelen binlerce vatandaş ve üst düzey devlet görevlileri, kraliyet ve diplomasi temsilcilerinin sesleri kesildi. Stada bir an sessizlik bastı. Buysa yaşamanı dünyadaki tüm fakirlere adayan ve onların iyiliği ile daha mutlu yarınları için yorulmaksızın çaba harcayan büyük hayırsever Rahibe Ana Tereza'nın eseri ve yaşamına saygı ifadesiydi.

Hindistan makamlarının mükemmel organizasyonuyla yapılan gömme merasimini Rahibe Ana Tereza'ya Hindistan ve dünyanın dört bir yanından gelen insanların bu büyük hayırsever insana saygı duruşu izledi. Tabutunu süsleyen beyaz çiçek demetleri ünlü misyonerin dünyada barış simgesini oluşturduğunu da doğrulamaktaydılar. Gömme merasiminde hazır bulunan çok sayıda devlet adamları arasında Hindistan cumhurbaşkanı, başbakanı, ABD Başkanı Bil Klintın'ın eşi Hilari Klintın, Ürdün kraliçesi

Nur, Fransa Cumhurbaşkanı Jak Şirak'ın eşi Leydi Bernadet Şirak, Kanada başbakanın eşi Alin Kretien, Kalkuta belediye başkanı Sonya Gandi, Arnavutluk cumhurbaşkanı, Gana cumhurbaşkanı, çok sayıda ülke bakanları, Belçika eski kraliçesi ve Makedonya Cumhuriyeti devlet bakanı Vladimir Naumovski'nin başkanlığındaki Makedonya Cumhuriyeti hükümet kurulu vardı. Makedonya kurulu Üsküp Belediye Başkanı Risto Penov, "Nova Makedonya" gazetecisi Yasmina Mironski ve Dini Birliklerle ılişkiler Cumhuriyet Komisyonu başkan yardımcısından oluşuyordu.

Rahibe Ana Tereza'nın gömme merasimi üç buçuk saat sürdü. Makedonya kurulu Makedonya ulus ile halkları ve Makedonya devleti adına Rahibe Ana Tereza'nın mezarına çelenk koyarak Makedonya vatandaşları ve özellikle Rahibe Ana Tereza'nın doğduğu Üsküp kenti vatandaşlarının saygısını dile getirdi. Rahibe Ana Tereza'nın varisi kızkardeşi Nirmala kendi adına ve Rahibe Ana Tereza'nın eserine saygı duyanlar ile onu sevenler adına teşekkürlerini bildirdi. Nirmala Rahibe Ana Tereza'nın hayatını tüm insanlara ve özellikle dünyada tüm fakirlere adadığını vurguladı. Sonunda kızkardeşinin hayatının dünyanın tüm insanları ve fakirlerine bir hayır duayı oluşturduğunu vurguladı.

Gömme merasimi Rahibe Ana Tereza Vakfı Korosu dualarıyla sürdürüldü. Ardından Rahibe Ana Tereza'nın tabutu Kalkuta meydanlığında bulunan ve Rahibe Ana Tereza'nın hayatını geçirdiği Fakirlere Yardım Vakfı binasına götürüldü. 11 milyon nüfusun yaşadığı Kalkuta'da Rahibe Ana Tereza'nın ruhu, siması, duaları gömme merasimi ardından bile uzun zaman hissediliyor gibiydi.

Hindistan ziyareti sırasında Makedonya Cumhuriyeti kurulu Batı Bengal Adliye ve Yasama Bakanı Misti Athikari ve Kalkuta Büyükşehir belediye Başkanı Prasanta Çatelgi ile ayrı ayrı görüşmelerde bulundu. Görüşmelerde Makedonya Cumhuriyeti ile Hindistan ve Üsküp ile Kalkuta arasında işbirliğin daha da pekiştirilmesi konusunda söz edildi. Özellikle iki ilke arasında mevcut ilişkilerin canlandırılmaları ve Makedonya Cumhuriyeti'nin bağlantısızlar hareketine gözlemci olarak katılması imkanları üzere düşünce teatisi yapıldı. Bunun yanı sıra Üsküp ve Kalkuta'nın kardeş kent olmaları ve Kalkuta'da Rahibe Ana Tereza'nın mezarında anı lehvasının açılması girişimi başlatıldı.

20. yüzyılın en büyük hayırsever kadını ilan edilen Rahibe Ana Tereza Üsküp, Kalkuta ve dünyanın vatandaşıydı. 1980 yılında Üsküp'e olan ziyareti sırasında Makedon, Arnavut, Ulah, Sırp ya da başka milliyet mensubu mudur şeklindeki bir gazeteci sorusunu kendine özgü bir stilde yanıtladı: "Kendimi doğum kentim Üsküp'ün vatandaşı olarak hissediyor, ancak tüm dünyaya ait olduğumu da vurgulamak istiyorum."

Yerleştiğim modern otelden öğleden sonra ayrıldığım sırada dışarıda sağanak monsun yağmuru yağıyordu. Kalkuta havaalanına hareket ettim. Kalkuta sokakları yayalar ve arabalarla dolu oluklarından ötürü otelden havaalanına kadar yolu geçmek zor oldu. Trafik kalabalığı yüzünden şoförler sinirlenerek korna çalıyor, yol vermeyen meslekdaşlarıyla az kalsın kavga ediyorlardı. Fakat birbirlerine saldırdıklarını görmedim.

Kalkuta havaalanına vardığımda "Britiş Eirveys" boing tipi uçağa binip koltuğa yerleştim. Bu üzücü olay

nedeniyle Hindistan'a yaptığım ziyaretle ilgili izlenimlerimi toparlama fırsatını buldum. Birkaç saatlık yolculuk ardından uçak Londra'nın "Hitrou" hava alanına iniş yaptı. Londra havalanından Makedonya'ya hareket ederken dünyanın bu büyük ülkesine gerçekleştirdiğim ziyaretten ötürü memnuniyetimi gizleyemiyordum. Fakat aynı zamanda büyük hayırsever Rahibe Ana Tereza'yı yitirdiğimizden ötürü de üzüntüm sonsuzdu. Rahibe Ana Tereza da hayattayken buna benzer bir gezi gerçekleştirmişti. Ancak İrlanda üzerinden Üsküp-Kalkuta seferini tercih etmişti.

KIŞKIRTI OLARAK RÖPORTAJ

Ünlü Makedon gazeteci ve çevirmeni Slave Nikolovski-Katin röportaj türünden olan "Evliya Çelebi seyahatlerinin izlerinden" manşetli yeni kitabıyla adyapmış Türkiye seyahatname yazarı Evliya Çelebi'nin düşüncesini izleyerek Avrupa ve daha genişçe seyahatler yapmış ve kentlerin insanlar gibi ruha sahip olduklarını belirtmiştir. Nikolovski'ye göre geçmişe sahip kentlerin ruhu vardır. Bu yüzden kentler kaderi, tarihi ve perspektifleri açısından insanlara benzerler.

Bu ana düşünce bir yol gösterici olarak Slave Nikolovski-Katin'in röportajcı görüşlerini dile getirmektedir. Onun bu görüşleri ise dinamik, canlı ve farklı dil tarzıyla sergilenmiştir. Tüm bunlar İtalya, Fransa, Almanya, Danimarka, Norveç, Macaristan, Romanya, Çek Cumhuriyeti, Rusya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, Brezilya, Avustralya, Hindistan, Türkiye, Mısır ve İsrail seyahatleri röportajlarında içerilmekteler. Müellif dünya turu yaparak izlenimlerini belli miktar sayfalarda aktarmış. Bu sayfalarda insanlık medeniyetinin farklı tarafları aydınlatılmıştır.

Çok sayıda efsane ve tarihi olaylar aracılığıyla müellif geçmişin ve geleceğin ayrılmaz parçası olarak günümüzdeki gelişmeleri dile getirmektedir. Okurların ilgisini çekmek amacıyla Slave Nikolovski-Katin kısa tanıtımlarla ve çok sayıda delillerle yer ve olayları anlatma tarzından yararlanıyor. Sanatsal röportaj yoluyla ise yer ve olaylara canlılık vererek, his açısından olayları analitik bir şekilde birleştirmeyi başarmıştır. Röportajın iki türünü biraraya getirerek müellif canlı, ilginç ve celbedici sayfalar yazmıştır.

Büyülü Roma kenti, ışıklar kenti Paris, Frankfurt ve diğer kentlere yaptığı seyahatler röportajlarıyla müellif aslında Avrupa ve daha genişçe adyapmış Türkiye seyahatname yazarı Evliya Çelebi'nin gezdiği yerleri gezerek canlı röportajlar yazmıştır. Böylelikle aslında Evliya Çelebi'nin izinden gitmeyi amaçlamış ve bu yönde başarmıştır.

Her yolculuk bir yeniliği, yeni bir yaşantıyı oluşturmakta. Moskova, Montreal, Rio De Janeiro, Kalkuta, İsrail, İstanbul ve Kahire seyahatleri bunun tasdığı olsa gerek.

D-r Vasil Totsinovski

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 7
I İKİ KITA ÜLKESİ TÜRKİYE CUMHURİYETİ 9
GÜNÜMÜZDE RUMELİ VİLAYETİNE BAKIŞ 11
II İKİ KITA ÜLKESİ TÜRKİYE CUMHURİYETİ 41
İSTANBUL 43
ATATÜRK KENTİ 52
İZMİR MAKEDON MÜSLÜMANLARI 56
III. KARŞITLIKLAR ÜLKESİ İSRAİL 61
KARŞITLIKLAR ÜLKESİ İSRAİL 63
ÇÖL MOZAİKİ 66
ELMASLAR DÜNYASINDA 70
HAYAT KAYNAĞI 75
MASADA KALESİ 79
MISIR 82
Faraonlar Ülkesinde 82
IV. AVUÇTA AVRUPA 89
ROMUL İLE REM'İN KENTİ 91
ÇARLAR MERKEZİ 98
KUZEY BALCIK MERKEZİ 101
IŞIKLAR METROPOLÜ 106
BUDAPEŞTE NOKTURNOSU 110
DANİMARKA VE İSVEÇ 114
Kopenhag ve Malmö arasIndaki Köprü 114
ÇEK CUMHURİYETİ VE RUSYA 119
Moskova Akşamlarl 119
V. KUZEY VE GÜNEY AMERİKA 125
KANADA UFUKLARI 127
NİYAGARA ŞELALELERİ 133
AMERİKAN KARTPOSTALI 137
RİO'DA KIŞ MANZARASI 149
VI. AVUSTRALYA RAPSODİSİ 161
CEMS KUK'UN SERÜVENİ 163
MELBURN VE
SİDNEY'E BAKIŞ 170
VII. ASYA KAVŞAĞI 173
RAHİBE TEREZA'YLA VEDALAŞMA 175
MÜELLİF HAKKINDA NOTLAR 186
KIŞKIRTI OLARAK RÖPORTAJ 188

CIP - Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

821.163.3-992

NİKOLOVSKİ - Katin, Slave

Evliya Çelebi'nin : dünya seyahatleri izlerinden / Slave Nikolovski-Katin. - Üsküp : Македонска искра. - 2005. - 193 стр. : илустр. во бои ; 25 см.

İSBN 9989-157-16-2

1. Çelebi'nin, Evliya

COBISS.MK-ID 60312586

“MAKEDONSKA İSKRA” YAYINEVİ – ÜSKÜP

Sok. “Bojidar Aciya” no. 7 - Üsküp
www.makedonskaiskra@com.mk

SLAVE NİKOLOVSKİ - KATİN
EVLİYA ÇELEBİ’NİN
DÜNYA SEYAHATLERİ İZLERİNDEN

YAYINCI ADINA
Sunçica Zmeykovska

*

BAŞ VE SORUMLU YAZAR
Fidanka Tanaskova

*

SORUMLU YAZAR
Drita Kâto

*

ÇEVIRI
Nesrin Ömer – Naumovska
Halit Zeynullah

*

GRAFİK TASARIMI VE
BİLGİSAYAR HAZIRLAMASI
Daniela Pançevska

*

MagnaPrint - ÜSKÜP
basımevinde basılmıştır

SLAVE NİKOLOVSKİ-KATİN Makedonya ve uluslararası kültür ile bilim kamuoyunda dünyanın dört bir yanında yaşayan Makedonların hayatı, kültürü, edebiyatı, dili, dini, bilim ve tarih konularını inceleyip, çok sayıda yazı ve röportajlarıyla ün sağlamıştır...
Slave Nikolovski-Katin'in yaratıcılığında "Makedonya Holokaust'u", "Makedon Dirilmesi", "Gurbet Özlemi", "Avustralya'da evdeki gibi", "Makedon göçmen basını", "Aya Kiril'in onuruna", "Avustralya, Kanada ve ABD'de Makedon ortodoks kiliseleri", "Göçmen şairler meri-diyenleri", "Makedon göçmenleri panoptikumu", "Göçmen ufukları", "ABD ye Kanada'da Makedonlar" ve "Atanas Bliznakov monografisi" ile "Andrea Branov monografisi" "Yanovski ailesinin monografisi" "Dünya uygaeliginda Makedonya'nin katkisi" manşetli eserleri özel önem uyandırmaktalar.
Sözlük bilimi (leksikografi) alanından ise şu eserleri göze çarpıyor: "İngilizce-Makedonca Limnoloji Sözlüğü", "İngilizce-Makedonca Bioteknik Sözlüğü", "İngilizce-Makedonca Bilgisayar Teknoloji Rehberi", "İncil Sözlüğü", "Altı dil üzere Resimli Sözlükler". Türkçeye aşina olan Slave Nikolovski-Katin birkaç yıl önceleri Üsküp Tefeyyüz ilkokulu emekli öğretmen ve müdiresi İsmiye Şaban'la birlikte Resimli Makedonca Türkçe-Makedonca-İngilizce Sözlüğü'nü hazırlayarak sahibi olduğu "Makedonska İskra" yayınevinde yayımlamış ve bu sözlük büyük ilgi görmüştür. Çeviride de ülkemizde en başarılı çevirmenlerden biri olan Slave Nikolovski-Katin İngilizce'den Makedonca'ya çok sayıda eser çevirmiştir. Başarılı çevirileri sayesinde çok sayıda ödüle layık görülmüştür. Çeviri alanında şu eserlerini anmamız gerekir: "Büyük İskender" (İngilizce'den Makedonca'ya), "Yabancılar Makedonya ve Makedonlar hakkında ne dediler", "Lerin'in Nevolyani köyü monografisi" ve "Ohri gölünde siprinid yavrularının gelişmeleri ve beslenmeleri" (İngilizce'ye Makedonca'dan). Röportaj alanında da oldukça başarılı olan Slave Nikolovski-Katin işbu kitabında röportaj ustalığını sergilemekte. Gazetecilik alanında Makedonya Gazeteciler Cemiyeti'nin "Kırste P. Misirkov" ödülü kazandığı en değerli ödüldür. Bunun yanı sıra ülkede ve dışta çok sayıda diğer ödül de kazanmıştır.

ISBN 9989-157-16-2